

OORLOGSMONUMENTEN TE ZOTTEGEM¹

**Stille getuigen van twee wereldbranden.
Een inventaris van de tastbare getuigenissen
en een poging tot biografie
van alle gesneuvelden en slachtoffers²**

Danny LAMARCQ

INHOUD

I. DE BEGRAAFPLAATSEN

1. Zottegem
2. Sint-Maria-Oudenhove
3. Strijpen
4. Centraal Kerkhof
5. De andere deelgemeenten

II. DE OORLOGSMONUMENTEN

A. 1914-1918

1. Zottegem
  - 1.1. Het "heldenmonument" op de Heldenlaan
  - 1.2. De gedenkprent
  - 1.3. Léonce Roels
  - 1.4. Désiré Van den Bossche
  - 1.5. Richard De Winter
2. Elene
3. Erwetegem
4. Godveerdegem
5. Grotenberge
6. Leeuwergem
7. Oombergen
8. Sint-Goriks-Oudenhove
9. Sint-Maria-Oudenhove
10. Strijpen
13. Velzeke-Ruddershove

B. 1940-1945

1. Zottegem
  - 1.1. Het monument op het Politieke Gevangenenplein
  - 1.2. Léon Lefèvre
  - 1.3. Firmin Bogaert
  - 1.4. Georges Otte
  - 1.5. Jules Lootens
  - 1.6. Albert Sonck
2. Elene
  - 2.1. Baron Idès della Faille
  - 2.2. Baron Beaudouin della Faille

3. Erwetegem
4. Godveerdegem
5. Grotenberge
6. Leeuwegem
7. Oombergen
8. Sint-Goriks-Oudenhove
9. Sint-Maria-Oudenhove
10. Strijpen
11. Velzeke-Ruddershove

III. DE SLACHTOFFERS

A. 1914-1918

1. Zottegem
2. Elene
3. Erwetegem
4. Godveerdegem
5. Grotenberge
6. Leeuwegem
7. Oombergen
8. Sint-Goriks-Oudenhove
9. Sint-Maria-Oudenhove
10. Strijpen
13. Velzeke-Ruddershove

B. 1940-1945

1. Zottegem
2. Elene
3. Erwetegem
4. Godveerdegem
5. Grotenberge
6. Leeuwegem
7. Oombergen
8. Sint-Goriks-Oudenhove
9. Sint-Maria-Oudenhove
10. Strijpen
11. Velzeke-Ruddershove

BESLUIT

Vijftig jaar geleden, op 8 mei 1945, eindigde de Tweede Wereldoorlog in Europa. Japan capituleerde pas op 2 september, zodat de oorlog uiteindelijk 2.194 dagen had geduurd, bijna op de kop af zes jaar.³

Deze verjaardag leek ons een goed uitgangspunt om de verschillende oorlogsmonumenten en oorlogsslachtoffers van Zottegem in de kijker te plaatsen. Vermits de monumenten opgericht na de Grote Oorlog vaak aansluiten bij deze geplaatst voor de slachtoffers van de tweede wereldbrand, brengen we alle oorlogsmonumenten voor het voetlicht. Van elk monument wordt een foto afgedrukt, voorzien van de nodige tekst en uitleg, waarbij we het geheel in zijn ruimer tijdskader situeren.

Ons dossier is drieledig opgebouwd. In een eerste hoofdstuk bespreken we de begraafplaatsen en ereperken voor de oorlogsslachtoffers. Een tweede hoofdstuk behandelt de gemeenschappelijke en individuele oorlogsmonumenten en in een laatste hoofdstuk schetsen we een beknopte biografie van de gesneuvelden en gevallenen. De gegevens worden per deelgemeente gerangschikt ; in de hoofdstukken twee en drie maken we vooraf een indeling in Eerste en Tweede Wereldoorlog.

Meteen reiken we de lezer een inventaris aan waarin alle tastbare getuigen van de beide wereldoorlogen worden gebundeld. Tegelijk wordt, voor zover mogelijk, een biografie afgedrukt van alle gesneuvelden en slachtoffers aan geallieerde zijde. Om praktische redenen gebruiken we in het notenapparaat heel wat afkortingen.⁴

Tot slot willen we een woord van dank uitspreken, in de eerste plaats voor de Dienst Bevolking en Burgerlijke Stand van de stad Zottegem en meer in het bijzonder voor Marc Holderbeke, bureauchef, op wie we nooit tevergeefs een beroep deden, secundo voor ir. Marcel De Groot die zorgde voor de meeste foto's en tenslotte, maar niet in het minst voor fotograaf en heemkundige Marcel Hoebeke op wiens ongemeen rijke archief we telkens weer beroep kunnen doen om tekstondersteunende illustraties te vinden.

I. De begraafplaatsen

Een specifieke begraafplaats voor de gesneuvelden en gevallen vinden we enkel in Zottegem. In Sint-Maria-Oudenhove, Strijpen en op het Centraal Kerkhof aan de Vollander werd een ereperk voorzien voor oud-strijders en verzetsstrijders.

1. Zottegem

Vrijwel onmiddellijk na de wapenstilstand, werd men met het probleem van de duizenden gesneuvelden, gevallen in de Grote Oorlog, geconfronteerd. Aan de ene kant was het zoeken naar de rustplaats van tal van soldaten; anderzijds kreeg men te maken met ontgravingen en herbegravingen die aan elke controle ontsnapten.

Dat blijkt uit een aantal omzendbrieven van de krijgsgouverneur van Oost-Vlaanderen aan de gemeentebesturen. In februari 1919 luidt het in een, in kramikkerig Nederlands opgestelde, circulaire : *"Ik veneem dat de begraving's plaats van de soldaten der verbondene legers die in ons land gesneuveld zijn in verscheidene gemeenten ontheilgd werden door de plaatselyke bevolking. Ik herinner Udat het de plicht is der gemeentebesturen van die feiten te beletten, en van alle noodige maatregelen te nemen omdat de graven der verbondene soldaten niet geschonden zouden zyn en de eenzefhigheid [!] der dooden bewaard. Te dien einde moeten de gemeentebesturen de bovengemelde begraving's plaatsen met palen en yzerdraad doen afsluiten, de kruizen of andere gedenkteenkens [!] herstellen, en eene lyst opmaken en bewaren der begraven soldaten met alle mogekeyke inlichtigen [!] aangaande hunne eenzefhigheid".*⁵

Op 10 mei wordt aan de gemeenten een lijst gevraagd *"van al de belgische soldaten die, van het begin van den oorlog af, op het grondgebiet [sic] uwer gemeente begraven werden en door het gemeente bestuur vereenzelvigd werden"*. In handschrift noteert de gemeentesecretaris van Zottegem op deze circulaire : *"Geene uitgenomen Ketsman, Brunfaut & Van der Stock alhier over[gebracht ?]."*

"Alle ontgravingen, overbrengingen en herbegravingen der stoffelijke overblijfsels van binst den oorlogstijd overleden Belgische of uitheemse militairen, en der burgers, wier afsterven in verband staat met de oorlogsverrichtingen en gebeurtenissen" worden bij Koninklijk Besluit van 18.12.1919 verboden voor een termijn van zes maanden beginnende op 15 november [!] 1919.

De verspreid begraven Franse gesneuvelden worden gegroepeerd in militaire kerkhoven en men vraagt, in een rondschrijven van 11 november 1919, aan de Oostvlaamse gemeenten of er op hun grondgebied Franse soldaten liggen. In de marge noteert men in Zottegem : *"Eén enkele, Math. Legendre, 18 nov 14 overgebr. Frankr."*

Ook de Belgische regering ziet de gesneuvelden het liefst gegroepeerd in de frontstreek, maar laat tevens de mogelijkheid open tot repatriëring naar de woonplaats. Dit wordt ten voeten uit geschetst in een "*Bericht aan het publiek*" van 15.10.1920 : "*Het nageslacht dient de beteekenis van den dood onzer helden niet te vergeten en het is gewis dat dit doel best zal bereikt worden met ze bijeen te laten rusten in volle gelijkheid, op de plaats zelf waar zij gevallen zijn voor deze heilige zaak. [...] Diensvolgens rekent de Regeering er op dat de Belgische families het als hun plicht zullen aanzien hunne persoonlijke belangen op te offeren aan het algemeen belang en dat zij zullen begrijpen dat de gepaste begraafplaats van den soldaat het slagveld is dat hij met zijn bloed heeft gedrenkt*". Maar wie toch liever zijn gevallen verwant thuis begraaft, krijgt hiertoe de kans, dit onder de volgende voorwaarden : "*De stoffelijke overblijfsels zouden aan de families worden overgegeven in de dichtst bij de door de ouders gekozen begraafplaats gelegen spoorwegstatie; de ontgravingskosten, het kisten op gepaste wijze voor eene verre reis en het vervoer tot in die statie zouden ten laste vallen van den Staat, alle verdere onkosten zouden ten laste blijven der families*".

H. Carton de Wiard, Eerste Minister en tevens Minister van Binnenlandse Zaken, laat in een rondschrijven aan de gemeentebesturen weten dat zijn collega van Landsverdediging, "*ter voldoening aan het verlangen uitgedrukt door talrijke familiën van militairen die op de front-kerkhoven begraven liggen*", heeft beslist om met ingang van 1 maart 1921 "*al de gevraagde toelatingen tot ontgraving goed te keuren*".⁶ Heel wat Zottegemnaren maken van die mogelijkheid gebruik. Tussen 1921 en 1923, met een piekperiode in de tweede helft van 1921 worden er gesneuvelden ontgraven, per trein naar Zottegem gebracht en hier op het kerkhof bijgezet⁷ : 17.6.21, Leon Bernayge ; 9.7.21, Charles Cantaert ; 19.8.21, Armand Vanderschueren ; 24.8.21, Robert Van De Zande, Arthur Moreels en Jules D'Hauwers ; 1.9.21, Gilbert Van Breusegem ; 24.9.21, Aloïs De Sutter ; 16.11.21, Oscar Cousy ; 17.11.21, François Mangeleer; 24.11.21, Karel-Lodewijk Ardijns ; 7.12.21, Emiel Blauwaert ; 21.12.21, Leon De Rouck ; 4.8.22 Karel-Gustaaf De Stoepel ; 24.1.23 Oscar De Smet.

De overgebrachte gesneuvelden werden te Zottegem op een ereperk bijgezet. De gemeenteraad besliste immers op 18 februari 1921 "*tot een eeuwigdurende grondafstand moeiende dienen tot begraafplaats der in den oorlog gesneuvelde helden wier stoffelijke overblijfsels alhier zullen overgebracht worden*".⁸ In zitting van 25 juni werd de inplantingsplaats omschreven als "*aan de muur ten noord-oosten van het kerkhof*" en men notuleerde dat de oud-soldaten hebben aangeboden "*om persoonlijk de werkingen uit te voeren*".⁹ In een minuut van een brief gedateerd 20.7.1921 wordt gesteld dat de gezamenlijke begraafplaats "*degelijk aangelegd en versierd zal worden, waardig van de eer die wij aan onze helden verschuldigd zijn*", maar "*eene verbinding tegenover de families die zou tegenstaan met een algemeen plan van versiering, kunnen wij niet onderschrijven*", luidt het.¹⁰ Een tweede minuut van dezelfde datum is gericht aan de broer van notaris Roels. Hierin deelt het gemeentebestuur mee dat Léonce Roels op de voor de gesneuvelden gereserveerde begraafplaats "*de eereplaats zou bekleeden, met aan zijn zijde Mr. Vanden Bossche*". En verder : "*Zoo Ued. er niet anders over beschikt zouden wij onverwijld tot deze bewerking overgaan*".

Het ereperk was oorspronkelijk bedoeld voor de gesneuvelden en gevallen van de Eerste Wereldoorlog. De bakstenen eremuur is symmetrisch opgebouwd. Centraal werd een partij uitgewerkt bekroond door een zandstenen fronton met in- en uitzwenkende top waarin het Belgische Wapen wordt geflankeerd door de in een medaillon gekapte jaartallen "1914" en "1918". Dit segment bevat vier graven. Links en rechts werden afwisselend drie en twee graven voorzien. In totaal liggen er dertig gesneuvelden en gevallen begraven.

1. Richard De Winter ; 2. Albert De Naeyer ; 3. Vital Corte ; 4. Adhemar De Sutter ; 5. Juul Brewaeyts ; 6. Omer Ketsman ; 7. Georges Brunfaut ; 8. Gustaaf Van Der Stock ; 9. Robert Van De Zande ; 10. Arthur Moreels ; 11. Gilbert Van Breusegem ; 12. Armand Vanderschueren ; 13. Carlo Cantaert ; 14. Leon Bernagie ; 15. Léonce Roels ; 16. Désiré Van Den Bossche ; 17. Oscar Cousy ; 18. Oscar De Smet ; 19. Leon De Rouck ; 20. Juul D'Hauwers ; 21. Juul De Sutter ; 22. Jozef Mangeleer ; 23. Karel Ardijns ; 24. Aloïs De Zutter ; 25. Robert Blauwaert ; 26. Gustaaf De Stoepel ; 27. Jan Van Doorselaere ; 28. René Van Daele ; 29. Georges Mangeleer ; 30. Oscar Lamarcq.

Al eerder lagen er soldaten op het Zottegemse kerkhof. In een overeenkomst, gedateerd 8.11.1920 tussen de grafmaker en het gemeentebestuur is er sprake van de graven van vijf Belgen en één Fransman.¹¹ En in een schrijven van 29 augustus 1921 meldt Zottegem aan de gouverneur *"dat in ons gemeentekerkhof begraven zijn vier niet-strijders voor het vaderland gestorven. Van eenen van hen (een burgerwacht van Luik) weten wij nog niet of hij hier zal blijven - (moet hij ook immers aanzien worden als strijder of niet). De drie anderen zullen naar alle waarschijnlijkheid begraven worden in eene gemeenschappelijke begraafplaats te zamen met de strijders"*. De burgerwacht van Luik was Marcel Lourtie, *"ongeveer 27 jaar"* die op 22 september 1914 overleed in het hospitaal.¹² Hij werd, op verzoek van zijn vader, op 9 januari 1923 naar het kerkhof van Chenée, nabij Luik, overgebracht en er in de familiegrafkelder bijgezet. Hoe Marcel Lourtie aan zijn einde kwam, leert ons Gilbert Poriau¹³ : *"Zondag 6 september 1914. (...) Voor de oorlog uitbraak, bestond er in iedere stad (...) een afdeling Gardes Civiques. (...) Eene van die betere georganiseerde afdeling was gewapend en kwam uit het Luikse. Deze was aan de grenzen van onze gemeente gekomen, waarschijnlijk achtervolgd door Duitse verkenners per fiets. Op de plaats genaamd Ter Kameren aan de top van de Buke liep toen een buurtspoorlijn naar Hautem in een holle weg. De taluds waren met heesters begroeid. De Luikse Gardes Civiques moesten deze plaats uitzonderlijk geschikt bevonden hebben om zich in hinderlaag op te stellen. Bij het opdagen van de Duitse verkenners ontstond er een schietpartij. Er werden twee Duitse soldaten gedood en vier krijgsgevangenen genomen. (...) Een van de oversten van de Luikse Garde Civique, luitenant Loutie (sic), werd zwaar gekwetst. Hij werd (...) naar het hospitaal van Zottegem overgebracht waar hij enige dagen nadien overleed. De begraafing had plaats op 26 september 1914 in de namiddag"*.

Datzelfde jaar wordt ook een burgerlijk slachtoffer, Eduard Vansteenkiste, naar Frankrijk gerepatriëerd.¹⁴

De *"grafsteden der strijders en niet-strijders"* dienen luidens art. 4 van de wet van 14 juli 1919 door de gemeente waarop zij zich bevinden, onderhouden te worden, maar dan wel op kosten de Staat. Indien de gemeente het onderhoud niet zelf wenst te doen, zal de *"Nationale Vereeniging Onze Grafsteden"* die taak behartigen. Op 30

juni 1921 antwoordt de gemeente dat ze *"in grondbeginsel besloten heeft de grafsteden zelf te onderhouden. Om echter daarover een bepaalde beslissing te kunnen nemen hebben wij de eer Ued. te verzoeken ons te laten weten voor welke som de Staat in voormelde kosten tusschenkomt. Het getal overledenen beloopt ongeveer 35"*. Blijkbaar is een en ander in oktober 1922 nog altijd niet geregeld. Op een brief van Vlaamse Oud-Strijders, afdeling Zottegem, waarin wordt gesteld dat *"sedert de overbrenging der stoffelijke overblijfsels onzer makkers op het front gesneuveld het ons een aangename plicht is geweest de laatste ruststede dezer helden te onderhouden en te versieren. Niets is ons te zwaar om het aandenken onzer makkers in eere te houden en de schamele ontvangsten te dien einde gedaan werden totaal aanbesteed om hun eene rustplaats te maken hunner waardig. Naar een omzendbrief nochtans, zou zekere som elke gemeente besteed worden om de begraafplaats der gesneuvelden 1914-1918 in eere te houden. Het ware ons hoogst aangenaam te weten hoe, door wie en op welke wijze deze besteedde som gebruikt zoude worden"*¹⁵ antwoordt het gemeentebestuur *"dat een neerstig onderzoek vruchteloos gedaan werd naar den omzendbrief waarvan spraak (...) Wij denken ook niet ooit over zulken omzendbrief te hebben hooren spreken en nog meer hem gezien of ontvangen te hebben. Wat er ook van weze, tot hiertoe werd er aan de gemeente daarover geen centiem betaald, toegekend of beloofd"*¹⁶. In de begroting van 1926 wordt alvast 200 frank voorzien.¹⁷

Tegen midden 1925 wordt de *"teruggave aan de families, van de lijken der onder den oorlog overleden soldaten"* als afgerond beschouwd en is voor de regering *"het oogenblik aangebroken om zich de eewigdurende vergunning te doen verleen"*.¹⁸ De Zottegemse gemeenteraad beslist, in zitting van 13 maart 1926, *"aangezien er op het kerkhof (...) één enkele dergelijke grafstede zich bevindt, deze van de Fransche soldaat Mathurin Legendre, zonder verdere inlichtingen, alhier den 18.11.1914 door de Duitschers overgebracht (...) kosteloos aan den Belgischen Staat eewigdurende vergunning af te staan van twee vier[kante] meter ten einde behouding van voormelde grafstede"*.¹⁹

In 1931 wordt beslist *"de grafsteden der gesneuvelden met een ijzeren hekken te doen omringen, den achtermuur in simili te doen zetten en de plaats met een Christusbeeld te versieren. Een bepaald ontwerp zal daartoe opgemaakt worden"*.²⁰ Vier jaar later besluit de raad *"de beschikbare plaats gelegen nevens het grafmonument der Oorlogsslachtoffers 1914-1918 voor te behouden als gezamentlijke begraafplaats voor diegenen overleden na den oorlog"*.²¹

Het bestaande ereperk werd aan de rechterkant uitgebreid met een eremuur voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. De gelige steen steekt fel af tegen de verweerde rode baksteen van de oorspronkelijke compositie. Er werden twaalf graven voorzien, twee aan twee gegroepeerd, maar slechts acht ervan werden effectief ingenomen. Met name, van links naar rechts, de graven van : Theophiel Van de Castele, Werner Rivière, Polydor De Backer, Richard Van Paemel, Joseph Moreels, Lucien Plasschaert, Werner Ceuterick en Georges Otte. De nu lege plaatsen waren bestemd voor Jules Lootens, Firmin Bogaert, August Keymeulen en Leon Lefèvre, maar hun overblijfselen werden niet gerepatriëerd of teruggevonden.

In 1957 wordt beslist "*twee begraafplaatsen te laten bijmaken op het ereveld-monument der gesneuvelden*".²² Het is ons echter niet duidelijk of die beslissing werd uitgevoerd.

2. Sint-Maria-Oudenhove

Achterin het kerkhof van Sint-Maria-Oudenhove werd een bijzonder stijlvol ereperk aangelegd. Centraal staat een mooi ogend hardstenen monument met frontaal als enige versiering een zwaard met lauwerkrans. Hierboven prijkt het opschrift "Oud-strijders rust zacht". Op de linkerflank werden de jaartallen 1914-1918 gebeiteld, rechts 1940-1945.

Rond het monument liggen de graven van oud-strijders, opgeëisten en verzetsstrijders van de beide wereldoorlogen. Ze worden uniform aangekleed met een sobere hardstenen zerk met zwartmarmeren plaat waarop bovenaan een groene laurientak over een kruis is gedrapeerd. Daaronder staan een driekleur en vervolgens de identifikatiegegevens. Vooraan elk graf ligt een wit kruisje.

De gesneuvelden zelf liggen verspreid over de begraafplaats. Zo vinden we de zerk van Evarist De Tandt langs de uiterst linkse gang.

3. Strijpen

Op het "nieuwe" kerkhof van Strijpen aan de Kerkhofstraat werd op initiatief van de N.S.B. Strijpen links van de middengang een klein ereperk aangelegd voor de oud-strijders en verzetsstrijders van de beide wereldoorlogen. Een op de betontegels geschilderde driekleur en een vlaggemast verzekeren, sinds het einde van de jaren 1980, een ingetogen laatste groet.

Niet alle oud-strijders kregen hier echter hun laatste rustplaats, want we vinden hun zerken verspreid over het kerkhof.

4. Centraal Kerkhof

Op het Centraal Kerkhof, Vollander, werd aan de inkompartij een ereperk aangelegd. Vooraan prijken drie vlaggemasten en rechts achteraan staat een hardstenen monoliet met opschrift : "Oud-strijders en gelijkgestelden". De namen van de overleden, zowel diegenen begraven op het ereperk als zij die verspreid over de begraafplaats liggen, worden in een zwartmarmeren "strookje" gebeiteld dat in het monument wordt geschoven. De eerste vermelding gaat hier terug tot 1990.

5. De andere deelgemeenten

In Erwetegem, Godveerdegem, Grotenberge, Leeuwergem, Oombergen, Sint-Goriks-Oudenhove en Velzeke-Ruddershove vonden we geen sporen terug van een

ereperk voor de gesneuvelden en gevallenen of voor de oud-strijders van de beide wereldoorlogen.

Een plaatsbezoek in Elene leert ons dat de gesneuvelden en oud-strijders verspreid over het kerkhof liggen. Het enige (h)erkenningsteken bestaat uit een vaandeltje met Belgische driekleur, geplaatst voor de grafzerk. Deze hommage is echter alleen weggelegd voor oud-strijders aangesloten bij de plaatselijke oud-strijdersvereniging.²³

In Erwetegem zou er vroeger een ereperk voor de gesneuvelden en gevallenen van WO I zijn geweest, maar daarvan is vandaag nauwelijks iets terug te vinden.

Enkel een eenzaam grafmonument, met een kinderbeeldje getooid, herinnert, in een moeilijk te ontcijferen tekst, aan die periode : *“Zalig aandenken van Leon Galle zoon van Joseph en Sylvie Van Der Heyden geboren te Erwetegem en daar schielijk uit het leven gerukt op 21.2.1918 in den ouderdom van 13 jaeren”*.²⁴

II. De oorlogsmonumenten

Op het grondgebied van de huidige stad Zottegem werden heel wat monumenten voor zowel de slachtoffers van de Eerste als voor die van de Tweede Wereldoorlog opgericht. Het betreft, met uitzondering van het vroegere Zottegem, altijd gemeenschappelijke huldeblijken. Wat opvalt is dat er meer en imposantere monumenten werden opgericht voor de soldaten en burgers van de Grote Oorlog. Enkel op het vlak van de individuele hommages - voor burgerslachtoffers - wordt de Tweede Wereldoorlog sterker in de verf gezet. Ter verduidelijking : onder monument verstaan we elke tastbare getuige, dus zowel een standbeeld, een gedenksteen, een huldeplaat als een kapel.

A. 1914-1918

Materiële huldeblijken voor de slachtoffers van de Grote Oorlog werden, met uitzondering van Elene, in elke deelgemeente opgetrokken.

1. Zottegem

In Zottegem werden, naast het gemeenschappelijke monument op de Heldenlaan, individuele gedenkplaten aangebracht voor Léonce Roels, Désiré Van Den Bossche en Richard De Winter. Roels en Van Den Bossche kregen ook een straatnaam.

1.1. Het "heldenmonument" op de Heldenlaan

Het idee om in Zottegem een heldenmonument te plaatsen wordt gelanceerd in het weekblad "De Beiaard", dat in het voorjaar van 1919 verschillende artikels - telkens gesigineerd *IJzertolk* - op de frontpagina aan het item besteedt. Op 12 april krijgen we een retorisch-patriottistisch artikel gereserveerd onder de titel "*Voor een gedenkteekeken aan onze Gesneuvelden en Terechtgestelden*". Hierin wordt in de laatste alinea een oproep gedaan tot het plaatsen van een huldemonument in de Egmontstad : "*Vereenigen wij dan, in één en dezelfde hulde, onze gevoelens van erkentelijkheid en eerbied voor de Gesneuvelden en Terechtgestelden onzer gemeente en dat een Gedenkteekeken, die hulde, in duurzaam graniet bestendige*".²⁵ De week daarop bericht men over de mogelijke iniatiefnemers : "*(...) Dat ons gemeentebestuur dus het iniatief neme en, om praktisch te werken, een komiteit van enkele bevoeg(d)heden aanstelle, beschikkend over de noodige gelden (...)*". De bevolking dient mee te werken voor de financiering. Ook de talrijke verenigingen moeten hun duit in het zakje doen : "*Zoovele maatschappijen in onze gemeente hebben enkel vermaak voor doel : dat zij nu meewerken, ter eere en ten bate onzer gesneuvelden en terechtgestelden (...). Elk geve, in evenredigheid van zijn vermogen (...)*".²⁶ In een volgend artikel gaat de steller uitvoerig in op de mogelijke

inplantingsplaats : "(...) *Gelief met mij, beste lezers, een wandelingsken te doen door de straten onzer geboorteplaats. Oh! Het zal niet lang zijn en ook uw keus zal niet lastig wezen! De markt, want met de grootste openbare plaats van onze minuscule gemeente moeten wij toch beginnen! De markt dus, is fier op zijn Egmont en al kunnen enkele Sottegemsche betreuren dat de man niet boven een bloemenparkje maar wel boven vuile waterbakken troont, toch maakt hij goed effect. Maar Egmont volstaat en dult [sic] geen mededinger : er is geen degelijke plaats om een kiosk te bouwen op den markt, hoe zou het Gedenkteeken aan onze gesneuvelde en terechtgestelde helden er aan zijn recht komen? Van de markt uit lopen de bijzonderste straten uiteen, in den vorm van een ster. Aan Hoogstraat en Statiestraat valt niet te denken, die hebben geen ruimte af te staan. De Neerstraat is breed en als twee rijen boomen die straat in een 'laan' konden herscheppen, mij dunkt dat het aan de estetik onzer gemeente niet schaden kan, en het zou ons in alle geval toelaten die twee, drie belachelijke benamingen van Mussely-, Van Aelbroek- en Marès-lanen weg te laten, welke meer aan slijkerige achterbuurten doen denken dan aan 'boulevard's'!! Maar de Neerstraat lijkt mij toch niet bijzonder geschikt om er een gedenkteeken te plaatsen. Een gedenkteeken hoort vooral aan een opene plaats, aan een plein en dat plein bezitten wij te Sottegem : niet enorm maar toch groot genoeg in evenredigheid met de uitgestrektheid der gemeente : het Statieplein. Maar onmiddellijk, niet waar, beste lezers, rijst nu voor uw oogen de hinderpaal onder vorm van een lompe houten kast rond een hoogen staak, midden voor het statie-gebouw geplaatst : affreus! Wellicht was de bedoeling der ontwerpers van de 'elektriek-kast' zoo onredelijk niet en wilden zij terecht onze armzalige spoorweghalte welke tot ieders teleurstelling aan de duitsche bommen ontsnapte, wegstoppen (...) Ik blijf dus bij mijn voorstel, het Gedenkteeken voor onze gesneuvelde en terechtgestelde Helden op het Statieplein te plaatsen, in vervanging van den 'kemel'. Een deftig, eenvoudig monument, niet overdreven groot noch kostelijk, maar de opoffering onzer Helden waardig en omringd door een klein, afgesloten bloemenparkje (...)".²⁷ Op 4 mei volgt opnieuw een bijdrage. Hierin wordt opgeroepen tot het dringend plaatsen van een hulde-monument voor "34 gesneuvelde en terechtgestelde medeburgers". En verder : "Enkelen opperden het gedacht dat die hulde zou moeten uitgebreid worden tot de ontvoerden, die in ballingschap stierven of ten gevolge der geleden ontberingen, door den vijand verorzaakt, het leven verloren. Laat ons, niet de opoffering uit vaderlandsliefde en plichtbesef verwarren met de brutale ongeluk (...)". Tot slot wordt ook nog opgemerkt : "Het gerucht doet de ronde, als zou de gemeenteraad reeds lang met het gedenkteeken onledig zijn : best mogelijk en van harte wensch ik onze raadsleden geluk om dat edel durven. Maar, om de liefde Gods, dat het toch niet bij een bespreking blijve, waarvan weinig of niets uitlekt tot de bevolking. ZIJ, de Martelaars voor het recht, hebben DADEN gesteld".²⁸ Ingaande op een verzoek van de redactie, stuurt een lezer een anonieme brief in die in de editie van 17 mei wordt afgedrukt. Hierin wordt een lans gebroken voor de uitbreiding van Zottegem naar Bevegem toe en precies daar zou het hulde-monument tot zijn volle recht komen. De lezer schetst een waar urbanisatieplan. Hij stelt voor Bevegem voor een groot stuk te onteigenen om daar " t nieuw Sottegem" te bouwen. Het bestaande station zou worden afgebroken en in het verlengde van de Stationstraat zou een laan komen : "eene dreef, de Koninginnedreef genaamd, 25 meters breedte beplant met 2 rijen stamboomen, ik zeg, zinnebeeldige eiken, dit waren onze gesneuvelde helden, afgewisseld met lorkeboomen. Deze dreef leidt ons naar de tramhalte Hautem en Essche. Verders loopt de dreef naar de hoogte en tot haar doeleinde, het mausolée of triomfboog, waar wij Sottegem's dappere zonen willen herdenken en vereeren (...).*

*Waarin zoude dit best bestaan : een schrale zuil zoude weinig beduiden in de verte en in eene opene vlakte. (...) eene rouwkapel, het H. Hart toegewijd, ware den besten vorm om onze dankbare gevoelens weer te geven. Rond dat Hart (...) zouden de namen prijken. (...) Trok men 32 straten, men gaf aan ieder den naam van een onzer helden (...) in plaats van de officieele nummering zal men lezen : Villa Leman, Huis Kardinaal Mercier, Paleis Albert, (...). Men vinde er ook eene plaats Notaris Roels, eene fontein Désiré Van den Bossche, (...)"*²⁹

Eind mei 1919 gelast de gemeenteraad een comité "zich bezig te houden met de verheerlijking der gesneuvelden".³⁰ Het plaatselijke weekblad bericht daarover een maand later : "Het verlangen der Sottegemsche bevolking krijgt voldoening (...) Eene kommissie aangesteld door 't gemeentebestuur beijvert zich voor 't ontwerp ten spoedigsten ten uitvoer te brengen".³¹ En op de voorpagina van 12 juli wordt hiervan in een opvallend gekadreed stuk uitvoerig bericht.³² Hierin wordt ook een inzamelactie aangekondigd.

Op zondag 27 juli datzelfde jaar worden de stoffelijke overschotten van Léonce Roels en Désiré Van den Bossche op grootse wijze op het kerkhof bijgezet.³³ Deze indrukwekkende rouwplechtigheid heeft ongetwijfeld de oprichting van een huldemonument zoniet bespoedigd, dan toch onomkeerbaar gemaakt : " Na de buitengewoone lijkplechtigheden die te Sottegem plaats hadden den 27 july 1919 ter eere van onze terechtgestelde medeburgers H.H. Léonce Roels, notaris en Disideer Vanden Bossche, ijzerenwegbediende [...] en waartoe een stroom van volk als in bedevaart was toegelopen, is onze Commissie thans van oordeel bij ons gemeentebestuur aan te dringen om door haar milde tusschenkomst het daarstellen van het ontworpen praalmonument ter eere onzer gesneuvelde medeburgers te bespoedigen", luidt het begin 1921.³⁴

Afgaande op de plaatselijke pers, was er al in september 1919 een eerste ontwerp klaar : " De plaatselijke commissie ingericht ter verheerlijking onzer helden, maakt het geëerd publiek bekend, dat eerstdaags, een ontwerp van de op te richten gedenkzuil, ten stadhuize, te Sottegem, zal tentoon gesteld worden. Deskundigen die BETERE GEDACHTEN zouden kunnen bijbrengen, zullen met erkentelijkheid aanvaard worden. De inschrijvingslijsten zullen ten huize kortelings neergelegd worden".³⁵ "Het Gedenkteeken, waarvan wij een prachtig ontwerp door een stadsgenoot uitgevoerd, ten stadhuize zijn gaan bezichtigen, belooft een grootsche verwezenlijking te worden (...)", schrijft 'De Beiaard'.³⁶ De inschrijvingen willen echter niet vloten, wat onder meer verband zou houden met het gerucht dat de ronde doet over "het monument Roels-Van den Bossche". Een gerucht dat dringend de kop dient ingedrukt, aldus het weekblad. "Zou de kommissie deze geruchten van onderscheid in de verheerlijking niet openlijk kunnen logenstraffen", luidt het. Bovendien wil het weekblad een actie opstarten voor de zielerust van de gevallenen : "Daarom zijn wij voornemens 1° eeuwigdurend eenen jaarlijkschen dienst te laten celebreeen op 11 november (...) tot lafenis der zielen van onze Sottegemsche helden, gesneuvelden, terechtgestelden en opgeëischten. 2° In den kerkmuur een marmereen plaat te laten inmetsen, waarop al de namen onzer Helden gebeiteld zijn (...). Wij openen heden een inschrijvingslijst in ons blad om de onkosten welke ongeveer twee duizend frank zullen belopen, te dekken".³⁷ De fondsenwerving wordt, telkens er giften zijn, afgedrukt, tussen 28.9.1919 en 25.6.1921. Uiteindelijk wordt er 1644 frank ingezameld. Maar, al onmiddellijk na het aankondigen van deze actie, wordt er

gereageerd. Frits Lebon schrijft : "(...) mag ik u doen opmerken, dat voor wat betreft de datum, er vele personen zijn die 21 juli daarvoor zouden verkiezen, hetgene in principie reeds besloten werd door het feestcomiteit der nationale feesten".³⁸ En, wat later moet men toch afzien van 11 november, zij het om totaal andere redenen : "Verscheidene onzer medeburgers vragen ons of het nu wel van groot belang is, dat juist 11 november, bepaald als datum worde aangenomen en of het niet beter ware elk jaar den maandag te kiezen die het naaste bij 11 november komt. Anders ware het, indien de regeering er een feestdag van maakte en die bij 't volk ingang vonde. Dit jaar b.v., doen zij terecht opmerken, valt 11 november op dinsdag. Dat is voor onze gemeente de grootste handelsdag der gehele week. De dienst heeft plaats om 9 ure, juist het uur der markt en der zaken. Ware het van ons volk niet eene groote opoffering te vragen die vermeden kan worden, met den dienst een dag vroeger te laten celebreren (...). Die opmerkingen zijn gegrond. We stemmen ermee in en zullen den Z. Eerw. heer Deken vragen dit jaar den Plechtigen dienst te celebreren op maandag 10 november (...)".³⁹

Schepen Van Oudenhove, voorzitter van de hierboven genoemde commissie, brengt in maart 1920 verslag uit. "De openbare inschrijving voor het oprichten van een gedenksteen belooft tot 5000 fr en morgen komen naar Sottegem de afgevaardigden der notarissen welke aan het gedenkteeken 20.000 fr. besteden ter nagedachtenis van den heer notaris Roels". De gemeenteraad oordeelt dat de gemeente "ruim moet bijdragen tot het dekken der kosten van het gedenkteeken, zonder eene som te bepalen".⁴⁰ Er wordt een wedstrijd uitgeschreven en liefst "twaalf ontwerpen, teekeningen, en elf maquettes" worden ingestuurd.

'De Beiaard' bericht op 8 mei 1920 : "Een twintigtal ontwerpen van het monument, dat zal worden opgericht, ter verheerlijking onzer gesneuvelde helden, zijn tentoongesteld, in de bovenzaal van het 'Hôtel du Petit Bruxelles', statieplaats alhier".

De gemeentelijke commissie buigt zich op 3 oktober 1920 over de inzendingen en men besluit "dat geen enkel ontwerp van deze die in aanmerking komen, voor de gestelde som in goede voorwaarden zal kunnen uitgevoerd worden". Na beraadslaging, worden de ingediende ontwerpen als volgt gerangschikt : "Het ontwerp 12b beantwoordt het best aan de vraag. Nochtans zouden zekere veranderingen moeten aangebracht worden om de verhoudingen tusschen de architectuur en het beeldhouwwerk te verbeteren en om waarschijnlijk de massa brons te verminderen. Het ontwerp 12a is 2de gerangschikt om zijne verdiensten van opvatting. Het ontwerp 13 is 3de geplaatst, eene zekere decoratieve opvatting daarstellende, niet geschikt nochtans voor de aangeduide plaats. Vervolgens komen het ontwerp 11 en de tekening 3a". De beste inzendingen worden met een geldprijs bekroond : de heer Vits krijgt 500 frank voor zijn ontwerp 12b en 300 frank voor zijn ontwerp 12a; de heer Van den Meersche (nr. 13) krijgt eveneens 200 frank, de heer De Cock (11) 150 frank en de heer Rombaut ontvangt 75 frank "voor de ontwerper van de tekening".⁴¹ In februari 1921 beslist de commissie het ontwerp ingediend door de heer Vidts (sic) uit Melle te laten uitvoeren, dit voor de som van 54.000 frank. Het bedrag wordt opgehoest door "de notarissen van België en Parijs" (20.000 fr.), door "vrijwillige inschrijvingen" (5.000 fr.) en door de gemeente (29.000 fr), die daarvoor een lening onderschrijft.⁴²

Jules Vits, een jong beeldhouwer uit Melle - en beschermeling van Omer Van Lierde, schepen en jurylid⁴³ - omschrijft zijn werk als volgt : *"Een voetstuk in blauwe of witte steen. Waar, op het voorplan een strijdende soldaat, gekwetst, vallende op zijn verbrijzeld kanon, met gebroken zweerd zich nog verdedigende tot dat zijne krachten hem begeven. Neven hem een opgeëischte werkman, afgebeeld en al werkende bezweken. Op beide zijkanten, de beeltenissen van M.M. Roels en Van den Bossche, die tijdens de vijandelijke bezetting, trots alle gevaar, voor vaderlandsche diensten gefussilleerd zijn. Boven het voetstuk komt de engel van vrede en liefde voor 't vaderland (gevoelens waarin de jongens gestorven zijn), neven hem het nakomelingschap, die hulde brengt aan de Helden. Langs achter, de armoiries, waarboven de namen prijken der roemrijke gevallen. Alles wordt in uitvoering naar de natuur gestudeerd"*.⁴⁴

De notarissen, die met een niet onaardig bedrag over de brug komen, mochten in ruil autonoom beslissen over de tekst die onder de beeltenis van Léonce Roels zou aangebracht worden. En, hoewel het College van Burgemeester en Schepenen een tweetalige tekst prefereerde⁴⁵, stonden de notarissen op de uitsluitend in het Frans gebeitelde tekst : *"Hommage des notaires Belges et Français à leur confrère. Léonce Roels. Mort pour la Patrie, fusillé à Casteau le 2 mars 1916"*.⁴⁶ Onder de beeltenis van Désiré Van den Bossche luidt het : *"Gestorven voor 't vaderland. Doodgeschoten te Masnuy St. Jean den 2 maart 1916"*. Ook in de Franse tekst werd de plaatsnaam uiteindelijk Masnuy St. Jean.⁴⁷

Op de achterzijde van het monument kwamen de namen van de vierendertig gesneuvelden en de zes weggevoerden : Leon Bernaeyge, Robert Droesbecque, Emiel Cantaert, Oscar Cousy, Oscar De Smet, Armand Van der Schueren, Leon De Rouck, Gilbert Van Breuseghem, Karel-Lodewijk Ardijns, Albert Baeyens, Robert Blauwaert, Jules Brewaeyts, Georges Brunfaut, Karel Cantaert, Victor Coolens, Oscar Cromphout, Vital De Corte, Jules De Koker, Albert De Naeyer, Jozef De Smet, Gustaaf De Stoepel, Adhemar De Sutter, Jules De Sutter, Aloïs De Sutter, Jules D'Hauwers, Karel Ketsman, Omer Ketsman, Romain Lagaert, Josef Mangeleer, Arthur Moreels, Léon Tavernier, Henri Thomas, Gustaaf Van der Stock, Modest Van de Sande, Robert Van de Sande (soldaten), Richard De Winter (neergeschoten burger) en Alfred De Geyter, Jérôme De Maret en Gustaaf Van de Wege (weggevoerden).

Wat de weggevoerden betreft, laat het "Nationaal Verbond der Weggevoerden, Kantonale Afdeeling Sottegem" in een niet gedateerd schrijven aan de burgemeester weten *"met verwondering te hebben vastgesteld dat op het gedenkteken der oorlogshelden slechts drie van de acht door ons opgegeven bezweken opgeëischten voorkomen"*. En verder : *"Wij mogen Ued. niet ontveinzen dat zulks onder de weggevoerden een zekere teleurstelling verwekt heeft, hetgeen natuurlijk met het oog op de aanstaande plechtigheden zeer te betreuren is. Nochtans durven wij verhoppen dat dit misverstand wel door Ued.'s welwillende tussenkomst uit den weg zal geruimd worden"*.⁴⁸

In 1933 beslist de gemeenteraad de namen van Oscar Lamarcq (overleden te Zottegem op 18 april 1917) en van René Van Daele (overleden te Zottegem op 20 december 1918), *"opgeëischten, gestorven ten gevolge van ziekte opgedaan in wegvoering"*, in de gedenksteen van het Heldenmonument te beitelten.⁴⁹

In juni 1921 wordt beslist het heldenmonument op te richten *"boven aan de Neerstraat"*.⁵⁰ Blijkbaar was daar eerder al over gepraat, want de inwoners reageren al midden mei dat jaar op die keuze langs een lezersbrief in De Beiaard: *"Het komiteit gelast met de inrichting van het standbeeld ter herdenking van onze gesneuvelden, terechtgestelden en opgeëischten, zoekt op de Neerstraat de geschikte plaats om het monument te zetten. Volgens ons geen beter standpunt, dan rechtover Van Cauwenberghe en dit om de volgende redenen. Komt men op de markt, onwillekeurig richt mij zijne blikken naar de Neerstraat. Wij bemerken het standbeeld in de verte met in den rug het groen en weelderig gebladerte der boomen van het kasteel van Egmont, de boomen van onzen nieuwen boulevard zullen om zoo te zeggen de bezoekers en wandelaars aanzetten, het standbeeld van nabij te beschouwen en zijne schoonheid te bewonderen. Dit zal eene nieuwe beweging brengen op de Neerstraat welke zonder twijfel de schoonste en rustigste van Sottegem is. De handel kan er niet meer aan verbeteren. Zoo men het op de markt plaatste, dan verliest de Neerstraat gansch hare schoonheid, en den boulevard hadde geen rede meer van bestaan. De overgrootte uitgaven van den staat zouden weerom nutteloos zijn. Er wordt gezegd van eene kioske te zetten op de markt, vindt ge dan niet dat het eene het andere van waarde zou doen verminderen. Zelfs in 't midden mag de ware plaats van het standbeeld niet zijn, men zou te dikwijls hooren zeggen door de wandelaars en marktkramer het beeld staat in den weg, enz. (...) Wij verzoeken intusschen de bevolking van Sottegem eens goed na te denken en eene goede ontvangst te doen aan de heeren die zich zullen gelasten u eene petitie voor te leggen om te ondertekenen. De Bewoners van de Neerstraat"*.⁵¹

In deze lezersbrief zitten tal van elementen die op dat moment aan de orde van de dag waren en het uitzicht van het stadscentrum gevoelig zouden hebben gewijzigd. Zo had het stadsbestuur beslist om het standbeeld van Egmont te verplaatsen naar *"de benedenkant"* van de Neerstraat ; op de Markt zou een kiosk komen die tegelijk dienst deed als elektriciteitskabine. Dit project werd gelukkig nooit uitgevoerd.⁵²

Begin augustus 1921 wordt een *"Comiteit tot onthullingsfeesten"* boven de doopvont gehouden. Het bestaat uit *"gansch den gemeenteraad vermeerderd met de vertegenwoordigers der maatschappijen, der oudstrijders, enz."*.⁵³ Intussen heeft ook Bruggen en Wegen zijn fiat gegeven en kort daarop volgt de ministeriële goedkeuring tot de bouw van het heldenmonument en voor het aanplanten van 26 platanen en een vrijheidsboom.⁵⁴

Het monument werd op 25 september 1921 op grootse wijze ingehuldigd. Roels en Van den Bossche, maar ook de gesneuvelde soldaten en de weggevoerden werden in het gebeuren betrokken. Zo vormde men een stoet waarin symbolisch de kist van elke gesneuvelde van de markt naar het kerkhof werd gedragen, waar ze in de grafkelders van het gemeenschappelijke "ereperk" werden bijgezet.⁵⁵

In het geheel van de hulde werd door de liberale raadsleden ook een lans gebroken om Roels en Van den Bossche met een straatnaam te vereremerken. In een brief aan het schepencollege, gedateerd 17 juni 1921, stellen ze voor *"het einde van de Neerstraat de benaming te geven van Désiré Van den Bosschestraat"* en *"de Brugstraat te wijzigen in Léonce Roelsstraat"*. De bestuursmeerderheid gaat daar echter niet op in, waarbij de burgemeester laat optekenen dat *"om verscheidene*

redens het niet wenselijk is namen van straten te veranderen".⁵⁶ Het stadsbestuur krijgt volmondig gelijk van het (katholieke) weekblad "De Beiaard", waarbij wordt aangevoerd dat het niet past de terechtgestelden meer eer te bewijzen dan de gesneuvelde soldaten.⁵⁷ Pas in 1933 krijgen tal van straten een nieuwe naam. Zo wordt de "Neerstraat" omgesmeed tot Heldenlaan, wordt *"het einde Neerstraat"* omgedoopt tot Désiré Van den Bosschestraat en wordt de *"Brugstraat"* voortaan de Léonce Roelsstraat.⁵⁸

De beplanting van het monument werd uitbesteed. Pas in 1953 beslist het schepencollege *"de opschik en beplantingen van het monument der gesneuvelden en de begraafplaatsen op het kerkhof niet meer te laten uitvoeren door de heer Haegeman en te laten verwezenlijken door het gemeentelijk werkliedenpersoneel"*.⁵⁹

In 1958 werd het monument door een verkeersongeval beschadigd.⁶⁰

1.2. De gedenkprent

De drukkerij Haegeman-Cousy geeft in de lente van 1919 een gedenkprent uit voor de slachtoffers: *"Ten bureele van ons blad, zijn te verkrijgen de prachtige herinneringen aan onze gesneuvelde Helden: soldaten en burgers. Op prachtig karton, prijken de Sottegemse martelaars uit den wereldoorlog van 1914-1918, rond het wapen van het Belgisch Vaderland, waarvoor zij hun leven hebben opgeofferd. Aan den kop wapperen de vlaggen van België en Congo, onderaan een zicht op de vlakke weilanden van het Veurne-Ambachtsche met kanon en tank de machtige werktuigen van de overwinning; het geheel is omlijst met de lauwerkransen der zegepraal, op het zwart van den rouw welke het verlies van zooveel jonge krachten in onze harten heeft nagelaten. De schoone toonschakeering en de volmaakt-verzorgde uitvoering, maken van deze herinneringen de noodzakelijke versiering van ieder huis, terwijl de prijs voor alle beurzen toegankelijk is. 3,50 fr.(...)"*⁶¹

Deze prent wordt twee jaar later gratis als bijlage bij *De Beiaard* gevoegd.⁶²

1.3. Léonce Roels

Léonce Roels kreeg, zoals eerder vermeld, zijn beeltenis op het Heldenmonument aan de Heldenlaan. In 1933 werd ook een straat naar hem genoemd. In zijn woning, vandaag Léonce Roelsstraat 7, werd een gedenkplaat aangebracht.

Léonce Roels werd geboren te Oudenaarde op 1 juli 1869. Opgegroeid in een gegoed burgermilieu - zijn vader was advocaat aan de Oudenaardse balie en zou later voorzitter worden van het Hof van Beroep te Gent - ging de jonge Roels rechten studeren aan de, toentertijd Franstalige, Gentse Rijksuniversiteit. In 1889 gradueerde hij als kandidaat-notaris en in 1903 wordt hij benoemd te Zottegem in de studie van notaris Vanderstichelen. De flamboyante Roels raakt meteen ingeburgerd in de Egmontstad: hij wordt lid van verscheidene liberale en vrijzinnige verenigingen in Zottegem en in het arrondissement Aalst en gemeenteraadslid voor de liberale partij.⁶³

Na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog raakt Léonce Roels vrij vlug betrokken in een spionagenet, opgezet om de troepen- en materiaalbewegingen van de Duitsers te kunnen volgen.⁶⁴ De Duitsers hadden de Belgische spoorweginfrastructuur immers vrijwel intact in handen gekregen en vermits toentertijd meer dan 90% van alle goederentransport over de "IJzeren weg" verliep, waren de spoorwegverbindingen vanzelfsprekend strategisch uitermate belangrijk. Wanneer na november 1914 het front vastloopt en het ernaar uitziet dat de oorlog allicht nog een tijd gaat aanslepen, beginnen de Duitsers met het verbeteren van hun aanvoerlijnen. Zottegem was een belangrijk spoorwegknooppunt. Dit wordt ter dege door de Duitsers onderkend : ze stationneren er een brigade spoorwegwachters en grote verbouwings- en uitbreidingswerken worden uitgevoerd. Het extreme belang van de spoorweg voor de Duitsers was ook de geallieerden niet ontgaan en ze vertoonden grote interesse voor al wat er per spoor werd vervoerd. Door het noteren van de transporten was het immers mogelijk (grote) offensieven te voorspellen. Al in september 1914 wordt er een spionagenet opgericht dat zich uitstreckte over Henegouwen, Brabant en Oost-Vlaanderen. In het voorjaar van 1915 wordt Léonce Roels aangesproken om een inlichtingsnet in Zottegem uit te bouwen. Hij gaat hierbij grondig tewerk en zet goedgekozen waarnemingsposten op : een eerste bij zijn burens, waar de gebroeders Poriau de observatiepost bemannen en nauwkeurig optekenen welke treinen er voorbijrijden. Vooral de richting van de treinen was belangrijk : reed het stel richting Erwetegem, dan duidde dat op transporten naar Noord-Frankrijk ; boog de trein af naar Sint-Goriks-Oudenhove, dan ging het om ladingen bestemd voor het IJzerfront. Een tweede observatiepost werd opgezet bij Honoré Solomé, die vanop de verdieping foto's kon nemen van de verschillende treinen die het Zottegemse station aandeden. Al die informatie werd naar Brussel doorgevoerd via een koerier : Désiré Van Den Bossche.

Het Zottegemse spionageverhaal was echter maar een kort leven beschoren, want al in oktober 1915 viel het doek. Motor van de ontmanteling was de contra-spion Eugène Jasienski, die reeds voor de oorlog als meester-oplichter een reputatie had verworven en door de Duitse inlichtingendienst werd ingehuurd. In Zottegem meldt hij zich bij de burgemeester aan als een Frans officier. De burgemeester verwijst hem door naar Léonce Roels. Die trapt, fier en niets vermoedend, in de val en ontvouwt aan de spion het complete Zottegemse spionagenet. De rest laat zich raden : het net wordt ontmanteld en de verschillende leden worden aangehouden. Eind februari 1916 vindt een monsterproces plaats te Bergen. Roels en Van Den Bossche worden ter dood veroordeeld en ze krijgen op 2 maart de kogel te Masnuy-St.-Jean.

1.4. Désiré Van den Bossche

Net als notaris Roels kreeg Désiré Van den Bossche zijn beeltenis op het monument aan de Heldenlaan en ook hij kreeg in 1933 een straatnaam. Bij die gelegenheid zou een wit-marmeren gedenkplaat, toen bewaard in het Egmontmuseum, aan zijn woonhuis zijn aangebracht.⁶⁵ Afgaande op de notulen van het Schepencollege, werd pas in 1954 beslist een gedenkplaat aan te brengen in de Désiré Van den Bosschestraat, "*ter nagedachtenis van Désiré Van den Bossche, door de Duitsers in 1914-1918 als gijzelaar omgebracht*".⁶⁶ Deze gedenkplaat is intussen echter van de gevel verdwenen. In de jaren veertig was de herinnering aan Désiré Van den Bossche nog levendig. Zo worden bij de inhuldiging van het vaandel "*der supportersvereniging de S.V. Vrienden*" op zondag 20 april 1947, de feestelijkheden

aangevat met het *"neerleggen van een bloementuil op het graf van ons diepbetreurde medebestuurder Mr Désiré Van Den Bossche"*.⁶⁷

Désiré Van Den Bossche, geboren te Zottegem op 14 maart 1892, als zoon van een slachter, ging al op jeugdige leeftijd als telegramdrager werken bij de Telegraafdienst. De jonge Van Den Bossche was een graag geziene figuur in het plaatselijke ontspanningsleven.⁶⁸ Als koerier voor het door Léonce Roels opgezette spionagenet, werd Désiré Van Den Bossche gefusilleerd op 2 maart 1916.

1.5. Richard De Winter

In het reeds eerder vermelde schrijven van de liberale fractie aan het College van Burgemeester en Schepenen tot wijziging van twee straatnamen, werd ook de vraag geformuleerd *"tot het plaatsen van eenen gedenksteen op het statieplein, ter plaats waar de heer De Winter werd doodgeschoten"*. Dit voorstel werd aanvaard door de gemeenteraad in zitting van 25 juni 1921.⁶⁹

Het overlijden van Richard Frans De Winter, geboren te Elene op 7 december 1882, en met zijn vrouw Elisa-Helena De Meyer in Zottegem wonend, werd door zijn bureaus "aangegeven". Ze verklaren *"dat gisteren om twee ure 's avonds ten burgerlijken hospitaal, Grotenbergstraat"* Richard de Winter, "werkman", 35 jaar oud, is gestorven.⁷⁰ Richard, *"hulprijnlegger bij het beheer der Telegraafen, is door een kogel neergeveld wanneer hij vluchten wilde voor aan opeisching te ontsnappen, zulks rechtover de Statie onzer gemeente waar hij neerviel in de armen zijner vrouw"*, luidt het in een circulaire, naar aanleiding van de inhuldiging van het heldenmonument op de Neerstraat, verspreid door het *Nationaal Syndikaat van I.J.P.T.T. en Z. van België, Afdeling Sottegem*.⁷¹ Op basis van gesprekken met ooggetuigen, geeft Gilbert Poriau het volgende verslag : *"Gelijk zovele andere werd Richard De Winter door de bezetter opgeëist om in de gevreesde arbeidskampen van de Duitsers te gaan werken. Hij had enkele weken verlof gekregen alvorens een nieuwe werkperiode te beginnen. Zijn gezin, een jonge moeder met een zoontje van 7 en een dochterje van 8 jaar, te moeten achterlaten, viel hem uitermate zwaar. Aangespoord door zijne vrouw, was het ook de reden waarom hij zich niet meer aanbood om te vertrekken, zodat hij onderdook. Dit duurde reeds enkele maanden, toen op 26 augustus 1918 een bericht vanwege de Duitse overheid werd afgegeven meldend dat hij, Richard De Winter, zal worden vrijgesteld van verplichte arbeid. Om dit bewijs te bekomen moest hij zich samen met anderen naar de Duitse Kommandatur begeven om het te gaan afhalen. Het samen met anderen was een list van de Duitsers, want in plaats van vrij te zijn, was hij de enige die werd vastgehouden en opgesloten in de gendarmerie. (...) Een paar dagen nadien, op 31 augustus 1918, was de dag aangebroken dat hij moest vertrekken, en het zou wel naar een strafkamp kunnen zijn. Hij werd eerst geleid naar de Duitse wachtpost De Witte Poort waar nog enkele paperassen moesten in orde gesteld worden. Echtgenote en kinderen waren aanwezig om afscheid te nemen. Eerst mochten zij vâken niet naar het station vergezellen. De Duitsers hadden er een reden voor, het zou kunnen de gemoederen opjagen. Zij wilden dat het vertrek onopvallend zou gebeuren. Aan het oude station bevond zich een tweede hekken om speciale goederen door te laten. Langs deze minder opvallende en kortere weg zou Richard de trein moeten bereiken. Bewaakt door een spoorwachter en dan toch vergezeld door vrouw en kinderen is de groep*

naar het tweede hekken opgestapt. Daar gekomen omhelsde Richard zijn echtgenote en kinderen om afscheid te nemen. Toen zal de alteratie ten top zijn gestegen. Gebruik makend van het ogenblik dat de wachter het hekken open dee, sprong Richard weg, dwars over het stationsplein hollend, zoekt een ogenblik beschutting achter het elektris kabien dat midden het plein staat, vlucht verder ... maar inmiddels had de wachter zich opgesteld met zijn geweer klaar om te vuren, en toen Richard in het vizier van deze kwam, ging het fatale schot. Richard werd dodelijk in de rug getroffen en valt levenloos ten gronde. (...).⁷²

2. Elene

Hier werd geen monument voor de gesneuvelden opgericht. Allicht heeft dit te maken met het feit dat de enige gesneuvelde die volgens de overlijdensregisters in Elene woonde, met name Omer Van Audenaerde, geboortig was van Velzeke-Ruddershove. We vinden zijn naam trouwens op het monument van de laatstgenoemde gemeente.

3. Erwetegem

In de hoek rechts naast het portaal van de Erwetegemse kerk werd een monumentaal gedenkteken voor de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog opgericht. Het bevat vijf elementen. Centraal een sokkel waarop een H. Hart van Jezus prijkt, met onderaan de vermeldingen *“O Here, schenk ons uw Vrede”* en *“Hulde der Gemeente Erwetegem aan de slachtoffers van den oorlog 1914-1918”*. Hier vinden we ook de signatuur van de ontwerper : *“J. Van Oudenhove, Sottegem”*. Links werden de namen van de gesneuvelden gebeiteld ; rechts die van de opgeëisten en van de burgerlijke slachtoffers. Het geheel wordt afgewerkt met twee basreliëfs : links een soldaat ; recht een burger met ketens in de beide handen.

Links in het portaal van de kerk hangt een schitterende bronzen plaat van de hand van J.C. Spoorenberg. Ze draagt als opschrift *“Zalige gedachtenis aan de Helden van Erwetegem gestorven voor het Vaderland”* en bevat de namen van alle gesneuvelden en opgeëisten. De figuratie bestaat uit een stervende soldaat, een brandende stad leper en een Christus. Daaronder lezen we : *1914 - PIE JESU DOMINE DONA EIS REQUIEM - 1918”* en helemaal onderaan staat de schenker/opdrachtgever : *“Gifte van het plaatselijk hulp- en voedingskomiteit der Gemeente Erwetegem”*. Deze plaquette werd tientallen jaren bewaard door de voorzitter van het genoemde comité, Albert Cromphaut, tevens burgemeester van Erwetegem van 1921 tot 1927. Via diens zoon kwam ze in de jaren tachtig in het bezit van hoofdonderwijzer, gemeenteraadslid en voorzitter van de kerkfabriek, Hector Van Audenhaege, die ze hier in 1987 liet aanbrengen.⁷³

Aan De Vlamme richtte August Hutse eind 1918 een bescheiden kapel op. Ze draagt als opschrift : *“A. Hutse 1918 - O.L.V. van Vrede bid voor ons - H. Antonius bescherm ons”*. Tijdens de oorlog had vader Hutse beloofd een groot bedehuis te bouwen als zijn drie zonen behouden van het front zouden terugkeren. Eén onder hen, Hector, werd echter al in 1915 als vermist opgegeven en dus hield August Hutse het bij een kleinere kapel.

4. Godveerdegem

Op het ommuurde kerkhof staat aan de zuidgevel van de kerk een weinig opvallend hardstenen monument.⁷⁴ Het is getopt met een kruis en bevat een afneembare plaat waarop de namen zijn gebeiteld van de slachtoffers van de beide wereldoorlogen. Vermoedelijk werden de namen van de gesneuvelden en gevallen van WO II naderhand aan de plaquette toegevoegd ; mogelijk heeft men na 1945 een volledig nieuwe plaat gekapt. De tekst luidt als volgt : *“Aan onze Helden - 1914-1918 - Lagaert Romain, De Vos August, Nachtegael Felix, Van Daele René, De Cooman Victor - 1940-1945 - De Maeseneer Charles, De Smet Jules, Van Crombrugge Albert, Van Damme André - Het volk van Godveerdegem”*. Wat meteen opvalt is dat de voornaam van André Van Damme foutief werd gekapt : men beitelde hem naderhand correct op een stukje hardsteen en lijmde dat boven de “misslag”.

Aan de westgevel van de kerk vonden we ook de grafzerk van Romain Lagaert.

Er werd ook een kapel opgericht voor Oscar Cromphout : *“(…) nevens de herberg De Hert is door den heer Cromphout René, vroeger luitenant bij het Belgisch leger, eene prachtige kapel gebouwd, tot lafenis der ziel van zijnen broeder Oscar”*. De wijding vond plaats op Sacramentsdag 1920.⁷⁵ Over Oscar Cromphout vonden we evenwel geen gegevens.

5. Grotenberge

Op 2 februari 1920 werd er in Grotenberge een *“groot soldatenfeest”* gehouden, gefinancierd met giften van de bevolking en met toelagen van het gemeentebestuur en de kerkfabriek. De viering behelsde onder andere het wijden van *“den gedenksteen”* en het planten van een vrijheidsboom. Elk huisgezin kreeg bovendien *“een beeldeken met de portretten der helden”*.⁷⁶ Het betreft een dubbel prentje met de beeltenis van vijftien soldaten en één opgeëiste. Op de keerzijde van de prentjes lezen we respectievelijk : *“Het dankbare volk van Grootenberge-Brijvelde herdacht luisterrijk zijn moedige strijders van de wereldoorlog op Lichtmis 1920”* en *“Vijftien soldaten op twee en zeventig (bevolking der gemeente 1250 zielen) en één opgeëiste, zijn gevallen als martelaars van een heilige en rechtvaardige zaak, en zes zijn invalide. Door deze helden, van roemrijker en zaliger gedachtenis, wierd het Vaderland geëerd en bemind, wanneer het uur des gevaars sloeg en een onrechtige vijand zijne grenzen bedreigde, door hen bereidwillig gediend en met geestdrift verdedigd”*. Het huldemonument kreeg heel wat bijval : *“Het monument valt fel in den smaak van iedereen en elk spreekt den lof uit van M. Jos Van Oudenhove, 't is een felle stielman”*.⁷⁷

Op het monument vinden we de volgende namen terug : Robert Blauwaert, Petrus Bogaert, Eugeen De Clercq, Henri De Corte, Remi De Decker, Henri De Geyter, Gustaaf De Vuyst, Jules Geerts, René Herreman, Désiré Opdecam, Albert Opdecam, Jozef Opdecam “wachtm.”, Jozef Schollaert “Serg. Maj.”, Karel Van Cauwenberge “Korp” en René Van Der Massen (gesneuvelde militairen) en Georges Van Hoorde (“opgeëischt”). Wanneer na de Tweede Wereldoorlog een nieuw monument wordt opgericht in de nabijheid van de kerk⁷⁸, wordt aan de lijst van de burgerlijke slachtoffers nog Emiel De Vuyst toegevoegd, terwijl René Van Der

Massen nu als Jozef Van Der Massen wordt vermeld. In een niet gedateerde “Lijst der gesneuvelde soldaten”, opgemaakt door het gemeentebestuur van Grotenberge, vinden we noch Remi De Decker noch Jozef Schollaert terug ; drie voornamen zijn anders opgegeven : Jozef Van Der Massen, Louis Blauwaert en Felix De Vuyst.⁷⁹In de heldenlijst afgedrukt in *De Beiaard*, worden nog andere voornamen gebruikt, ontbreken een paar namen en wordt anderzijds een zekere Pieter Opdecam toegevoegd.⁸⁰

6. Leeuwergem

Op het kerkhof achter het koor van de kerk werd, in een met smeedijzer afgeboord perk, een mooi ogend monument voor de slachtoffers van de Grote Oorlog opgericht. De arduinen obelisk, getopt met een kruis, draagt de tekst : “*Aan onze helden gesneuveld op het veld van eer. 1914-1918*”. De namen van de zes gesneuvelden, met hun overlijdensdatum, zijn in de steen gekapt : “*Mathieu Maurice 21.10.1914 ; Callebaut Jozef 19.8.1914 ; Hubo René 17.6.1916 ; Bovijn Leopold 6.2.1917 ; Ribbens Jozef 17.2.1917 ; Magerman Amedee 29.10.1918*”. Het monument werd, blijkens de inscriptie, ontworpen door J. Van Oudenhove uit Zottegem.

7. Oombergen

Op zondag 8 augustus 1919 werd er in Oombergen een Vredefeest georganiseerd. Bij die gelegenheid werden “*de beeltenissen der gesneuvelden en de soldatenstrijders (...) in groep gefotografieerd om zoo een blijvend aandenken te hebben (...)*”.⁸¹

Aan de kerk richtte men een schitterend gedenkteken op, waarbij het basreliëf met een engel die de linkerhand rond een stervende soldaat houdt, het meest in het oog springt. Op de linkerzijde lezen we “*Vrede eischt ons bloed*” ; rechts staat “*Zege schenkt moed*”. Tussen de vleugels van de engel werden de namen van de gesneuvelden gebeiteld : “*K. Meuleman, A. Van Cauwenberge, S. Van Den Berge, C. Vermassen*”.

8. Sint-Goriks-Oudenhove

Voorin het stemmige, ommuurde kerkhof van Sint-Goriks-Oudenhove staat een hardstenen monument. Het is bekroond met een Grieks kruis waarin de IJzerboodschap AVV-VVK werd gegrift. Daaronder werd, in boogvorm, de inscriptie “*Hulde aan onze Helden*” aangebracht. De namen van vijf gesneuvelden en hun overlijdensdatum staan boven een weinig kunstzinnige figuratieve partij. Deze stelt een engel voor die met de linkerhand naar de hemel wijst, terwijl hij kijkt naar een aan zijn voeten liggende gesneuvelde en hem met zijn rechterhand een lauwerkrans aanbiedt. Daaronder vinden we de teksten : “*Die vielen voor God en Vaderland*” en “*Rust in Vrede*”.

Op de flanken van het monument werden zwartmarmeren plaatjes geschroefd waarop links de namen van de overleden oud-strijders 14/18 en rechts die van 40/45. Deze laatste worden voorafgegaan door plaatjes voor de gesneuvelde Roger De Sutter en de in het concentratiekamp omgekomen Achiel De Pessemier. Wegens plaatsgebrek worden de plaatjes sinds 1988 ook op de achterzijde van het monument bevestigd.

De gedenksteen werd op zondag 10 juli 1921 *"om 15 ure (zomeruur)"* onthuld en ingewijd.⁸² Bij die gelegenheid werd ook een gedenprentje uitgegeven met de beeltenis van de vijf gesneuvelden.

In dezelfde gemeente werd op 13 februari 1921 een vredesboom geplant *"op de groote plaats"*.⁸³

9. Sint-Maria-Oudenhove

Tijdens het Vredefeest op 5 september 1919 stelde men tijdens de kerkdienst *"voor de lijkbaar (...) de prachtige lijst met de beeltenis der zes-en-twintig roemrijke helden"*. Er werd ook een gedenksteen opgericht: *"hunne namen staan met gouden letters gebeiteld in den steen die in de kerk werd geplaatst"*.⁸⁴ We vinden dit gedenkteken links achterin de kerk. Het bestaat uit een monumentale gekruisigde Christus met aan weerszijden een arduinen plaat waar, op zwart gepolijste achtergrond, in vergulde letters de namen van drieëntwintig gesneuvelden in volgorde van hun overlijdensdatum chronologisch werden gebeiteld, met vermelding van hun naam en voornaam, overlijdensplaats en -jaar. Als laatsten staan Gustaaf Van Den Bossche en Xaveer Van Der Stichelen, met de vermelding *"+ onbekend"*. In extremis werd ook de naam van Emiel Goeman, die in 1919 stierf, toegevoegd. De heldenlijst wordt afgesloten met de opgeëisten Achiel Schietecatte, Henri Vermeeren, Alfons Vanderstraeten en Joseph Machtelinckx. De gedenksteen werd ontworpen door Birman uit Ninove.

Op de hoek van het Sint-Hubertusplein staat een monumentale zuil. Ze bevat de namen van dertig(!) gesneuvelden en vijf opgeëisten uit de Eerste Wereldoorlog.

De gedenkplaat in de kerk en de lijst gehanteerd in het stadhuis bevatten slechts de namen van zesentwintig gesneuvelden en vier opgeëisten. Dit laat vermoeden dat het monument op het Sint-Hubertusplein pas na oktober 1920 werd opgericht, zodat de soldaten J. Vekeman, G. Versteirt, C. De Keijzer en L. Pieyns en de opgeëiste A. Pieyns (+ oktober 1920) konden toegevoegd worden.

10. Strijpen

Aan de ingang van de Sint-Andreaskerk werd een arduinen ereperkje ingericht met een witmarmeren plaat waarin de namen van de gesneuvelden en gevallenen van de Grote Oorlog werden gebeiteld.

De onthulling van de gedenksteen vond plaats op 12 september 1920. Bij die gelegenheid werd ook een *"groot vlaggefeest"* georganiseerd.⁸⁵

13. Velzeke-Ruddershove

Velzeke-Ruddershove vierde de terugkeer van de soldaten op 31 augustus 1919 ; de gemeente droeg bij in de organisatiekosten.⁸⁶ Kort daarop rijst de idee om voor de gesneuvelden een gedenksteen op te richten. Zo lezen we in 'De Beiaard' begin oktober 1919 : "*Velsicque telt 20 gesneuvelde soldaten en 4 burgerlijke slachtoffers. Ter hunner eere zal eerlang een prachtvol gedenkteeken worden opgericht*".⁸⁷ Meteen doet men ook een oproep aan de bevolking om dit project mee te helpen financieren.

De onthulling van het monument waar "*in goudvlammende letteren de namen onzer vijf en twintig dooden staan te lezen*" vindt plaats op 25 april 1920.⁸⁸ Het monument, een bas-reliëf in de westgevel van de kerk ingewerkt, valt onmiddellijk in de smaak : "*Het gedenkteeken is allerprachtigst ; een echt kunstvoorwerp, dat den heer beeldhouwer C. Van de Capelle, van Anderlecht, ter eere strekt*".⁸⁹ Op het zandstenenbas-reliëf, met centraal een H. Martinus, vinden we de namen terug van de gesneuvelden en de burgerlijke slachtoffers. De informatie strookt lang niet altijd met wat we in de overlijdensregisters terugvonden en er moet nog in 1920 heel wat onduidelijkheid zijn geweest over de precieze plaats en datum van overlijden. Zo wordt een paar keer vermeld : "*verdwenen Dixmuide*" of kortweg "*verdwenen*".

Tot 1979 hing achterin in de kerk ook een ingelijste assemblage met alle doodsprentjes van de gesneuvelden en gevallenen. Tijdens een plaatsbezoek op 1 augustus 1995 vonden we, ondanks een grondig speuren in alle hoeken en kanten van de kerk, dit kader niet terug.

B. 1940-1945

In ons werkgebied werd enkel te Zottegem en te Grotenberge een nieuw losstaand monument geplaatst als hulde voor alle slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog ; in Grotenberge werden meteen ook de oorlogsslachtoffers van 14-18 in het nieuwe monument opgenomen. Strijpen en Elene hielden het bij een, weliswaar mooi ogende, gedenkplaat aan de gevel van de kerk en in Erwetegem werd het bestaande monument uitgebreid. In Leeuwergem, Oombergen, Sint-Goriks-Oudenhove en Sint-Maria-Oudenhove voegde men de namen van de gesneuvelden en gevallenen toe aan het bestaande gedenkteken. Velzeke-Ruddershove en Godveerdegem lieten hun doden in de kou staan. Daarnaast werden er in Zottegem een aantal individuele gedenkplaten aangebracht ; één enkele ook te Strijpen.

In het *Guldenboek van de Belgische Weerstand* wordt een lijst afgedrukt van "alle" Belgische gevallenen, met opgave van hun overlijdensplaats.⁹⁰ Voor ons werkgebied vinden we de volgende namen terug :

Zottegem : Firmin Bogaert (Harzungen), Werner Ceuterick (Sandbostel), Adrien De Moor (Dora), Albert Florin (Buchenwald), August Keymeulen (Neuengamme), Léon Lefèvre (Neuengamme), Jules Lootens (Gross-

Rosen), Georges Otte (Sandbostel), Albert Sonck (Dora), Gaston Stautemas (Neuengamme).

Elene : Baron Boudouin della Faille (Bergen-Belsen).

Godveerdegem : Jules De Smet (Hamburg).

St.-Goriks-Oudenhove : Achilles De Pessemier (Dachau).

Strijpen : André Baele en Yvonne De Looze (gedood in Strijpen), Julien De Munck (Ellrich).

Velzeke-Ruddershove : Theophiel De Clercq (Neuengamme), Charles Van Wambeke (gedood te Velzeke-Ruddershove).

Sommige verzetsstrijders kregen later een afzonderlijke gedenkplaat en/of een straatnaam, anderen kregen geen gepersonaliseerde hulde of werden in een gemeenschappelijke hommage opgenomen. In dit hoofdstuk wordt de levenschets van die personen welke een persoonlijke huldeblijk kregen, uitvoerig toegelicht.

De teruggevonden gegevens van diegenen die op dat vlak in de kou bleven staan, samen met de gesneuvelde soldaten en de verzetsstrijders en weggevoerden die niet in de bovenvermelde bron werden opgenomen, brengen we, in hoofdstuk III, per deelgemeente samen.

Bij wijze van inleiding op de bespreking van de oorlogsmonumenten, geven we vooraf een “historiek van de politieke gevangenen van de sector Zottegem”, zoals hij werd opgetekend door Charles Lapaige, die de Duitse kampen overleefde.⁹¹ Hij deelde zijn gegevens chronologisch in, naar gelang van het tijdstip waarop (een deel van) het verzetsnet werd opgerold.

“De eerste verzetsleden werden aangehouden door de Gentse Gestapo vanaf maart 1944 : Firmin Bogaert, Albert Florin, Adrien De Moor en Leopold De Looze. Zij waren aangesloten bij het Onafhankelijkheids Front, waarvan Firmin Bogaert de leider en grote bezieler was. Ze waren in rechtstreeks contact met Engeland en zetten zich voornamelijk in voor de repatriëring van Engelse en Amerikaanse piloten. Ze werden na langdurige ondervragingen en martelingen in België weggevoerd naar de Duitse concentratiekampen. Bogaert, Florin en De Moor lieten er het leven; Leopold De Looze overleefde het beruchte kamp Dora.

Op 24 september 1943 werd Jules Lootens, verzetsstrijder van het eerste uur, door de Gentse Gestapo aangehouden. Lootens was brigadechef van het Geheim Leger en opereerde als verbindingsgenoot met Engeland. Via de gevangenen van Gent en Sint-Gillis-Brussel kwam hij in de Duitse kampen terecht. Hij stierf in Gross-Rozen.

In juni 1944 werden baron Boudouin della Faille d’Huyse en zijn broer Guy aangehouden. Ze waren lid van de weerstandsgroep Leger der Partisanen. Guy della Faille werd vrijgelaten ; zijn broer werd naar Duitsland gevoerd en overleed in Bergen-Belsen.

De periode 12 tot 15 augustus 1944 was de meest tragische voor het Zottegemse.

Op 12 augustus werd baron Idès della Faille d'Huyse door de Gestapo omgebracht.

De 13de augustus slaan de Feldgendarmen van Oudenaarde, bijgestaan door drie Vlaamse SS'ers, toe en rollen de verzetsbeweging B.N.B. (Belgische Nationale Beweging) op. Omstreeks vijf uur 's morgens zijn ze zowel in Velzeke als in Zottegem. Te Velzeke wordt Charles Van Wambeke, sectorchef, in zijn schuilplaats gegraven onder een karrenhok op de Blarenhoek, met mitrailleurvuur doorzeefd. De eigenaar van het erf, Theophiel De Clercq, wordt tegelijk opgepakt, samen met Robert Van Elsue. In Zottegem worden Charles Lapaige en André De Rouck van hun bed gelicht. De vier worden naar de Feldgendarmerie in de Kasteelstraat in Oudenaarde gevoerd en daar gedurende vijf dagen op de meest gruwelijke manier ondervraagd. Het naderen van de geallieerden noopt tot het wegbrengen van de gevangenen : via de Nieuwe Wandeling in Gent gaat het naar Antwerpen. Daar worden ze samen met de andere gevangenen van Gent en Antwerpen op veewagens gezet en naar het concentratiekamp van Neuengamme gevoerd. Hier ontmoeten ze de veertien Zottegemse gijzelaars die op 15 augustus waren opgepakt. Van Elsue en De Clercq sterven in Neuengamme. Charles Lapaige en André De Rouck overleefden het kamp en de onmenselijke tocht naar de Baai van Lübeck, waar ze samen met 820 anderen door bemiddeling van de Zweedse prins Bernadotte op 2 mei 1945 naar het Zweedse Trelleborg werden gebracht. Beiden kwamen pas op 13 juli 1945 terug in Zottegem : het waren de laatste overlevende politieke gevangenen en tevens ook de jongste!

15 augustus 1944 was een tragische dag voor Zottegem. Niet minder dan veertien burgers werden als gijzelaar door de Gestapo opgepakt : Werner Ceuterick, Jules de l'Arbre, Gaby Van Der Bracht, Albert Gielen, August Keymeulen, Gaston Stautemas, Leon Lefèvre, Georges Otte, Marcel Petit, Alfons Roels, Arthur Van Driessche, Arthur Van Damme, Charles Van Den Hecke, Albert Segers en Alfons Roels. Ze werden allen met hetzelfde konvooi over Gent en Antwerpen naar het concentratiekamp van Neuengamme gevoerd. Zeven onder hen kwamen in Neuengamme of in een van de bijkampen om".

1. Zottegem

De slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog kregen een gezamenlijk monument op het Politieke Gevangenplein. Leon Lefèvre, Firmin Bogaert, Georges Otte, Jules Lootens en Albert Sonck mochten ook rekenen op een gepersonaliseerde hulde.

1.1. Het monument op het Politieke Gevangenplein

Al op 24 januari 1947 vraagt de "Bond der Politieke Gevangenen en Agenten der Geheime Diensten Afdeling Sottegem" aan het gemeentebestuur "de mogelijkheid in te zien een monument te plaatsen ter eere der Politieke Gevangenen van den oorlog 1940-1945, bij voorkeur in de Heldenlaan, nabij de Vrijheidsboom der Oudstrijders". Mocht hun voorstel aanvaard worden zouden ze "graag gehoord worden nopens aard en zinnebeeld van het gedenkteken in kwestie".⁹² Het stadsbestuur gaat daar voorlopig echter niet op in. En hoewel begin 1948 gemeenteraadslid

Arthur Van Damme, zelf politiek gevangene, op zijn beurt aan het bestuur vraagt "een monument te plaatsen ten voordele hunnen gevallen van de oorlog en achtergebleven politieke gevangenen van de oorlog 40/45"⁹³, komt zo'n monument er pas in 1962. Op 18 juni dat jaar beslist de gemeenteraad "tot het oprichten van een monument ter nagedachtenis van de slachtoffers van de oorlog 1940/45, gesneuvelde militairen, in ballingschap omgekomen politieke gevangenen, leden van de weerstand en andere".⁹⁴ Hiermee gaat het bestuur in op de wens geuit door de plaatselijke vaderlandslievende verenigingen, "en tevens van de bevolking". Als inplantingsplaats wordt gekozen voor "het pleintje, genaamd politieke gevangenen plein gelegen wijk Bevegem". De kosten worden geraamd op 250.000 frank en Maurits Witdouck, beeldhouwer te Lovendegem, wordt het meest geschikt geacht voor het ontwerpen van dat monument. De beeldhouwer maakt een drietal voorontwerpen en krijgt op 3 december 1962 de opdracht toegewezen, dit voor 135.000 frank.⁹⁵

Het monument wordt ingehuldigd op dinsdag 21 juli 1964. Het programma begon om 10.30u en verliep als volgt : "Bijeenkomst ten stadhuize en vorming van de optocht ; korte plechtigheid aan het oorlogsgedenkteken op de Heldenlaan; optocht - via Heldenlaan, L. De Metsstraat, Grotenbergestraat, Welzijnstraat, Acacialaan - naar het Pol. Gevangenplein, onder begeleiding van het muziek der Gemeentelijke Brandweer; wijding van het nieuwe monument door Z.E.H. Pastoor Bressers; inhuldiging van het monument gevolgd door gelegenheidstoespraken ; vervolg van de optocht langs Acacia- en Kastanjelaan, Godveerdegemstraat, L. Roelsstraat, Van Aelbrouckstraat, Statieplein, Statiestraat, Markt; receptie ten Stadhuize".⁹⁶

Op de sokkel van het monument vinden we de volgende gegevens terug :

Zottegem - aandenken aan de slachtoffers van de oorlog 1940-1945

Politieke Gevangenen - Bogaert Firmin (+ 8.4.1945), Ceuterick Werner (+ 16.4.1945), De Moor Adrien (+ 22.1.1945), Florin Albert (+ 24.2.1945), Keymeulen August (+ 9.3.1945)⁹⁷, Lefèvre Leon (+ 15.1.1945), Lootens Jules (+ 7.12.1945)⁹⁸, Otte Georges (+ 14.5.1945), Segers Albert (+ 3.5.1945), Sonck Albert (+ 24.2.1945), Stautemas Gaston (+ 28.3.1945)

Militairen - Cornelis Victor (+ 12.3.1940), De Backer Polidoor (+ 29.4.1946), Van De Castele Theofiel (+ 26.5.1940), Van Der Bracht Urbain (+ 18.5.1940), Riviere Werner (+ 15.6.1943)

Andere slachtoffers - De Clercq René (+ 3.9.1944), De Rouck Marie (+ 5.8.1944), Moreels Jozef (+ 28.8.1944), Plasschaert Lucien (+ 28.4.1945), Steurbaut Louis (+ 21.9.1944)⁹⁹, Van Paemel Richard (+ 11.9.1944), Van Der Sijpt Albert (+ 25.4.1945)

1.2. Léon Lefèvre

Léon Lefèvre, geboren in Schaarbeek op 5 juli 1890, werkte sinds zijn veertiende in de koolmijn. In de Eerste Wereldoorlog werd hij twee keer gekwetst. Na de oorlog verzorgde hij, na zijn werk, de socialistische vakbond en mutualiteit. In 1932 werd hij full-time vakbondssecretaris. Intussen was hij verkozen tot gemeenteraadslid. Van 1926 tot 1940 was hij het eerste en enige socialistische raadslid in Zottegem. Bij het

uitbreken van de Tweede Wereldoorlog weigerde hij samen te werken met de Duitsgezinde vakbond "Unie van Hand- en Geestesarbeiders" en viel hij zonder werk. Hij werd opgevestigd als bediende in het Zottegemse C.O.O..¹⁰⁰ Op 15 augustus 1944 werd hij door de Duitsers gevangen genomen : *"In de vroege morgen hielden de Duitsers een rafle. Zijn aangehouden : Werner Ceuterick, J. de L'arbre, ontvanger, Gielen, Gust Keymeulen, Stautemas G. (koster Bevegem), L. Lefèvre, Frederic Mangeleer, G. Otte, Petit (telegrafist), Thierry Van Maele, Edmond De Groote (was voortvluchtig). Notaris Verbrugghe zou te Sint-Lievens-Houtem aangehouden zijn. Verder te Zottegem : Roels (schoonzoon Petit), Charles Van Den Hecke, A. Van Driessche (onderwijzer, reserveofficier van het leger)".¹⁰¹*

Over deze beruchte razzia bracht Arthur Van Driessche een aangrijpende getuigenis : *"We werden samengebracht onder strenge Duitse bewaking, in het stadhuis. In de morgenduren werden we op een Duitse transportwagen geladen en naar de Wandeling in Gent gevoerd, waar we opgesloten werden in de cellen. Moest ik nu vertellen wat met ons allemaal gebeurd is, ja dan zouden drie Beiaarden niet voldoende zijn! Ik vertel u mijn aanhouding. Ik wist reeds van in 1942 dat ik door de Moffen geïnterviewd was, want vanaf 8 juni 1942 moest ik mij tweemaal per maand aanmelden bij de Feldgendarmierpost te Geraardsbergen, de eerste maal tussen de 5de en de 10de, de tweede keer tussen de 20ste en de 25ste. Veiligheidshalve reden, sinds begin juni 1944, ik, mijn vrouw en de twee zoontjes, iedere avond naar Erwetegem, op de Smissenhoek, om daar te overnachten bij de tante van mijn vrouw. Die beruchte nacht waren we thuis blijven slapen omdat een van de zoontjes ziek was. Als ge ook maar 't lot schuldig zijt! Ik had die avond van de gelegenheid gebruik gemaakt om eens flink in de tuin te werken en ik was doodvermoeid naar bed gegaan. In de vroege morgenduren werd er gebeld. Ik heb niets gehoord. Mijn vrouw dacht : "Er zal opnieuw alarm geblazen zijn en 't zal de buurvrouw zijn, die regelmatig bij ons komt tijdens het alarm". Mis! Vier Moffen, een Feldgendarm met pistool en drie gewone Moffen met geweer. De grote Feldgendarm naar boven, een soldaat door 't huis recht naar de tuin, een tweede bij mijn vrouw in de keuken, 'n derde bleef aan de voordeur. Ik werd eerst wakker wanneer de Feldgendarm mij wekte. Ik dacht dat ik 'n kwade droom had. De Feldgendarm : "Sind Sie Van Driessche Arthur?". Ik : "Ja". De gedarm : "Sind Sie Seher?". Ik : "Ja". Hij had een plan van het huis in de hand. Hij keek er op en vervolgde : "Nachbar Jourcquin?". Ik : "Ja". "Und da? Van de Sande?". "Ja". "Sofort die Kleider anziehen und mitfahren!". En : "Haben Sie Waffen?". Ik : "Neen". Intussen doorzocht hij de kamer, trok alle laden van de nachttafels open en ook de kleerkast. Hij ziet mijn kèpie en mijn militaire kleren : "Was ist dass hier?". "Ik ben reserve-officier". Ik ben braafjes met hem naar beneden gestapt. Had men mij toen bloed getrokken, 'k geloof dat ik er geen meer had. De vier Duitsers zijn met mij, als met de grootste boosdoener, naar 't stadhuis gestapt. Onderweg moest ik absoluut plassen. Ik ging naar de stoep toe en hoorde de Feldgendarm roepen : "Wenn Sie laufen, schießen Wir!". 'k Zou waarachtig niet kunnen lopen hebben. 'k Zou liever graag mijn grote boodschap gedaan hebben en 'k zweette als de duivel. In 't stadhuis ben ik, goed bewaakt door een van de Moffen, naar 't W.C. mogen gaan. Er waren daar al verscheidene slachtoffers die angstig naar mekaar zaten te gluren. In de vroege uren zijn we met 'n Duitse camionette naar Gent, naar 't gevang De Wandeling, gevoerd. Ik werd daar in een cel gestopt bij drie ter dood veroordeelde. Ik ken nog goed hun naam : een zekere Staelens van Gent, 'n zekere Walckiers van Brussel en 'n zekere Denard van Gent. Die Staelens was daags te voren zwart en blauw geslagen. Walckiers zat daar al van in april en was*

getatoueed op zijn borst met 'n brandende sigaar, zijn kaakbeen was stukgeslagen en slecht aaneengegroeid. Denard was een gepensioneerde gendarme en had een Engelse parachutist geherbergd. Ik vroeg me af : "Wat gaat er met mij gebeuren?". De eerste en tweede dag spraken die gevangenen niet met mij. Ze schuwden mij als de pest. Ze dachten dat ik een Duitse spion was die daar maar binnengeduwde was voor 'n korte pauze en die, na alles vernomen te hebben wat de Duitsers aanbelangde, wel zeker uit de cel zou zijn gehaald. Nadat ze mij om de beurt allerhande vragen hadden gesteld in verband met mijn aanhouding, begonnen de tongen los te komen. Die Staelens was aangehouden omdat hij een der helpers was toen twee Duitse officieren werden doodgeschoten aan 't Sportpaleis te Gent. Hij was daar in de buurt op wacht met een vuilniswagentje. Hij is de enige van de drie celgenoten die nog teruggekeerd is uit Duitsland. Hij heeft nog een tijd in De Haan aan zee gelegen in een preventorium, maar hij was doodziek. Hij is nog bij mij geweest om een getuigenis waaruit moest blijken hoe zwart en blauw hij geslagen was geweest door de Duitsers. Mijn getuigenis heeft hem niet veel gebaat, want hij is kort nadien gestorven. De as van mijn celgenoot Denard is nog afgebracht uit Duitsland en is begraven geweest te Ressegem. Ik ben daar nog naar de begrafenis geweest. De resten van de derde celgenoot zijn in Duitsland gebleven. Ik zou nog veel verder kunnen uitwijden over die Gentse gevangenschap, maar 't zou te lang worden.

Ge vraagt me hoe het komt dat ik eerst in juni 1945 ben teruggekeerd en als laatste thuiskwam. Wel, ik was nog de laatste niet, Jules de l'Arbre is nog 3 weken later dan ik thuisgekomen. Hoe dat kwam? Ik heb Jules de l'Arbre verlaten de derde of vierde juni 1945 in het hospitaal van Wismar [Weimar?]. We waren daar namelijk door de Duitsers overgeleverd aan de Engelsen in Wismar, in het noorden van Duitsland. We kwamen dus uit het concentratiekamp van Prenzlau. Prenzlau ligt in Oost-Duitsland, niet ver van de Oder, dus aan de Poolse grens. De Russen zaten al lang aan de Oder en op 'n zekere morgen, dat was indien ik het goed voor heb, op 24 april 1945. Die morgen stond de Oosterkim in vuur en vlam. De hemel in 't oosten zag zwart en we moesten niet vragen of de Russen hun offensief hadden ingezet. Op 25 april moesten we allen, onder Duitse bewaking, het kamp verlaten. De zieken werden aan hun lot overgelaten. Ik en notaris Verbrugge die altijd bij mekaar gebleven waren, verstopten ons in onderaardse gangen in het kamp. We waren beiden ernstig ziek, onze bevrijding kwam maar juist op tijd. Enkele dagen voor onze bevrijding werd Jules de l'Arbre naar een Duits hospitaal in Neubrandenburg gevoerd. Wie daar naartoe werd gebracht, mocht zijn akte van berouw verwekken. Ze keerden niet meer terug uit Neubrandenburg. Gelukkig is Jules, doodziek met waterbuik, ook in Wismar geraakt. Hij lag daar op een strozak in de gang van een militair hospitaal. Ik heb hem gevraagd : "Jules, wil ik bij u blijven?". Hij antwoordde : "Gaat maar. We zitten nu in goede handen. G' hebt een gezin dat op u wacht". Zo komt het dat Jules de l'Arbre de laatste der Mohikanen was en nog 3 weken later dan mij thuiskwam. Nadat we in Wismar aan de Engelsen waren overgedragen, waren we op enkele dagen thuis. Na onze bevrijding door de Russen zijn we nog van 25 april tot de eerste dagen van juni '45 in Russische handen gebleven, dus meer dan 40 dagen, en ik durf u verzekeren dat die 40 dagen een ganse eeuw hebben geduurd, bij zoverre dat we er begonnen aan te twijfelen of de Russen ons nog ooit zouden gelost hebben".

Leon Lefèvre overleed op 15 januari 1945 in het concentratiekamp van Neuengamme "of in kommando afhangende van het kamp".¹⁰² Het stadsbestuur

wordt hiervan in kennis gesteld op 1 maart 1946 en al op 27 maart beslist het Schepencollege de Villicusstraat, waar Léon Lefèvre woonde, te veranderen in Léon Lefèvrestraat, *"gezien het overlijden in concentratiekamp van Duitschland van den Heer Lefèvre Leon titelvoerend gemeenteraadslid en dat ten voordeele van het vaderland als politiek gevangene"*.¹⁰³ De inhuldiging van deze straat vond plaats op zondag 22 september 1946, samen met de officiële inhuldiging van de Firmin Bogaertstraat en de gedenkplaat voor laatstgenoemde.¹⁰⁴ Ook aan de woning van Léon Lefèvre werd een gedenkplaat onthuld, zij het niet in het kader van de gemeentelijke plechtigheid : het huldeplakket werd door de socialistische beweging verzorgd.

1.3. Firmin Bogaert

Firmin Julien Marie Bogaert werd geboren te Grotenberge op 7 april 1893.¹⁰⁵ Hij studeerde aan de normaalschool van Bonne-Espérance en behaalde zijn onderwijzersdiploma in 1912. Achtereenvolgens was hij onderwijzer in Braine-le-Comte, Sint-Denijs-Boekel en Balegem. Op 1 september 1918 werd hij hoofdonderwijzer van de Zottegemse gemeenteschool, waar hij in oktober 1921 bestuurder zonder klas werd.

Bij het uitbreken van de oorlog ging Firmin Bogaert actief in het verzet. Hij organiseerde in Zottegem het Onafhankelijkheidsfront en hielp onderduikers en geallieerde piloten. Op 23 maart 1943 werd hij aangehouden door de Gestapo.¹⁰⁶ Hij kwam in Buchenwald terecht met het transport van 23 mei 1944 en kwam later in de beruchte bijkampen van Dora en Harzungen terecht.¹⁰⁷ Op 27 mei 1944 ontving men in Zottegem het bericht dat Firmin Bogaert, evenals Albert Florin, Adrien De Moor en Leopold De Looze naar Duitsland waren gevoerd.¹⁰⁸ Firmin Bogaert stierf op 8 april 1945 *"tusschen Hartzugen en Bergen-Belsen"*.¹⁰⁹ Hij had bij de ontruiming van het kamp door de Duitsers - dat in twee fasen verliep op 4 en 7 april - verkozen bij een zieke vriend te blijven en stierf de verstikkingsdood in een beestenwagen.¹¹⁰

In zitting van 3 juli 1946 besliste de gemeenteraad *"de straatbenaming Kasteelstraat, gedeelte gelegen tusschen de Hoogstraat en de Arthur-Scheirisstraat, te veranderen in Firmin Bogaertstraat"* en *"een gedenkplaat te brengen aan den muur van de Gemeenteschool ter nagedachtenis van wijlen Mijnheer Firmin Bogaert, Schoolbestuurder"*.¹¹¹ De plechtige inhuldiging, waarbij ook de inhuldiging van de Léon Lefèvrestraat werd betrokken, vond plaats op zondag 22 september 1946. In het weekblad *De Beiaard* werd het gebeuren als volgt beschreven : *"INHULDIGING DER NIEUWE STRAATNAMEN FIRMIN BOGAERTSTRAAT EN LEON LEFEVRESTRAAT. ONTHULLING VAN EEN GEDENKPLAAT AAN DE GEMEENTESCHOOL. Zondag 22 dezer had alhier een grootsch vaderlandsch betoon plaats. Onvergetelijke hulde werd gebracht aan twee gemeentebedienden welke den marteldood stierven in Duitse concentratiekampen : H.H. Firmin Bogaert en Leon Lefevre. Een prachtige stoet, waarin al de lokale maatschappijen vertegenwoordigd waren, werd gevormd op de Marktplaats. De eereschaar was indrukwekkend : Heer Burgemeester met gemeente raad; de geestelijke en burgerlijke overheden, rechterlijke en uitvoerende macht, bedienden, collega's besturen der maatschappijen waarvan beide helden lid waren. Werd bijzonder opgemerkt de vereeniging der politieke gevangenen. De rijkbevlagde stoet stapte langs de versierde straten naar de Villicusstraat waar de Heer Burgemeester de Leon Lefevrestraat inhuldigde met het symbolisch lint te doorsnijden. Heer Alb. D'Haese hield een toespraak en bloementuilen werden neergelegd aan de woning van den Heer Lefevre. Een muziekkapel speelde 't Vaderlandsch lied. De stoet doortrok verder de stad en bereikte alda de Kasteelstraat. Hier ook sneed de H. Burgemeester het symbolisch lint door en opende aldus de Firmin Bogaertstraat. Voor de gemeenteschool stonden de kinderen opgesteld met naast zich een berg bloemen neergelegd als hulde aan hun gewezen Bestuurder. Zij verwelkomden den steoet met "Naar Wijd en Zijd". Heer Burgemeester, onthulde den*

gedenksteen en legde een bloemtuil neer terwijl de plechtige stilte gebroken werd door het "Te Velde". Heer D'Haese in naam van het gemeentebestuur, H. Solomé in naam der school en H. N. Vanden Bossche in naam van den Philologenkring en oud-leerlingen, brachten roerende hulde aan de edele figuur van Heer Schoolbestuurder. De plechtigheid eindigde met het vaderlandsch Lied. De stoet ging verder naar het gedenkteken der Heldenlaan en onder trompetgeschal en Naar Wijd en Zijd, eindigde de zoo diep ontroerende en innige vaderlandshulde aan onze dappere zonen gebracht.¹¹²

1.4. Georges Otte

Georges Otte werd geboren te Zottegem op 23 juni 1894 als zoon van Hector en Barbara van De Bom. Hij huwde Maria De Vos en vestigde zich in de Kazernstraat aan het nr. 5.¹¹³ Op 15 augustus 1944 was hij tijdens een razzia in Zottegem gearresteerd.¹¹⁴ Hij stierf in het concentratiekamp van Sandbostel op "dertien of veertien" mei 1945.¹¹⁵ Zijn lijk werd op 11 oktober 1960 ontgraven op de erebegrafplaats van Sandbostel en met medewerking van een Franse wetsdokter een tweede keer geïdentificeerd. Blijkens het oorspronkelijke identificatieverslag, dat al in januari 1960 gebeurde, was Otte kort voor zijn dood een groot deel van zijn gebit verloren, waarschijnlijk ten gevolge van ondervoeding. De identificatie, was mogelijk doordat Georges Otte in de Eerste Wereldoorlog "gekwetst werd door een schrapnell aan de linker heup en er een kwetsuur aan het dijbeen aan overhield", wat werd bevestigd bij onderzoek: "De radiographie post mortem toont de twee stukken schrapnell in het dijbeen".¹¹⁶ Zijn ontgraven lichaam werd gerepatriëerd. De overbrenging vond plaats op 4 februari 1961. De lijkstaf werd opgebaard in het stadhuis en na een kerkelijke plechtigheid in de decanale kerk werd Georges Otte begraven op het ereperk van het Zottegemse kerkhof.¹¹⁷ Otte, lid van verschillende socialistische organisaties, kreeg een gedenkplaat aan zijn woonhuis, op initiatief van zijn partijgenoten.

1.5. Jules Lootens

Veruit de meeste ruchtbaarheid werd er in de plaatselijke pers gegeven aan het overlijden van Jules Lootens.¹¹⁸

Jules Lootens, geboren te Gent op 10 maart 1893, was van 1909 tot 1911 en opnieuw vanaf 1921 leraar aan het "Gesticht" van Zottegem en een figuur in Zottegem. "Hij was een man met grote idealen, een overtuigd christelijk geloof en een bijna onuitputtelijk dynamisme. (...) Vanaf 1942 werd hij schoolhoofd zonder klas. Zijn verfijnd tekentalent toonde hij in allerlei vormen, zoals bij het vervaardigen van landkaarten voor de lessen aardrijkskunde, ... (..) Ook het jeugdwerk ging hem ter harte: samen met pater Jacobs hielp hij in België de scouts oprichten, wat aanvankelijk niet gewaardeerd werd, vermis deze beweging in oorsprong niet katholiek was. In Ninove hielp Jules Lootens een plaatselijke scoutsgroep stichten, en het spreekt vanzelf dat hij dit eveneens deed te Zottegem".¹¹⁹ Hij was lid van de kerkfabriek van Bevegem, voorzitter van het Christen Onderwijzersverbond en voorzitter van de turnclub *Eikels worden Bomen*.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ging Jules Lootens meteen in het verzet en bracht het tot luitenant van het Geheim Leger. "Hij was stichter en officier van de weerstand. Hij bracht clandestiene bladen in omloop. Hij verwittigde door de Duitsers verdachte personen. Hij was een hevig propagandist voor de radio-uitzendingen van de B.B.C. (Londen) en kende de betekenis van sommige uitgezonden wachtwoorden. Hij was een vurig tegenstander van alle soorten Duitse

*en Duitsgezinde instellingen en nieuwigheden en boycotteerde die zoveel hij kon. Hij ging naar de Duitse 'kommandantur' om aangehouden burgers en studenten te verdedigen".*¹²⁰

De arrestatie en gevangenschap van Jules Lootens wordt uitvoerig beschreven in het jubileumboek van het College O.-L.-Vrouw van Deinsbeke waarbij men kon terugvallen op de *Liber Memorialis* van de school. Op vrijdag 24 september 1943 kwam de Gentse Gestapo tussen 7.30 uur en 8 uur aan de school bellen om onderwijzer Lootens op te halen. Vermits hij niet aanwezig was, trokken ze naar zijn woning in de Grotenbergestraat. Een collegeleerling moest hen de weg tonen. E.H. Jozef Reynaert was nog op zijn fiets gesprongen om Jules Lootens te verwittigen, maar hij werd onderweg door de wagen van de Gestapo ingehaald. Jules Lootens werd in zijn woning ondervraagd en moest een huiszoeking toestaan. Na anderhalf uur werd hij naar het college gevoerd voor een kort bezoek aan zijn bureau. Toen ze weer buiten kwamen en over de speelplaats stapten kreeg zijn collega Albert De Vos nog optimistisch te horen : " ' t Zal niet voor lang zijn. Tot ziens!". Omstreeks 9.45 uur werd Jules Lootens weggevoerd naar Gent, zonder nog iemand te mogen spreken. Vandaar ging het naar de gevangenis van Sint-Gillis. Zijn vrouw probeerde hem daar te bezoeken, maar mocht enkel een pakje afgeven. Vanaf januari 1944 mocht zelfs dat niet meer. Op het einde van die maand zou hij naar Duitsland zijn gevoerd.¹²¹

Op 27 mei 1945 vermeldde "Radio Brussel" dat Jules Lootens vrij was en in het Zwitserse Bern verbleef.¹²² Maar, nog in februari 1946 wist niemand echt hoe het Jules Lootens was vergaan. Bij de aankondiging van het 25-jarig bestaan van de Zottegemse scouts wordt nog optimistisch geschreven : "*Hulde dient vooral gebracht te worden aan den pionier der scoutsbeweging van onze streek en gemeente, den h. Jules Lootens. Laat ons bidden en hopen dat hij weldra met zijn scouten die hij zoo warm in 't harte draagt, dit jubelfeest moge vieren*".¹²³

Jules Lootens was toen echter al meer dan een jaar overleden. Hij stierf in het concentratiekamp van Gross Rozen op 7 december 1944. Dit werd door de rechtbank van Eerste Aanleg bij vonnis van 18 juni 1946 geregistreerd.¹²⁴ Naderhand bleek dat Jules Lootens van Sint-Gillis naar het kamp van Esterwegen werd overgebracht. Vandaar ging het naar Gross-Strelitz, waar hij op 30 oktober 1944 op transport werd gezet naar Gross-Rozen. Daar bezweek hij van uitputting.¹²⁵

Op 23 januari 1947 werd een plechtige rouwdienst gehouden in de decanale kerk van Zottegem. Op 5 oktober van dat jaar liet collegedirecteur Back ,links in de inkompartij van de school, een arduinen gedenkplaat aanbrengen ter nagedachtenis van Jules Lootens en van André Baele, twee onderwijzers die het slachtoffer waren geworden van de Tweede Wereldoorlog. Het monument werd vervaardigd door Van de Velde uit Sint-Niklaas. Het werd, evenals de inhuldiging ervan, bekostigd door het verkopen van duizend foto's van de gedenksteen.

Jules Lootens kreeg ook een straatnaam, in de nieuwe wijk Bevegem : de Jules Lootenslaan. Bij de invoering van meer dan honderd nieuwe straatnamen eind 1993 kwamen daar nog een *Jules Lootenssteeg 1* en een *Jules Lootenssteeg 2* bij.¹²⁶

1.6. Albert Sonck

Albert Sonck werd geboren te Gentbrugge op 9 december 1894, als zoon van Lodewijk en Johanna Van Mol. "Spoorwerker" van beroep, huwde hij Mathilde Otte en woonde in de Broeder Mareslaan. Hij werd begin juli 1944 aangehouden : *"9 juli 1944. Tijdens de afgelopen week hebben de Gestapo's huis gehouden in Zottegem. Benevens tal van jongelingen werden ook twee dienstdoende onderschefs Blomme en Sonck aangehouden"*.¹²⁷ Hij werd naar Buchenwald weggevoerd met het konvooi van 10 augustus 1944¹²⁸ en overleed in het concentratiekamp van Dora op 24 februari 1945.¹²⁹

Op 15 augustus 1947 brachten het stationspersoneel en de muziekmaatschappij "Vrije Kunstkring" , samen met de overheden, hem indrukwekkend hulde. In de gevel van het stationsgebouw werd een gedenkplaat aangebracht.¹³⁰

2. Elene

Het drama van de Tweede Wereldoorlog wordt in Elene beheerst door de familie della Faille d'Huyse.

2.1. Baron Idès della Faille

Idesbald Léon Marie Joseph Ghislain baron della Faille d'Huyse werd geboren te Gent op 10 april 1885. In 1921 - hij was toen burgemeester van Zwijnaarde - vestigt hij zich, op verzoek van zijn tante, Burggravin de Nieulant de Pottelberghe, met zijn familie op het kasteel van Leeuwergem. Bij de verkiezingen van 21 april dat jaar bracht hij het onmiddellijk tot burgemeester van Elene.¹³¹ Tijdens de oorlog maakte hij zich zeer geliefd door onder andere het voorzitterschap van Winterhulp te willen opnemen, waarbij hij *"het werk der schoolsoep"* oprichtte, een initiatief dat in het bijzonder de plaatselijke jeugd een helpende hand reikte : *"Het was voor hem een ware vreugde, een echte voldoening, dat dank zij de Schoolsoep, bij de maandelijksche wegingen, het gewicht der kinderen buitengewoon opging"*.¹³²

In de nacht van 12 op 13 augustus 1944 werd Baron Idès om het leven gebracht in de Kasteeldreef. Een sober hardstenen gedenkkruis, met als opschrift *"Hic Ides baro della Faille d'Huyse vitam sua patria obt. ad MCMXLIV aug. XII"* (Op deze plaats gaf baron Idès della Faille d'Huyse zijn leven voor het vaderland op 12 augustus 1944), markeert de executieplaats.

De moord op de baron wekte heel wat beroering, in Elene en daarbuiten. Na de bevrijding kwam het tot een proces dat van medio 1947 tot eind 1949 telkens weer voorpaginanieuws was voor het regionale weekblad "De Beiaard". De wedersamenstelling vond plaats op vrijdag 30 mei 1947 *"onder een toeloop van duizende(n) mensen"*.¹³³ De steller geeft ook een emotioneel "verslag" van de gebeurtenissen die bewuste 12de augustus 1944 : *"Door de schemerige nacht snelde een auto. Meerdere kerels hebben in de wagen plaats genomen. In hun brein krioelen plannen, wreed en afschuwelijk. (...) Naar Zottegem gaat de rit. Men kruist door kleine straten. Eerst snellen ze naar de echtelingen Menschaert-Walraet, Kasteelstraat . Men heeft het op de vader gemunt. Doch gelukkig werd hij verwittigd (...) Onverrichterzake (...) verlaten ze het huis. Ze rijden naar de woning van de heer Schockaert. Ook hij is afwezig. Daarna toert men naar de viaduct aan de Grootenbergestraat 8. Kerels stappen uit het rijtuig want Jef Van Oudenhove van*

Elene de wachter aan het kabien aldaar, is een der weinige getuigen die de laffe nachtridders heeft bemerkt. Ze trekken naar het huis van de fabrikant Moreels en ook die is afwezig. Dan gaat de tocht naar Leeuwegem. Rond twee uur in de nacht stopte een auto voor het kasteel van de baron ; twee kerels, in S.S.-uniform, drongen het voorplein binnen en belden. De baron werd wakker, opende het venster en vroeg wat men van hem verlangde. Wij komen vanwege de Kommandatur van Aalst. We komen voor zaken van de gemeente, verklaarden ze in slecht Duits. Schnell! Schnell! bromden ze. De baron trad naar beneden en opende de voordeur. Onmiddellijk sprongen de schurken naar binnen, duwden den geliefden burgervader achteruit en verplichtten hem naar zijn kamer terug te keren. Daar gaven ze hem bevel zich aan te kleden. (...) Zodra hij begeleid door de S.S.-ers naar beneden komt, wordt hij verplicht in een Dodge-kamionette te stappen. Andere kerels zitten daar ook. (...) De voerder krijgt bevel zijn wagen tot aan de helft van de laan te sturen; elkeen stapt uit en de chauffeur moet zijn voertuig tot aan het begin van de laan sturen en daar wachten. (...) Kogels knallen door de stilte van de nacht. (...) Een groot man is gevallen voor God en Vaderland (...)". Op dinsdag 13 juli 1947 spreekt de krijgsraad te Oudenaarde zeven doodstraffen uit voor deze moord. Eén beschuldigde werd vrijgesproken.¹³⁴ Vier van de beklaagden waren voortvluchtig ; twee tekenden verzet aan en werden op 12.8.47 ter dood veroordeeld.¹³⁵ De verdere afloop van dit dossier is ons evenwel niet bekend. Uit de verslagen van de verschillende processen blijkt dat volgens de beschuldigingsakte de moord werd gepleegd als weerwraak voor de moord op de Zottegemse VNV-leider Louis Cousy op 5 augustus 1944. De avond van diens begrafenis zou in een vergadering beslist zijn een tiental "*anglofielen*" te doen verdwijnen, waaronder baron della Faille d'Huyse.¹³⁶

De gemeenteraad van Elene stelt op 18 augustus 1944 Richard De Sutter als tijdelijk burgemeester aan.¹³⁷ Tijdens deze raadszitting wordt een huldebetoon voor de vermoorde baron uitgesproken. Hierbij wordt onder andere betreurt "*niet aan de afgestorvene eene welverdiende hulde, aan de boord van zijn graf, te hebben mogen brengen*". Tevens wordt voorgesteld om de gemeente een rouwdienst voor de overledene te laten opdragen.

In zitting van 17 september 1944 beslist de gemeenteraad "*een borstbeeld te laten plaatsen (...) en het ontwerp voor te leggen aan de familie della Faille d'Huyse*".¹³⁸

In de plaats van een borstbeeld, wordt er op zondag 7 april 1946 aan de gevel van de Elense kerk een gedenkplaat onthuld, ter nagedachtenis van zowel Baron Idès della Faille als van zijn zoon Boudewijn.¹³⁹ Het werd een hardstenen bas-reliëf met een bronzen medaillon - gesigneerd Osc. Sinia - van Baron Idès, boven diens wapen met lijfspreuk "*Nec fallere nec falli*" (Noch bedriegen noch bedrogen worden). Daaronder werd de herdenkingstekst gebeiteld.

De vermoorde Baron kreeg ook een straatnaam. Het vroegere Kerkplein te Elene werd vervangen door Baron Idès della Failleplein.¹⁴⁰

2.2. Baron Beaudouin della Faille

Beaudouin Gabriel Guy Adolphe Idesbald Marie Joseph Ghislain baron della Faille d'Huyse werd geboren te Zwijnaarde op 7.6.1914 als zoon van Idesbald en Gravin de Beaufort. Hij woonde bij zijn ouders op het kasteel van Leeuwegem.

Baron Boudewijn was de leider van de (plaatselijke afdeling) van het "*Leger der Partisanen, afdeling parachutage plein La Linotte*", waarvan ook zijn broer Guy lid was. De beide broers werden aangehouden op 7 juni 1944, maar Guy della Faille werd later vrijgelaten.¹⁴¹ Baron Boudewijn werd naar het concentratiekamp van Bergen-Belsen, nabij Hannover, gevoerd, waar hij op 6 april 1945 stierf.¹⁴²

Ook baron Boudewijn kreeg in Elene een straatnaam : de Lepelstraat - die eerder Wolvestraat noemde - werd omgedoopt tot Baron Baudouinstraat.¹⁴³

3. Erwetegem

Het bestaande monument voor de slachtoffers van de Grote Oorlog werd na 40/45 uitgebreid. Links kwam een gedenkplaat voor de gesneuvelde soldaten ; rechts werden de namen van de burgerlijke slachtoffers op een gedenkplaat gebeiteld. De familie van Robert Van Ro voegde aan de linkerpartij nog een zwartmarmeren plaquette toe, met een medaillon van de gesneuvelde in uniform.

4. Godveerdegem

De slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog werden bijgevoegd aan het monument voor de gesneuvelden en gevallen van WO I.

5. Grotenberge

Na de oorlog 40/45 werd in Grotenberge ten oosten van de kerk, aan de Grotstraat, een ereperk met een monument voor de slachtoffers van de beide wereldoorlogen opgericht. Het is een van de schaarse gedenktekens waarover we bijzonder goed ingelicht zijn dank zij een verslagboek bijgehouden door Fernand De Keukeleire, secretaris van een "*beperkt comité voor het oprichten van een gedenkteken 1914-1918, 1940-1945 te Grotenberge*".¹⁴⁴

Al op 27 oktober 1947 wordt een vergadering gehouden in café "Gemeentehuis", "*teneinde te kunnen van wal steken met het oprichten van een gedenkteken*". Twee dagen later vindt een volgende vergadering plaats : de toneelkring "Kunst en Vermaak" staat de integrale opbrengst van drie opvoeringen af, plus de helft van de inkomsten van het zomerfeest. De volgende bijeenkomsten spitsen zich ten andere integraal toe op het inzamelen van de nodige fondsen. In februari 1948 komt de lijst van de te vermelden oorlogsslachtoffers ter sprake. Alvast wat WO I betreft, wordt aangenomen dat E. De Vuyst dient bijgevoegd als burgerlijk slachtoffer. Tevens wordt de aanbesteding besproken : "*zonder fundament mag het monument 35.000 fr. kosten*". Op 21 maart 1948 wordt, bij geheime stemming, gekozen tussen de ingediende ontwerpen. In een eerste ronde werd gestemd voor de "*eerste prijs*", waarbij Aimé de Martelaere het haalt met 11 stemmen op 16. Voor de "*tweede prijs*" haalt de firma Waterlot-Mary het met 9 stemmen ; de firma Deweerdt kaapt de derde prijs weg met 9 stemmen. Vervolgens wordt er gestemd over de namen die op het monument dienen gekapt : Emiel De Vuyst dient bijgevoegd aan de lijst van WO I en voor de Tweede Wereldoorlog moeten 7 slachtoffers vermeld worden. Aimé De

Martelaere krijgt dus de opdracht toegewezen, maar de uitvoering wordt alsmaar verdaagd.

In april 1948 krijgt het comité het fiat van de gemeenteraad, die bij de kerkfabriek zou bemiddelen voor de grondafstand van het perceeltje waar het monument was gepland.¹⁴⁵ De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen adviseerde het dossier gunstig *“onder voorbehoud dat de sculpturale onderdelen herzien worden. De gebeeldhouwde figuren, aan weerszijden van de middenplaat, zijn immers totaal misvormd, hebben gemis aan proportie en zijn gebrekkig wat de bouw van lichaam en ledematen betreft”*.¹⁴⁶ De kerkfabriek stemde hiermee in op 10.1.1950¹⁴⁷ en de grond werd gemeente-eigendom in mei 1951.¹⁴⁸

Intussen was er echter wel een en ander veranderd. Aimé De Martelaere die het uitvoeren van het project al te lang had laten aanslepen, werd bedankt voor zijn diensten en het comité besliste om, conform de eerdere afspraken, de opdracht toe te wijzen aan de laureaat van de *“tweede prijs”*, de firma A. Warlot & A. Marly van Ecausinnes.

De inhuldiging van het gedenkteken vond plaats op 6 mei 1951.

6. Leeuwegem

In Leeuwegem werd op het monument voor de gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog, na 40/45 de naam van één slachtoffer bijgevoegd.

7. Oombergen

De namen van de drie slachtoffers, twee soldaten en een burger, werden in een arduinen plaat gekapt die men op de voet van het oorlogsmonument 14-18 aanbracht.

8. Sint-Goriks-Oudenhove

De namen van de twee slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog, De Pessemier en De Sutter, werden op de rechterflank van het oorlogsmonument voor de gesneuvelden van de Grote Oorlog geschroefd.

9. Sint-Maria-Oudenhove

In Sint-Maria-Oudenhove sneuvelde één soldaat. Zijn naam werd onderaan op het monument voor de Grote Oorlog gekapt : *“Oorlog 1940-1945 Detandt E.”*

In 1952, jaartal vermeld achter de (onleesbare) signatuur van de kunstenaar, werd een gedenkprent uitgegeven voor de Oudenhoofse slachtoffers van de beide wereldoorlogen. Ze bestaat uit een op het principe van de Cobra-filosofie geïnspireerde “kindertekening” waarbij onder het oog van een moeder-weduwe een

kind een bloementuיל neerlegt op een soldatengraf. Hieronder vinden we de beeltenissen van 29 slachtoffers uit de Eerste en van de enige gesneuvelde uit de Tweede Wereldoorlog. Opmerkelijk is dat, wat WO I betreft, de namen van de gesneuvelden C. De Keijzer, Arthur Pieters, Eugeen Van den Driessche en G. Versteirt ontbreken, er slechts één burgerlijk slachtoffer wordt vermeld ("Albert" Van der Straeten) en ook Georges Van Hoorde, burgerlijk slachtoffer uit Grotenberge, op de prent prijkt.

10. Strijpen

Hier vielen acht slachtoffers: één soldaat, drie politieke gevangenen en vier burgerlijke oorlogsslachtoffers. Zij kregen een bijzonder fraaie hardstenen huldeplaquette, met bronzen helm en lauwerkrans, rechts aan de westgevel van de Sint-Andreaskerk.

Voor de vijf slachtoffers die stierven tijdens de bevrijding op 3 september 1944 werd op 4 september 1994, bij de viering van de vijftigste verjaardag van de bevrijding, door de stad Zottegem een bronzen huldeplaquette bevestigd aan de vroegere brouwerij Vander Donckt, op de hoek Meire - Meileveld - Sint-Andriessteenweg - Ledebergstraat.

Voor een relaas van wat er toen gebeurde, grijpen we terug naar het verslag opgemaakt door de Commissie voor Oorlogsmisdaden¹⁴⁹: *"Op 3 september 1944, rond achttien uur, trekt een kleine groep mensen, wonende te Velzeke-Ruddershove en bestaande uit Albert De Zutter, zijn echtgenote, geboren Pelagie De Clercq, zijn zevenjarige dochter Lucienne, en zijn zuster Julia De Zutter, naar Strijpen, hopende aldaar de eerste geallieerde troepen die in de streek waren gemeld, te ontmoeten. Te Strijpen krijgen deze lieden helaas, in plaats van de geallieerden, vier Duitse militaire auto's te zien, die op hen toe komen. Zodra zij deze groep, waarbij zich indertussen enkele inwoners van de gemeente hebben vervoegd, bereiken, vuren de Duitsers hun geweren af en gooien zij enkele handgranaten in de richting van deze lieden. Mevr. De Zutter is op slag dood. De kleine Lucienne wordt zwaar gekwetst en zal twee dagen later overlijden. Mej. Julia De Zutter wordt door verscheidene granaatscherven gekwetst en zal gedurende lange tijd werkonbekwaam blijven. Twee inwoners van Strijpen, nl. Mej. Yvonne De Looze en M. André Baele, worden eveneens gedood. Het betreft hier een bijzonder hatelijke misdaad; de slachtoffers waren vreedzame wandelaars en op dat ogenblik werden noch geallieerde soldaten, noch leden van de Weerstand in de omstreken gemeld, doch zeer waarschijnlijk hebben de Duitsers deze misdaden bedreven om zich te wreken over het feit dat enkele inwoners van Strijpen hun huizen met geallieerde zinnebeelden en vlaggen hadden versierd. Het is niet mogelijk geweest de daders van deze misdadige aanslag te ontdekken. Even later nochtans werden de vier Duitse voertuigen door de Engelsen aangevallen. Enkele manschappen werden gedood en enkele andere gekwetst. Deze laatsten werden overgebracht naar een hospitaal te Aalst, waar men hun identiteit gemakkelijk heeft kunnen vaststellen. Het zijn de genaamden: R..., W..., Tr..., Fr..., G..., St..., Em.. Zeker, het staat niet vast dat deze individu's de verantwoordelijken zijn voor de dood van onze landgenoten. In elk geval worden ze als verdachten beschouwd. Het is dan ook in deze hoedanigheid, dat de Commissie*

voor oorlogsmisdaden hen aanwijst bij de Belgische regering en bij de regeringen der Verenigde Volken".

Roger De Pesemier, ooggetuige van die tragische zondagavond, vertelt een heel ander verhaal¹⁵⁰ : "De derde september zijn de Engelsen binnengekomen rond vijf, zes uur 's avonds. Ze kwamen van Oudenaarde en ze kwamen hier toe langs de steenweg. Er stond hier veel volk. Sommigen kropen op een tank en reden mee naar Zottegem. (...) Die colonne is gepasseerd, dat was een erg lange colonne, en de mensen liepen her en der, ah ja, 't was hier café en Martin Wallez woonde op de hoek en die hield ook herberg. Zodus, hier was volk en bij hem, en ze liepen zot, zo van allee, wat is dat nu ... En dan, ik denk - even tellen 6 uur, 7, 8 - zo omstreeks acht uur stonden er daar op de hoek, waar Jef Hutse een beenhouwerij had (nu café Van Laethem) en daar was weer geronk. (...) Iemand riep : "Er komen er nog af!" Hij keek. "Het zijn Fransen", zei hij. Want, ze waren in het blauw. Allee, ze naderden en naderden, en verdorie het waren Duitsers. De eerste auto die toekwam was een halftruck (...) En daar was bijna op hetzelfde moment een autootje afgekomen, de Meire af, een camionette. En daar zaten mannen in die gewapend waren. Ze zagen de Duitsers en ze sprongen uit hun camionnetje en ze vlogen hier en daar binnen. Allee, ze vluchtten. De Duitsers hadden dat gezien en waarschijnlijk van schrik zijn ze beginnen schieten. Dat was precies een spervuur, ge weet wel ..., ik zag het, ik stond voor de deur. Pang, pang, pang en dan een handgranaat. Burgemeester De Meyer woonde hier toen rechtover in een oud huisje en daar was het dat de Duitsers begonnen te schieten. Ze smeten ook een handgranaat tegen die muur (...) Meester Baele was in zijn rug geschoten, op slag dood. Hij lag hier voor de deur in de greppel. Zijn bril lag wat verder. Hij had een 'Belgische armband' om de arm. (...) Yvonne De Looze was ook geraakt. Haar gezicht was compleet weggerukt, van die handgranaat. Ze lag met haar hoofd in de grond, opvallend diep, door die verminking. Het was die zondag erg goed weer en de venster van onze slaapkamer stond open. Welnu, twee dagen later vond ik een stuk van haar gehemelte onder het bed van mijn vader, op de eerste verdieping! (...) Er was hier ook iemand van Velzeke die kwam kijken met zijn vrouw en kind. Dat meisje heeft hier in de kelder gezeten, ze was in haar kuit geschoten. Yvonne Andelé zat ermee op haar schoot, op een vat bier. Dat kind zat daar, en wenen en doen ... en bloeden dat het deed. (...) Later hebben ze haar weggebracht naar de kliniek. Het meisje is er na vijf dagen overleden. (...) Ook de moeder van het kind vond in Strijpen de dood. Ze zat, samen met andere Velzekenaars, in de hoek van de brouwerij Vanderdonckt en wilde in het poortje vluchten. Maar ze werd in haar hoofd, net boven haar oog, getroffen door een kogel en was op slag dood. (...) De Duitsers reden dan verder richting Zottegem (...) Aan 'De Luchtbal' (...) stond een tank op de colonne te wachten. Het was een vlammenwerper. De Duitsers die van de Meire kwamen, zagen hem niet en hij liet ze opdraaien naar Erwetegem en dan 'spoot' hij! Zo, de munitie ontplofte en de Duitsers liepen brandend weg. (...) Louis Steurbaut - allee dat heb ik van horen zeggen - sprong daar op nen tank en wilde daar iets insmijten, maar de Duitsers schoten hem dood. (...)"

De gebeurtenissen worden in *De Beiaard* van 28 februari 1948 nog eens opgerakeld, wanneer het puin van de beschietingen aan "De Luchtbal" wordt opgeruimd : "Eindelijk is men aan "De Luchtbal" overgegaan tot de opruiming van de laatste oorlogsherinneringen. Eenieder kent de tragische omstandigheden en het dramatisch gebeuren. Op de Bevrijdingsdag, 3 september 1944, was een massa volk

samengelopen om de bevrijders een hartelijk onthaal te bezorgen. De Engelse troepen rukten zegevierend voorbij en de geestdrift der bevolking steeg ten top. Plots weerklonken uit de verte geweschoten. Een vijandelijke eenheid zat gekneld tussen de geallieerde troepen en schoot op alles. Als slachtoffers vielen de heren Baele André, van Strijpen, Steurbaut van Sottegem, mevr. De Sutter en kind van Velzeke en De Looze Yvonne, van Strijpen. Ter hoogte van "De Luchtbal" werd de vijandige troep bestookt door een Engelse tank. De Duitse vrachtwagens, met ammunitie geladen, ontploften. De woningen stonden weldra in vuur en vlam. Benevens een aanzienlijke stoffelijke schade, benevens de dood van vijf streekgenoten, lieten ook een twintigtal Duitse soldaten in dit gevecht het leven".

11. Velzeke-Ruddershove

Een monument voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog werd hier niet teruggevonden. Na WO II werd overwogen om een gedenkteken op te richten onder de treurwilg op het "nieuw" kerkhof, maar het bleef bij plannen.¹⁵¹

III. De slachtoffers

Het opsporen van alle gesneuvelden, burgerlijke slachtoffers, verzetsstrijders en opgeëisten en het natrekken van hun biografie, is geen gemakkelijke opdracht, dit om verschillende redenen.

Wat de Eerste Wereldoorlog betreft, worden we vooreerst geconfronteerd met het feit dat de Belgische verliezen niet met zekerheid zijn bekend. *“De officiële cijfers variëren tussen 27.000 en 40.000”*.¹⁵² Ria Christens heeft het over 20.000 gesneuvelden¹⁵³; René Lyr vermeldt *“meer dan 34.000”* doden.¹⁵⁴ Bovendien blijkt er geen centrale gegevensbank te bestaan waarin de fiches van de gesneuvelden en slachtoffers worden bewaard. Een rondvraag bij verschillende diensten van het Ministerie van Landsverdediging leerde ons dat men bijvoorbeeld de tijdens de oorlog opgestelde lijsten van gesneuvelde soldaten niet wist te duiden. Een bron die nochtans werd gebruikt door René Lyr en ook voor het opstellen van de *“Eerelijst der soldaten van Geeraardsbergen en omliggende”*¹⁵⁵ In de documentatiedienst van het Legermuseum vertelde men ons geen volledige dossiers te hebben over de gewone soldaten: *“enkel over de officieren en die soldaten die op één of andere manier een heldendaad hebben verricht, hebben we een goed dossier”*, deelde men ons mee. De meest volledige informatie wordt blijkbaar bewaard op het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Dienst Militaire Begraafplaatsen, waar men heel wat Rode Kruisfiches bezit. Behandelend ambtenaar A. Van Herreweghe was bereid te proberen onze informatie aan te vullen.¹⁵⁶ Van de door ons teruggevonden lijst van gesneuvelde soldaten van Sint-Maria-Oudenhove (zie III.A.9.) bezit zijn dienst de oorspronkelijke, handgeschreven fiches.

Voor de Tweede Wereldoorlog situeren de problemen zich minder bij de gesneuvelden, maar wel bij de gevallen en burgerlijke slachtoffers. Ook hier is geen centrale gegevensbank beschikbaar, maar zit de informatie verspreid over verscheidene diensten. Een bijkomend probleem vormt de begripsverwarring, die we zowel in de bronnen als op de monumenten terugvinden, tussen “weerstand”, “politieke gevangene” en zelf “militair”. Het zijn vlaggen die lang niet altijd dezelfde lading dekken en zacht gezegd vatbaar zijn voor heel wat historische kritiek.

A. 1914-1918

1. Zottegem

In de Eerste Wereldoorlog sneuvelden vierendertig (volgens gegevens op het monument) tot veertig à eenenveertig (volgens archivalische bronnen) Zottegemse soldaten ; twee burgers werden wegens spionage gefussilleerd en één burger werd doodgeschoten. Zeven mensen stierven als opgeëiste.

"*Het Gulden Oorlogsdagboek onzer jongens van 't Sottegemsche*", gepubliceerd in het weekblad "*De Beiaard*" tussen 1 februari en 15 maart 1919¹⁵⁷ vormt een relatief goede bron voor het traceren van de gesneuvelden. Aangevuld met gegevens uit onder andere de overlijdensregisters en het stadsarchief, komen we tot de volgende necrologie :

Karel Ardijs

Charles Louis Ardijs werd geboren te Zottegem op 27.6.1894 als zoon van Pius en Victorine De Smet. Hij was soldaat bij het 1ste Regiment Gidsen en sneuvelde op 18.8.1914 te Budingen (nu Zoutleeuw). Bij gebrek aan een overlijdensakte werd zijn dood bij vonnis geregistreerd.¹⁵⁸

Albert Maurice Baeyens

Albert Maurice Baeyens werd geboren te Zottegem op 10.12.1892 als zoon van Isidore en Marie Hortence Broeckeaert. Hij was soldaat bij het 1ste regiment grenadiers en sneuvelde te Ramskapelle (nu Nieuwpoort) op 26.10.1914.¹⁵⁹

Leon Bernaege

Joseph Leon Bernaege, zoon van Charles Jozef en Marie Odile Van Melckebeke, werd geboren te Zottegem op 18.1.1893. Hij sneuvelde te Waarschoot op 4.11.1918.¹⁶⁰ De heldenlijst in *De Beiaard* geeft bijkomende informatie : Bernaege was van de klas 1914 en adjudant bij het 8ste Linie. "*Op verkenning zijnde met eenige makkers van zijn regiment, drie dagen voor den wapenstilstand, werd hij door een obusscherf het achterhoofd afgeslagen. Hij had nog juist drie uren dienst voor zijn verlof intrad*". Hij werd begraven te Waarschoot.¹⁶¹

Robert Blauwaert

Emile Robert Blauwaert, zoon van Benjamin en Renilde Schepens, werd geboren te Dikkele op 19.7.1891. Hij woonde met zijn vrouw, Jeanne Souvigné in Zottegem. Hij sneuvelde te Moorslede op 1.10.1918.¹⁶² *De Beiaard* vult aan : Blauwaert was milicien 1913 en korporaal bij het 6de Jagers te Voet. "*Op verkenning naar eene door de Duitschers bezette hoeve, trof hem een kogel in het hart*". Hij werd begraven te Moorslede op 2.10.1918.¹⁶³

Jules Brewaeys

Jules Emiel Brewaeys, zoon van Raymond en Maria Mathilda Van Heddegem, werd geboren te Zottegem op 24.6.1893. Hij stierf op 7.11.1919 "*ten huize zijns vader, Kerkhofstraat*".¹⁶⁴

Joris Brunfaut

Georges Joseph Brunfaut, zoon van Cyriel en Octavie De Vrieze, werd geboren te Zottegem op 21.4.1897. Hij was milicien 1917 en hoornblazer bij het 3de regiment Jagers te Voet. Hij sneuvelde op 5.11.1918 in het laatste offensief bij Kluizen (nu Evergem). Hij werd (vrijwel onmiddellijk ?) gerepatrieerd.¹⁶⁵

Emiel Cantaert

Emiel Cantaert, geboren te Zottegem op 11.1.1891 als zoon van Raymond, was als milicien 1910 ingelijfd bij het 1ste regiment Jagers te Voet. *"Een mitrailleur-bal trof hem gedurende een vijandelijke aanval"*. In november 1914 werd hij begraven te Pervijze (nu Diksmuide).¹⁶⁶ Volgens de *"Eerelijst..." (ER)* was hij milicien 1911 en sneuvelde hij *"in de gevechten te Lombartzijde en Pervijze voor 28 oktober 1914"*.

Karel Cantaert

Karel Cantaert, zoon van Karel, was *"Bewaarder der hypotheeken te Yperen. Woonde voor den oorlog te Zottegem. Sergent bij het 3de Linie. Vereerd met het militaire- en oorlogskruis. Den 18 oktober 1918 op het eere-veld gevallen, bij den stormloop over de Ringbeek te Wynghene. Sedert het begin van den oorlog bij het leger, had hij nooit het front verlaten"*.¹⁶⁷ Hij werd geboren te Menen op 25.2.1894.¹⁶⁸

Victor Coolens

Victor Richard Coolens, zoon van Kamiel, was oorlogsvrijwilliger bij het 23ste Linie. Hij *"werd door een mitrailleurkogel van een Duitsch vliegenier getroffen, terwijl hij nabij zijn kantonnement een luchtgevecht gadesloeg. Na 27 dagen bitter lijden bezweek hij in het krijgshospitaal van Hoogstaede"*. Coolens werd begraven te Hoogstade (nu Alveringem) op 29.8.1917.¹⁶⁹

Oscar Cousy

Oscar Cousy werd geboren te Zottegem op 8.8.1894 als zoon van Hector. Hij was vrijwilliger 1914 en adjudant bij het 6de Linie. Hij werd gewond door een obusscherf op 15.10.1918, een kwetsuur waaraan hij *"eenige dagen later"* overleed in het militair hospitaal. Hij werd begraven te Sint-Rijkers (nu Alveringem).¹⁷⁰

Oscar Cromphout

Jozef Oscar Cromphout werd geboren te Zottegem op 12.7.1887 als zoon van Karel, maar woonde in Anderlecht. Hij was oorlogsvrijwilliger van de klas 1907 en soldaat bij het 2de regiment Genie. Cromphout werd getroffen door een obusscherf bij het leggen van een brug bij Stuivekenskerke (nu Diksmuide). Hij werd ter plaatse begraven in oktober 1914.¹⁷¹ Volgens de *ER* is hij gestorven op 25.10.1914 te Pervijze (nu Diksmuide) en daar begraven *"langs den ijzerenweg (westkant), op 400 m. der statie, tusschen de statie en het pachthof Blauwhuis"*.

Vital De Corte

Vital De Corte, zoon van Pieter Frans en Aurelie Lefèvre, werd geboren te Sint-Lievens-Houtem op 21.5.1883. Deze *"tapper"*, gehuwd met Marie Romanie De Schamphelaere, woonde te Zottegem in de Nieuwstraat. Hij overleed thuis op 28.12.1918, 35 jaar oud.¹⁷²

Jules De Koker

Jules De Koker, zoon van Frans en Marie De Clercq, geboren en wonend te Zottegem, was milicien 1912 en soldaat bij het 6de Linie. Hij stierf, als 25jarige, op

5.11.1918 in het O.-L.-Vrouwgesticht te Sint-Michiels (nu Brugge).¹⁷³ *De Beiaard* geeft een andere overlijdensdatum en specificeert : *"Na 4 jaren geleden en gestreden te hebben op het front, werd hij door den griep overrompeld en bezweek den 11den november 1918 in het krijgshospitaal van Brugge"*.¹⁷⁴

Albert De Naeyer

Albert Joseph De Naeyer werd geboren te Zottegem op 22.12.1893 als zoon van Karel Prosper en Marie Elodie Remy. Deze *"fabrieksarbeider"* stierf in zijn ouderlijke woning in de Molenstraat te Zottegem op 5.3.1918.¹⁷⁵

Leon De Rouck

Leon Louis De Rouck, zoon van Charles Louis en Isalie Marie Van Cauwenberge, werd geboren te Zottegem 2.8.1889. Als korporaal bij het 23ste Linie, sneuvelde hij te Sint-Jacobs-Kapelle (nu Diksmuide) op 27.2.1918. Dit werd bij vonnis geregistreerd.¹⁷⁶ *De Beiaard* vermeldt: milicien 1909 ; overleden aan een *"obuswonde"* en begraven te Hoogstade (nu Alveringem) op 1.3.1918. Volgens de gegevens op zijn grafzerk stierft hij te Hoogstade (nu Alveringem) op 7.2.1918.

Joseph De Smet

Joseph De Smet werd geboren te Zottegem op 21.11.1889 als zoon van Gustaaf. Hij woonde te Schaarbeek, Leuvense Steenweg 335. de Smet was oorlogsvrijwilliger 1914 en sergeant bij het 4de Linie. *"Terwijl hij op ronde was in de vooruitgeschovene loopgrachten van Noordschoote trof hem verraderlijk een obusscherf"*. Hij werd begraven te Reninge (nu Lo-Reninge) op 23.2.1916.¹⁷⁷ De *ER* vermeldt dat hij was ingelijfd in de 1ste compagnie *"der machiengeweren"* en sneuvelde *"te Noordschoote aan de overzetbrug den 28 februari 1916"*.

Oscar De Smet

Oscar François SophieDe Smet werd geboren te Zottegem, op de Zavel, op 26.8.1888 als zoon van Gustaaf en Celonia Maria Broeckaert.¹⁷⁸ Volgens informatie op zijn grafzerk werd hij geboren te 12.8.1888 en overleed hij te Poissy (dep. Seine-et-Oise, Frankrijk) op 13.2.1919.

Gustaaf De Stoepel

Karel Gustaaf De Stoepel, zoon van Alfons en Philomena De Cock, werd geboren te Strijpen op 4.5.1890 en woonde in Zottegem. Als soldaat bij het 3de Jagers te Voet overleed hij te Alveringem op 10.7.1915, wat bij vonnis werd geregistreerd.¹⁷⁹ *De Beiaard* vult aan : milicien van 1910 ; *"Bij het heengaan naar de loopgrachten nabij Caeskerke werd hij gewond en bezweek wijl men hem naar het hospitaal van Alveringhem vervoerde. Hij werd er voor de kerk begraven in december 1914"*.

Adhemar De Sutter

Adhemar Lodewijk Joseph De Sutter, zoon van Gustaaf en Marie De Motte, werd geboren te Zottegem 21.10.1891. Deze meubelmaker woonde met zijn vrouw, Germaine Meersman in de Kerkhofstraat te Zottegem, waar hij op 27.11.1920 overleed.¹⁸⁰

Aloysius De Zutter

Aloysius De Zutter werd geboren te Velzeke-Ruddershove 15.11.1893 als zoon van August en Marie Octavie De Clercq. Hij was als milicien van 1913 ingelijfd bij het 2de regiment Jagers te Voet en overleed in het *"krijgshospitaal"* van Antwerpen op

9.10.1914, dezelfde dag dat hij er was binnengebracht.¹⁸¹ Volgens *De Beiaard* gebeurde dat in september 1914, ten gevolge van zware verwondingen opgelopen "in den slag van Heppeghem". Hij werd begraven op het Schoonselhof te Antwerpen.

Jules De Zutter

Jules Joseph De Zutter, zoon van Livinus en Marie Van Den Bossche, werd geboren te Zottegem op 9.7.1892. Hij sneuvelde op 13.11.1917 te Boitschoeke (nu Veurne).¹⁸² *De Beiaard* vermeldt dat deze milicien van 1912 soldaat was "bij het zwaar geschut". Zijn dood wordt gepreciseerd : "Terwijl hij zijn stuk veranderde nabij Boitschoeck, trof hem een vijandelijke bomsherf". Hij werd begraven te Veurne.

Robert Drosbeque

Robert Marie Frans Drosbeque, zoon van Eugeen en Maria Theresia Van Lierde, werd geboren te Zottegem 30.1.1893. Als adjudant bij het 3de Jagers te Voet sneuvelde hij te Boezinge (nu Ieper) op 3.10.1916. Dit werd bij vonnis geregistreerd.¹⁸³ *De Beiaard* voegt daar aan toe : milicien 1913 ; "Hem trof een bal in het hart terwijl hij zich met zijne mannen aan 't werk bevond te Boezinge". Drosbeque werd begraven op het oorlogskerkhof van Westvleteren (nu Vleteren) op 3.10.1916. In hetzelfde weekblad verscheen een in memoriam - getekend "een vriend" : " (...) Hij was een waar mensch, een diepdoordringen kristen". Hij studeerde aan het Sint-Jozefsinstituut te Turnhout en "(...) Vlaanderen was hem een doel geworden, omdat hij leefde voor zijn volk, leefde voor zijn land. Hij was er van bemind door medeleerlingen en vrienden, en de Sottegemerschen Studentenbond, de Audenaardschen Vlaamsche Gilde vertolkten slechts het algemeen heerschend gedacht als zij hem erkentelijk voor zijn noest arbeiden aan hun hoofd riepen".¹⁸⁴

Karel Ketsman

Karel Ketsman, zoon van Emiel en Emilie D'Hoker, was de broer van Omer. Als oorlogsvrijwilliger van de lichter 1916, was hij "soldaat bij het zwaar geschut". "Op vervoerdienst naar de loopgraven, in de nabijheid van Dixmuiden, trof hem op 12 november 1917 een obusscherf en kwetste hem doodelijk". Hij werd begraven op het soldatenkerkhof van Steenkerke (nu Veurne) op 14.11.1917.¹⁸⁵

Omer Ketsman

Omer Joseph Ketsman, broer van Karel, werd geboren te Zottegem 26.1.1895. Hij was beroepsvrijwilliger van de klas 1911 en soldaat bij het 1ste linie. Hij sneuvelde op 26.9.1914 te Buggenhout "aan de Krapstraat".¹⁸⁶ Volgens *De Beiaard* was hij soldaat bij het 2de Linie en werd hij in september 1914 dodelijk gewond "voor het fort van Waelhem" en daar begraven. In december 1914 werd hij naar Zottegem gerepatrieerd en "onder eenen grooten en ingetogenen volkstoeeloop in de familiehelder geplaatst".¹⁸⁷

Romanus Lagaert

Romanus Lagaert, zoon van Karel, was milicien van 1911 en soldaat bij het 3de regiment Jagers te Voet. Hij werd samen met Robert Van de Sande gedood : "Beiden werden in een bombardement hunner rustkantonnementen doodgeslagen. Dit gebeurde in den wijk "Lion Belge" te Woesten". Ze werden begraven op het oorlogskerkhof van Westvleteren (nu Vleteren) op 28.6.1916.¹⁸⁸

Jozef Mangeleer

François Joseph Mangeleer, zoon van Alphonse en Maria Emma Verclleyen, werd geboren te Zottegem op 19.10.1888. Als soldaat bij het 12de Regiment Artillerie, overleed hij te Hoogstade (nu Alveringem) in het "*Belgian Field Hospital*" op 1.10.1918.¹⁸⁹ Volgens *De Beiaard* werd hij op 28.9.1918 bij de aanval op Passendale door een obusscherf "*in den rug*" gekwetst en werd hij begraven op het oorlogskerkhof van Sint-Rijkers (nu Alveringem), "*graf n° 87*". Hij was van de klas 1914 en het weekblad plaatst hem in het 4de Linie.

Arthur Moreels

Arthur Henri Moreels, zoon van Jan Baptist en Marie Van Acker, werd geboren te Zottegem op 18.6.1895. Als soldaat bij het 21ste Linie overleed hij op 11.6.1918 te Bikschote (nu Langemark-Poelkapelle), wat bij vonnis werd geregistreerd.¹⁹⁰ *De Beiaard* vermeldt: vrijwilliger 1915 ; overleed op 11.7.1918 ingevolge een "*obuswonde in de loopgraven bij Merckem*". Moreels werd begraven te Westvleteren (nu Vleteren).

Leon Tavernier

Leo Livinus Tavernier, zoon van Edmond en Maria Verniers, werd geboren te Grotenberge 20.3.1893 en woonde bij zijn ouders in Zottegem. Als soldaat bij het 2de regiment Jagers te Voet sneuvelde hij te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 24.10.1914.¹⁹¹ Volgens *De Beiaard* sneuvelde deze milicien van 1913 in november 1914, toen hij "*gedurende eene hevige beschieting werd doodgeslagen*". Men begroef hem ter plaatste.

Henri Thomas

Henri Joseph Thomas werd geboren te Houffalize 21.1.1888 als zoon van Celestin Joseph en Marie Clementine Jacquet. Hij woonde te Zottegem. Deze soldaat bij het 1ste Linie sneuvelde te Diksmuide op 26.12.1917.¹⁹² Volgens *De Beiaard* was hij vrijwilliger 1909. Hij kreeg een kogel in het hoofd in de loopgraven bij Diksmuide op 27.12.1917 en werd begraven op het oorlogskerkhof van "*Caën - Alveringhem*".

Gilbert Van Breuseghem

Gilbert Dominicus Van Breuseghem, zoon van Bernard en Celestine Pien, werd geboren te Zottegem op 25.7.1894. Milicien van de lichte 1914, was hij korporaal bij het 1ste Linie. "*Meer dan 4 jaren, was het zijn grootste genoegen de gevaren te trotseren, en nooit werd hij gewond. Doch door eene dodelijke ziekte aangetast, bezweek hij op den 7 december 1918 in het Sint-Michiels-krijgsgasthuis*". Hij werd begraven te Brugge.¹⁹³

Modest Van de Sande

Modest Van de Sande, zoon van Jan en Philomene De Meulenaere, werd geboren te Zottegem op 2.4.1893. Hij sneuvelde te Keiem (nu Diksmuide) op 19.10.1914, wat pas in 1933 bij vonnis werd geregistreerd.¹⁹⁴ Logisch dus dat *De Beiaard* in 1919 over deze vrijwilliger van de klas 1912 noteert: "*Verdwenen op het slagveld*".¹⁹⁵ De *ER* stipt aan: "*soldatenmedalje, afgeleverd door den generalen Duitschen gouverneur, gevonden te Keyem*".

Robert Van de Sande

Robert Van de Sande, zoon van Prosper en Hortense Schepens, werd geboren te Zottegem op 5.5.1885. Als soldaat bij het 2de Regiment Jagers sneuvelde hij, samen met Romanus Lagaert, op 26.6.1916 te Oostvleteren (nu Vleteren).¹⁹⁶

Armand Van der Schueren

Armand Julien Van der Schueren, zoon van Victor en Marie Constance Van Helleputte, werd geboren te Zottegem op 19.12.1894. Deze sergeant bij het 13de Linie sneuvelde op 27.1.1916 te Sint-Jacobs-Kapelle (nu Diksmuide).¹⁹⁷ *De Beiaard* vermeldt: milicien van 1914; gedood "door eene vijandelijke kogel voor Dixmuiden op 21 januari 1916"; begraven op het soldatenkerkhof van Adinkerke (nu De Panne).

Gustaaf Van Der Stock

Gustaaf Van Der Stock, zoon van Placide Edmond en Marie Zoë De Liege, werd geboren te Zottegem op 18.3.1891. Deze milicien 1911 was "machiengewerschutter" bij het 2de regiment Jagers te Voet. Hij sneuvelde op 23.10.1918 bij het laatste offensief te Adegem (nu Maldegem). Hij werd begraven te Maldegem, maar later naar Zottegem overgebracht.¹⁹⁸

Alle bovengenoemde gesneuvelden kregen hun naam gebeiteld op het huldemonument aan de Heldenlaan. Dat geldt niet voor de volgende soldaten:

Omer Joseph Baeyens

Omer Joseph Baeyens werd geboren te Leeuwegem op 13.12.1881 als zoon van Eduard en Catharina van Steenbeke. Deze steenbakker woonde hij met zijn vrouw Louise Leonie Ripault te Zottegem. Hij was, als Belgisch soldaat en "soldat du centre d'instruction auxiliaires", gedetacheerd bij het "P.B.B." van Ourville in het departement Eure-et-Loire. Baeyens stierf op 17.9.1918 te Bonneval (dep. Eure-et-Loire, Frankrijk).¹⁹⁹

Albrecht Bauwens

Albrecht Bauwens, zoon van Isidoor, was als grenadier van de lichterding 1910 soldaat bij het 1ste Linie. Hij "werd sedert 1914 op het slagveld vermist".²⁰⁰

Alfons Bogaert

Alfons Bogaert was de zoon van Pieter-Francies. Milicien van 1907, was hij ingelijfd bij het 8ste Linie. Hij werd "doodgeschoten in een aanval" en begraven in september 1914.²⁰¹

Jules D'Hauwers

Jules D'Hauwers werd geboren te Godveerdegem op 6.6.1894. Hij sneuvelde te Merkem (nu Houthulst) op 17.4.1918.²⁰² D'Hauwers staat op de gedenksteen van Strijpen, maar ligt begraven te Zottegem..

Cyriel Kasteleyn

Cyriel Kasteleyn, gehuwd met Eliza Gillis, was als milicien van 1908 ingelijfd bij het 2de Linie. "Te Houtem S. Margareta, in de maand september, werd hij doodelijk gewond wijl hij ten aanval toog. Eenige dagen later overleed hij in het krijgsgasthuis van Antwerpen alwaar hij begraven werd".²⁰³ Bedoeld wordt hier Sint-Margriete-Houtem (nu Tienen), waar slag werd geleverd op 18.8.1914.²⁰⁴

Oscar Meerschaut

Oscar Jean Baptiste Meirschaut, zoon van Edmond, was soldaat bij het 1ste regiment Grenadiers. Hij werd geboren te Zottegem op 1.2.1895 en sneuvelde op 22 of 23.10.1914 te Pervijze. Zijn begraafplaats is onbekend.²⁰⁵ Hij "*werd ook sedert lang als vermist aanzien*".²⁰⁶

Op de gedenkprent uitgegeven door Haegeman-Cousy, staat ook een zekere François Baele. We vonden in het SAZ en de OR Z. geen informatie over deze gesneuvelde. R. Lyr vermeldt een *Baele Frans-J., wachtmeester 6de Artillerie* en een *Baele F., soldaat 5de Linie*.²⁰⁷

De biografie van de gefusilleerden Roels en Van Den Bosssche wordt elders in deze bijdrage behandeld. Dat geldt ook voor Richard De Winter, die doodgeschoten werd tijdens een poging om aan de opeising te ontsnappen. De overige weggevoerden zijn :

Alfred De Geyter

Van Alfred De Geyter vonden we geen enkel spoor terug.

Jerôme Demaret

Jerôme Demaret, zoon van Felix en Delhina Rijckaert, werd geboren te Sint-Kruis-Winkel. Hij was weduwnaar van Marie Mornie en woonde als "*werkman*" in Zottegem. Hij stierf te Lichtervelde op 4.2.1918 op de leeftijd van 42 jaar.²⁰⁸

Oscar Lamarcq

Oscar Joseph Theophiel Lamarcq, zoon van Pius en Marie-Louise Dieleman, werd geboren te Zottegem 8.3.1897. Deze "*fabriekwerker*" woonde in de Molenstraat en overleed op 18.4.1917 in het "*burgerlijk hospitaal*".²⁰⁹

René Van Daele

René Van Daele, zoon van Remi en Marie Virginie De Cocker, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 30.1.1895. Hij overleed als "*dagloner*" in de Kasteelstraat te Zottegem op 20.12.1918.²¹⁰

Gustaaf Van De Weghe

Geen informatie teruggevonden.

Jan Baptist Van Doorselaere

Joannes Baptist Van Doorselaere werd geboren te Zottegem op 12.11.1895 als zoon van Karel Lodewijk en Maria Emma De Cooman. Hij stierf te Zottegem, in zijn woning aan de Groenstraat, op 11.6.1921.²¹¹

Georges Mangeleer

Georges Karel Joseph Mangeleer werd geboren te Zottegem op 19.3.1893 als zoon van Alfons en Maria Emma Vercleyen. Hij stierf, "*dagloner*" van beroep, in de Kasteelstraat te Zottegem op 19.12.1918.²¹²

In het overlijdensregister van Zottegem²¹³ vonden we nog vijf burgerlijke slachtoffers die woonden in de Grotenbergestraat of resideerden in het "*Burgerlijk hospitaal*" onmiddellijk achter genoemde straat gelegen. Ze werden allen gedood of dodelijk gewond op 30 oktober 1918 en kregen in het register de randvermelding "*Stierf voor*

België”. Het waren dus ongetwijfeld oorlogsslachtoffers, maar wat er precies gebeurd is, weten we niet. Vermoedelijk werden ze het slachtoffer van een bombardement op de spoorweginstallaties, een raid die zich moet hebben afgespeeld omstreeks drie uur in de namiddag. Het betreft de volgende slachtoffers :

Barbara Broeckaert

Barbara Broeckaert, ongehuwde dochter van Maurits en Maria Egidia De Smet, stierf op 30.10.1918 om 15u in het *“burgerlijk hospitaal”*. Ze was 77 jaar.

Frans Broeckaert

Frans Broeckaert, een 75jarige *“poeldenier”*, werd geboren te Zottegem als zoon van Jozef en Virginie Meuleman. Hij was weduwnaar van Marie Emilie Vander Bruggen en van Marie Constance Vander Bruggen. Broeckaert overleed op 30.10.1918 om 22u in zijn woning, Grotenbergestraat.

Isidoor De Meester

Isidoor De Meester werd geboren te Leeuwergem. Deze 53jarige landbouwer was weduwnaar van Emilia Gallopijn. Hij stierf op 30.10.1918 om 15 u in het *“burgerlijk hospitaal”*.

Coleta De Pauw

Coleta De Pauw, 82 jaar, zonder beroep, werd geboren te Balegem als dochter van Karel Lodewijk en Amelia Bockstael. Ze was de weduwe van Karel Goethals en overleed op 30.10.1918 om 15 u in het *“burgerlijk hospitaal”*.

Gustaaf Jozef Schotsaert

Gustaaf Jozef Schotsaert, een 44jarige landbouwer, werd geboren te Zottegem als zoon van Leo en Ida Van der Haegen. Hij was gehuwd met Marie Isalie Weymeersch en stierf op 30.10.1918 om 15 u in zijn woning, Grotenbergestraat.

2. Elene

Omer Van Audenaerde

Triphon Omer Van Audenaerde werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 2.5.1889 als zoon van Charles Louis en Maria Theresia Broeckaert. Hij woonde te Elene met zijn vrouw, Maria Anna Eeman. Van Audenaerde sneuvelde te Boezinge (nu Ieper) op 7.7.1916.²¹⁴ Zijn naam staat op het monument van Velzeke-Ruddershove.

3. Erwetegem

Gesneuvelden

Firmin Castelein

Firmin Castelein werd geboren te Sint-Maria-Lierde op 22.7.1886 als zoon van Louis en Horence Van Vijle. Hij woonde te Erwetegem. Als soldaat bij het 10de Linie overleed hij op 24.2.1917 in een hospitaal te Lyon (Frankrijk).²¹⁵

Alfred De Brackeleere

Alfred De Brackeleere werd geboren te Godveerdegem op 4.7.1894. Hij woonde te Erwetegem als ongehuwde zoon van Gustaaf en Mathilde Van Crombrugge. Hij was milicien van 1914 en soldaat "*tweede klasse*" bij het 4de Regiment Jagers te Voet. De Brackeleere stierf te Calais (dep. Pas-de-Calais, Frankrijk), in het "*Engels-Belgisch Militair Hospitaal*", op 29.10.1918.²¹⁶

Adolf De Keukelaere

Adolf De Keukelaere werd geboren te Erwetegem op 15.4.1884 en woonde er, als ongehuwde zoon van Charles-Louis en Melanie Franceus. Hij was soldaat bij het 1ste Regiment Jagers te Voet en stierf te Harderwijk (Nederland) op 25.11.1918.²¹⁷

Nicodemus De Keukelaere

Nicodemus De Keukelaere, broer van Adolf, werd geboren te Erwetegem op 26.4.1881. Hij was gehuwd met Marie-Octavie Franceus. Als soldaat bij het 3ste regiment Jagers te Voet stierf hij, net als zijn broer, te Harderwijk (Nederland) op 17.11.1915.²¹⁸

Leo De Poorter

Leo De Poorter werd geboren te Erwetegem op 5.10.1893 en woonde er, als ongehuwde zoon van Petrus en Rosalia De Thumeleere. Hij sneuvelde aan het front en werd als vermist opgegeven. Pas in 1924 wordt bij vonnis geregistreerd "*dat het voor vaststaande dient gehouden*" dat hij sneuvelde op 26.10.1914 te Oud-Stuivekenskerke (nu Diksmuide).²¹⁹ Hij was ingelijfd bij het 2de Jagers te Voet.²²⁰

Hector Hutse

Hector Hutse werd geboren te Erwetegem op 1.9.1894 en woonde er, als ongehuwde zoon van August en Marie Clementia De Cleyne. Ook hij sneuvelde aan het front en werd als vermist opgegeven. Pas in 1924 wordt bij vonnis geregistreerd "*dat het voor vaststaande dient gehouden*" dat hij sneuvelde op 6.5.1915 te Oud-Stuivekenskerke (nu Diksmuide).²²¹ Hij was ingelijfd bij het 4de Jagers te Voet en werd begraven "*in den omtrek van Moulin Brulé op den weg van Dixmuide naar Pervyze*".²²²

Remi Janssens

Charles Louis Janssens, zoon van Charles Louis en Sidonia Codron, werd geboren te Erwetegem op 19.12.1892. Hij was soldaat bij het 8ste Linie en stierf te Antwerpen op 25.4.1915.²²³ De "*Eerelijst ...*" plaatst zijn overlijden op 15.4.1915 "*in het krijgshospitaal van Antwerpen*".

Achiel Stevens

Achiel Stevens, zoon van Marie Sidonie Stevens, werd geboren te Erwetegem op 25.8.1893 en woonde er als ongehuwde. Hij was soldaat bij het 2de regiment Jagers te Voet, 5de divisie. Stevens werd gekwetst aan de IJzer²²⁴ en overleed op 24.10.1914 te Rozendaal (dep. Nord, Frankrijk). Hij werd begraven op het kerkhof van Duinkerke (dep. Nord, Frankrijk), "*terrain n° 6, Ligne n° 1, Base n° 4*" op 26.10.1914.²²⁵

Richard Stevens

Richard Stevens werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 13.12.1894. Als ongehuwde zoon van Maurice en Leonie Claus woonde hij in Erwetegem. Stevens

was soldaat bij het 6de regiment Jagers te Voet. Hij sneuvelde aan het front en werd als vermist opgegeven. Pas in 1925 wordt zijn dood bij vonnis geregistreerd : gesneuveld te Oostvleteren (nu Vleteren) op 3.6.1918.²²⁶ Volgens de *ER* sneuvelde hij te Merkem (nu Houthulst) op 2.6.1918.

Achiel Van Den Noortgaete

Achiel Van Den Noortgaete werd geboren te Hillegem op 14.3.1891. Hij woonde in Erwetegem, als ongehuwde zoon van Hypolytte en Marie Prudence De Schrijver. Soldaat "*der Brigade Zware Artillerie*", overleed hij te Gent op 16.4.1919.²²⁷

Frans Van Hoorde

Frans Van Hoorde, geboren te Erwetegem op 7.2.1891 als zoon van Bernard en Marie Thérèse Van Cortenbosch, sneuvelde aan het front en werd als vermist opgegeven. Pas in 1925 werd zijn dood bij vonnis geregistreerd : hij sneuvelde te Bonnelles (nu Seraing) op 6.8.1914.²²⁸

Alfons Van Turtelboom

Alfons Van Turtelboom gesneuveld te Veurne op 10.12.1914. In de *ER* lezen we : "*Van Tuschboom Pieter, 4 linie, geboren te Sottegem, gesneuveld te Veurne den 10 Decem. 1914 en aldaar begraven, gemeenzaam graf E*". Pierre Alfons Van Turtelboom was soldaat van de lichterding 1909 bij het 4de Linie. Hij overleed te Veurne in het Brits Hospitaal en werd er begraven in een gemeenschappelijk graf. Op 13.9.1924 werd hij definitief herbegraven op de militaire begraafplaats van De Panne, graf F. 188.²²⁹

Burgerlijke slachtoffers

"Andre" Galle

Leon Galle

Georges Leon Galle, geboren te Erwetegem op 16.9.1905, en zijn broer Amédé Albert, geboren op 8.7.1900, waren de zoons van Josephus en Sylvie Van Der Heyden. De kinderen kwamen om in de ouderlijke woning op 21.2.1918 om zes uur 's avonds.²³⁰ Ze waren het slachtoffer van een bombardement op de spoorweginstallaties en werden getroffen toen ze op hun boomgaard, naast de spoorweg gelegen, speelden.²³¹

Emma Marroy

Emma Marroy, dochter van Pieter-Francies en Renilde Journet, werd geboren te Sint-Martens-Lierde op 11.12.1886. Ze woonde in Erwetegem, met haar man Jean Baptist Baeskens. Marroy stierf te Sint-Lievens-Esse (nu Herzele), "*in het Duitsch lazaret aan de Kauwstraat*" op 6.11.1918.²³²

Opgeëisten

Leo Donckerwolke

Leon Donckerwolke, zoon van Prosper en Cordula Christiaens, werd geboren te Erwetegem. Hij overleed, 25 jaar oud, "*in het oud manhuis*" van Petegem-aan-de-Leie (nu Deinze) op 5.1.1918.²³³

Leo Van Den Noortgaete

Petrus Leon Van Den Noortgaete werd geboren te Erwetegem op 23.12.1900 als zoon van Hypolitte en Marie Prudencia De Schrijver. Hij stierf in de ouderlijke woning aan de toenmalige Groenstraat op 30.5.1918.²³⁴

Albert Van Der Cleyen

Albert Van Der Cleyen, zoon van Frans en Marie Leonie Verstichelen, werd geboren te Erwetegem op 23.6.1898. Hij overleed in zijn ouderlijke woning, op Kronegem, op 11.5.1919.²³⁵

4. Godveerdegem

Gesneuvelden

Victor De Cooman

Hoewel zijn naam op het gedenkteken van Godveerdegem staat, vonden we over Victor De Cooman geen gegevens terug in de OR van Godveerdegem.

Augustin De Vos

Augustin De Vos, zoon van Leopold en Octavie Van De Kerckhove, werd geboren te Godveerdegem op 15.12.1890. Hij was korporaal bij het 1ste regiment Carabiniers en sneuvelde te Rumbeke (nu Roeselare) op 14.10.1918.²³⁶

Romain Lagaert

Geboren te Schelderode op 26.5.1891 als zoon van August en Marie Van Cauthem, woonde Romain Lagaert in Godveerdegem. Hij was soldaat bij het 3de Jagers en sneuvelde te Woesten (nu Vleteren) op 26.6.1916.²³⁷ Lagaert werd op 11 september 1921 herbegraven in zijn woonplaats: *“Godveerdegem. Verleden zondag had hier een treurige doch indrukwekkende plechtigheid plaats. Een onzer gesneuvelde IJzerhelden Romain Lagaert wiens lijk van West-Vleteren kerkhof naar de gemeente was overgebracht werd zondag (...) begraven”*.²³⁸

Felix Nachtegael

Felix Nachtegael werd geboren te Godveerdegem 10.5.1894 als zoon van Pieter en Melanie Symoens. Hij was soldaat bij het 1ste Jagers en sneuvelde te Oostkerke (nu Diksmuide) op 11.5.1915.²³⁹

René Joseph Van Daele

René Joseph Van Daele, zoon van Marin en Pharaïlde De Rouck, werd geboren te Godveerdegem 12.6.1891. Deze soldaat bij het 3de Linie, 4de bataljon, 3de compagnie²⁴⁰ overleed te Hoogstade (nu Alveringem) op 14.10.1915.²⁴¹

5. Grotenberge

Militairen

Robert Blauwaert

De naam van Robert Blauwaert werd ook op het monument van Zottegem gebeiteld en zijn stoffelijke resten werden op het Zottegemse ereperk bijgezet. Zijn biografie wordt dan ook hierboven, onder III.A.1, afgedrukt.

Petrus Bogaert

Petrus Bogaert werd geboren te Grotenberge op 16.12.1884 als zoon van Modest en Leonie De Pessemier. Hij was soldaat bij het 3de Linie. Bogaert sneuvelde op 20.10.1914 te Ramskapelle (nu Nieuwpoort), maar hij werd als vermist opgegeven zodat zijn dood bij vonnis diende geregistreerd.²⁴²

Eugeen De Clercq

Eugeen De Clercq, geboren te Grotenberge op 2.11.1888, was soldaat bij het 14de Linie. Hij overleed (als krijgsgevangene?) te Verden (Duitsland) op 25.10.1918. Later werd hij herbegraven op de militaire begraafplaats van Leopoldsborg, graf E.40.²⁴³

Henri De Corte

Henri De Corte werd geboren te Grotenberge op 24.4.1886. Als soldaat van de lichte 1906 was hij ingelijfd bij het 3de Jagers te Voet. Hij sneuvelde op 24 of 25.10.1914 in Lier waar hij begraven werd op het militair kerkhof, graf nr. 51.²⁴⁴

Remy De Decker

Remy De Decker, zoon van Petrus en Sophia De Pauw, werd geboren te Nederhasselt op 24.2.1894. Hij woonde bij zijn ouders in Grotenberge. Als soldaat bij het 8ste Artillerieregiment sneuvelde hij op 21.3.1918 te Pervijze (nu Diksmuide).²⁴⁵

Henri De Geyter

Henri De Geyter werd geboren te Grotenberge op 6.12.1892 als zoon van Jan en Euphrasie Van Overwaele. Soldaat bij het 16de Linie, sneuvelde hij op 2.10.1918 te Vinkem (nu Veurne).²⁴⁶ De ER vermeldt: "soldaat 2 linie, 9 comp., (...), gevallen te Moorslede den 25 October 1918 en begraven te Adinkerke".

Felix De Vuyst

Felix De Vuyst, geboren te Antwerpen op 23.10.1891 als zoon van Pieter Aimé en Justine De Bock, woonde bij zijn ouders in Grotenberge. Soldaat bij het 3de regiment Lanciers, sneuvelde hij te Westrozebeke (nu Staden) op 1.10.1918.²⁴⁷

Jules Geerts

Jules Geerts, zoon van Livinus en Marie Van De Maele, werd geboren te Sint-Lievens-Esse op 29.10.1885. Hij woonde met zijn vrouw, Marie Broeckart, in Grotenberge en was landbouwer. Als korporaal bij het 2de regiment Jagers te Voet sneuvelde hij te Armentières (dep. Aisne, Frankrijk) op 17.9.1915.²⁴⁸

René Herreman

René Louis Herreman werd geboren te Grotenberge op 23.1.1895 als zoon van Alphonse en Marie Julie Van Daele. Hij was soldaat bij het 1ste regiment Grenadiers, 1ste compagnie en overleed in het "Belgisch Krijgsgasthuis" te Beveren-aan-de-IJzer

(nu Alveringem) op 13.9.1918.²⁴⁹ Volgens de *ER* was hij gevallen te Ieper op 23.9.1918 en werd hij begraven te Beveren-aan-de-IJzer (nu Alveringem) op 28.9.1918.

Désiré Opdecam

Désiré Opdecam, geboren te Hemelveerdegem op 13.5.1885, was soldaat bij het 9de Linie. Hij sneuvelde te Luik, "*aan het fort van Barchon*", op 21.8.1914 en werd de volgende dag begraven te Wandre (nu Luik).²⁵⁰

Albert Opdecam

Lievijn Leopold Albert Opdecam werd geboren te Grotenberge op 13.4.1893 als zoon van Polidoor en Clemence Verniers. Hij was soldaat bij "*het gewezen Regiment Vestingsartillerie*" en overleed op 14.11.1918 te Deventer (Nederland).²⁵¹

Jozef Opdecam

Petrus Jozef Opdecam, zoon van Ignace Gustaaf en Marie Leopoldine Goeman, werd op 11.3.1887 geboren te Grotenberge. Hij was wachtmeester bij het 2de Artillerieregiment. Hij sneuvelde op 31.10.1917 te Oostkerke (nu Diksmuide).²⁵² Volgens de *ER* gevallen te "*Acrue*" op 29.10.1917 en er begraven.

Jozef Schollaert

Hoewel hij werd geboren in Grotenberge en er ook woonde, werd het overlijden van Jozef Schollaert geregistreerd te Sint-Maria-Oudenhove (zie aldaar). Zijn naam werd ten andere ook op het monument van deze gemeente gebeiteld.

Karel Van Cauwenberge

Georges Karel Lodewijk Van Cauwenberge, werd geboren te Grotenberge op 13.5.1894 als zoon van August en Marie Clementine De Neu. Hij sneuvelde te Merkem (nu Houthulst) op 28.9.1918.²⁵³

René, Jozef Van Der Massen

Joseph Emiel Van Der Massen, zoon van Pieter en Anastasia Wauters, werd geboren te Grotenberge op 16.3.1887. Hij sneuvelde op 18.10.1918 te Staden.²⁵⁴

Burgerlijke slachtoffers

Georges Van Hoorde

Geen gegevens teruggevonden. Hij wordt vermeld op een gedenkprent in 1952 uitgegeven voor de slachtoffers van de beide wereldoorlogen in Sint-Maria-Oudenhove.

Emiel De Vuyst

Pieter Emiel De Vuyst, werd geboren te Sint-Lievens-Esse 2.10.1861 als zoon van Livinus en Rosalia Haegeman. Hij woonde met zijn vrouw, Leonie Broeckert, in Grotenberge en was metselaar. Hij stierft in Grotenberge, "*in de Kerkstraat om half vier 's namiddags*", op 30.10.1918.²⁵⁵

Albien Vekeman

Dit slachtoffer, dat in de overlijdensregister van Grotenberge de randbemerking "*Stierf voor België*" kreeg, staat niet op de monumenten vermeld. Albien Vekeman, zoon van Jean Baptiste en Paulina Van Der Eecken, werd geboren te

Godveerdegem op 9.3.1874. Als dagloner woonde hij met zijn vrouw, Rosalia Hoorens, in Grotenberge. Hij overleed te Vollezele (nu Galmaarden), *"in het huis ten gehuchte achter den bosch bij de Bergstraat"*, op 14.3.1918.²⁵⁶

6. Leeuwegem

Leopold Bovijn

Leopold Bovijn, geboren te Strijpen op 4.5.1894 als zoon van Edmond en Maria Theresia Leyman, woonde in Leeuwegem. Hij was soldaat bij het 21ste Linie en sneuvelde te Krombeke (nu Poperinge) op 6.2.1917.²⁵⁷ Bovijn werd begraven op 8.2.1917 te Westvleteren (nu Vleteren), graf 345.²⁵⁸

Jozef Callebaut

Pierre Joseph Callebaut, zoon van Aloïs en Maria Theresia De Pelecijn, werd geboren te Hillegem op 1.11.1891. Hij woonde in Leeuwegem en was soldaat bij het 9de Linie. Callebaut sneuvelde te Aarschot op 19.8.1914.²⁵⁹

René Hubo

René Hubo werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 13.6.1879 als zoon van Clementine Hubo. Met zijn vrouw, Maria Anna Josephina Leyman, woonde deze metaalbewerker in Leeuwegem. Soldaat *"bij de artillerie"*, werd hij gewond te Antwerpen op 18.7.1914.²⁶⁰ Hubo werd krijgsgevangen genomen en overleed in het Duitse Lübeck op 17.6.1916.²⁶¹

Amedee Magerman

Amedé Joseph Magherman, werd geboren Grotenberge op 22.7.1892 als zoon van Achille en Anna Schauvliege. Hij woonde in Leeuwegem. Magerman was als milicien 1912, soldaat 2de klasse bij het 3de Jagers te Voet. Hij overleed in het Belgisch militair hospitaal te Guemps (dep. Pas-de-Calais, Frankrijk) op 29.10.1918.²⁶²

Maurice Mathieu

Over Maurice Mathieu vonden we geen informatie terug in het SAZ en in de OR van Leeuwegem. Ook in de OR van Pervijze (nu Diksmuide) staat deze soldaat niet geregistreerd. Mogelijk betreft het Maurits Mathieu, geboren te Gent op 4.10.1883, *"onderluitenant, Ridder in de Leopoldsorde en gedecoreerd met het Oorlogskruis. Roemvol gesneuveld te Pervyse den 22 oktober 1914 terwijl hij weerstand bood aan uiterst verwoede aanvallen van den vijand"*.²⁶³ De Dienst Militaire Begraafplaatsen geeft de volgende informatie, welke duidelijk over dezelfde soldaat gaat: Maurice Eugeen Ferdinand Joseph Mathieu, geboren te Brugge op 4.10.1883, was onderluitenant bij het 2de Linie. Hij sneuvelde te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 22.10.1914. Zijn stoffelijke resten werden nooit teruggevonden.²⁶⁴

Jozef Ribbens

Pierre Amand Ribbens, zoon van Jean Mathias en Marie Ida Callebaut, werd geboren in Leeuwegem op 20.6.1893 als. Hij was soldaat bij het 12de Linie en stierf in het Belgisch militair hospitaal *"de Petit Fort Philippe"* te Grevelingen (dep. Nord, Frankrijk) op 17.2.1917.²⁶⁵

7. Oombergen

Kamiel Meuleman

Kamiel Meuleman werd geboren te Oombergen op 13.8.1898 als zoon van Hendrik en Josephine De Smet. Hij was soldaat bij het 4de Jagers te Voet en sneuvelde te Kaaskerke (nu Diksmuide) op 20.7.1917.²⁶⁶ Volgens *DB* sneuvelde hij te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 19.7.1917 “door ‘t springen van een amunitie-depot”.²⁶⁷

Alfons Van Cauwenberghe

Alfons Joseph Van Cauwenberghe, zoon van Hypolitte en Pharaïlde De Backer, werd geboren te Oombergen op 29.5.1893. Soldaat 2de Jagers te Voet, stierf hij te Epegem (nu Zemst) op 12.9.1914.²⁶⁸

Sylvain Van Den Berghe

Sylvanus Joseph Van Den Berghe werd geboren te Oombergen op 20.10.1893 als zoon van Pieter en Mathildis Montsaert. Hij was soldaat bij het 1ste Linie en overleed te Hoogstade (nu Alveringem) in het “*Belgian Field Hospital ingericht in het gesticht Clep*” op 26.7.1917.²⁶⁹ Volgens *DB* sneuvelde hij te Oeren (nu Alveringem) op 7.6.1917.²⁷⁰

Cyriel Vermassen

Cyrille Joseph Vermassen, zoon van Lodewijk Joseph en Maria Virginie Van Den Berge, werd geboren te Oombergen op 30.8.1896. Soldaat bij het 3de Linie, sneuvelde hij te Zarren op 1.10.1918.²⁷¹ Volgens *DB* werd hij “door een obusscherf doodgeslagen” te Houthulst.²⁷²

8. Sint-Goriks-Oudenhove

Gesneuvelden

Petrus Plasschaert

Pieter Plasschaert werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 5.7.1893 als zoon van Jean Baptist en Henriette De Potter. Hij was soldaat bij het 1ste Jagers en sneuvelde op 6.8.1914 te Ougrée.²⁷³

Ivo Rouckhout

Ivo Rouckhout, zoon van Désiré en Virginie Van Melckebeke, werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 1.8.1891. Hij sneuvelde te Roeselare op 2.10.1918.²⁷⁴

Arthur Pieyns

Georges Arthur Albert Pieyns werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 5.3.1893 als zoon van Camille en Mélanie De Sutter. Soldaat bij het 1ste Linie, overleed hij in het militair hospitaal van Duinkerke (dep. Nord, Frankrijk)² op 26.10.1914.²⁷⁵

Severinus Seeuws

Severinus Seeuws, zoon van Leopold en Maria Amelia De Potter, werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 23.6.1892. Op 6.11.1918 bezweek hij aan een ziekte in het O.-L.-Vrouwgesticht “*Rijsselsenheerweg*” te Sint-Michiels (nu Brugge)-Brugge.²⁷⁶ Volgens *DB* overleed hij in het Sint-Michiels-hospitaal te Brugge op 19.11.1918.

Camiel Persoons

Zoon van Pius en Sidonie Pieyns, werd Camiel Persoons geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 2.2.1891. Deze milicien 1911 was soldaat bij het 3de Jagers te Voet. Hij stierf in het Anglo-Belgisch militair hospitaal te Calais op 7.11.1918.²⁷⁷

Burgerlijke slachtoffers

Melanie Persoons

Melanie Persoons werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 30.9.1858 als dochter van Charles Louis en Seraphina Fouquart. Zij was gehuwd met landbouwer Petrus de Smet en overleed in haar woning, "Plaats", op 7.1.1918.²⁷⁸

Camiel Schietecatte

Camillus Schietecatte, zoon van Joannes Baptist en Rosalie Persoons, werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 20.8.1890. Deze "werkman", gehuwd met Adelaïde De Martelaere, stierf op 26.8.1916, om 19u, in de woning van Leo Van Den Bossche, timmerman, staande op de Opstaldries te Sint-Martens-Lierde.²⁷⁹

9. Sint-Maria-Oudenhove

Voor het opstellen van de biografie gebruikten we naast de overlijdensregisters van Sint-Maria-Oudenhove ook de "Heldenlijst", afgedrukt in *De Beiaard*²⁸⁰ en de ook voor de andere gemeenten gebruikte *ER*.

Gesneuvelden

René Bogaert

René Bogaert werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 5.10.1888 als zoon van Henri en Marie De Cock. Hij was, als milicien 1908, "brigadier van het vervoerskorps der vijfde legerdivisie". Bogaert overleed in het "Belgisch hospitaal ingericht in 't Gesticht Clep" te Hoogstade (nu Alveringem) op 21.3.1918.²⁸¹

Guido Ceuterick

Albertus Guido Richardus Ceuterick, zoon van Bonifacius en Juliana Putman, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 1.1.1891. Hij was soldaat bij het 5de Linie en sneuvelde te Rotselaar op 12.9.1914.²⁸²

Richard Cildom

Richard Cildom werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 18.11.1895 als zoon van Francies en Marie Louise Verhaegen. Hij overleed te Merkem (nu Houthulst) op 28.9.1918.²⁸³ *DB* situeert hem als milicien van 1914 en vermeldt verder: "gesneuveld en begraven (plaats onbekend)".

C. De Keijzer

De Keijzer werd geboren te Zottegem. Hij was soldaat bij het 8ste Linie en werd begraven te Herent.²⁸⁴ Verdere gegevens ontbreken.

Leon De Lie

Remi Leon De Lie, zoon van August en Maria Sidonia De Vos, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 16.10.1894. Hij sneuvelde te Boezinge (nu Ieper) op 12.9.1916.²⁸⁵ Hij was soldaat 2de klas en als oorlogsvrijwilliger ingelijfd in het 2de bataljon “*carabiniers-cyclistes*”, in de 2de compagnie van de 2de divisie cavalerie. De Lie werd begraven te Westvleteren (nu Vleteren) (graf 203).²⁸⁶

Camiel De Smet

Camiel De Smet werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 25.1.1884 als zoon van Pieter en Philomene Van Oycke. Hij sneuvelde te Vinkem (nu Veurne) op 1.9.1917.²⁸⁷ *DB* drukt 17.9 als overlijdensdatum af en situeert de soldaat bij het 2de regiment Gidsen. De *ER* vermeldt hem als “*artilleur*” bij het 2de regiment Gidsen. Volgens dezelfde bron sneuvelde hij te Vinkem (nu Veurne) en werd er begraven op 15.9.1917.

Albert Eeckhout

Albert Eugène Eeckhout, zoon van Theophile en Elise Van Waeyenberge, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 15.8.1896. Hij sneuvelde te Ramskapelle (nu Nieuwpoort) op 25.9.1916.²⁸⁸ Volgens de “*Zesde Lijst ...*” was hij als oorlogsvrijwilliger ingelijfd bij het 8ste Linie en werd hij op 27.9.1916 begraven op het militair kerkhof van Adinkerke (nu De Panne).²⁸⁹

René Ghijs

Renatus Ghijs werd geboren te Erwetegem op 21.8.1896 als zoon van Petrus Franciscus en Maria Celina Dumont. Deze milicien 1916 was soldaat bij het 12de Linie. Hij sneuvelde te Merkem (nu Houthulst) op 26.3.1918.²⁹⁰

Emiel Goeman

Pieter François Emiel Goeman, zoon van Pius en Sidonie De Vos, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 3.11.1894. Soldaat bij het 4de regiment Jagers te Voet, overleed hij te Vinkem (nu Veurne) op 2.3.1919.²⁹¹

Hermien Lateur

Desiderius Herminius Lateur werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 12.6.1892 als zoon van Josephus en Rosalie Van Cleemputte. Korporaal bij het 1ste Jagers te Voet, sneuvelde hij te Merkem (nu Houthulst) op 17.4.1918.²⁹²

Kamiel Maginet

Kamiel Maginet, zoon van Pieter en Theresia Haegeman, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 9.12.1891. Hij was soldaat 2de klas bij het 6de Jagers te Voet. Maginet sneuvelde te Diksmuide op 30.11.1917 om 9u15 en werd overgebracht naar het “*militair doodenhuis*” van Alveringem.²⁹³

Remi Melkebeke

Remi Melkebeke werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 3.3.1892 als zoon van Theophile en Marie Elodie Vanden Berge. Hij was, als milicien 1912, korporaal bij het 1ste regiment Carabiniers. Melkebeke stierf in De Panne op 3.10.1915 : “*entré à l'établissement sanitaire Océan le 2.10.1915, y est mort le 3.10 à cinq heures, par suite de plaie pénétrante de l'abdomen par éclats grenade*”. Hij was dus door een obusscherf in de buik getroffen. Hij werd begraven te De Panne op 4.10.1915.²⁹⁴

René Pannekoeke

René Pannekoeke werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 3.5.1886 als zoon van August en Maria Theresia De Weze. Ingelijfd bij het 2de Jagers te Voet, sneuvelde hij te Grimbergen op 26.8.1914.²⁹⁵

Livinus Pieyns

Livinus Theophiel Pieyns, zoon van Emiel en Maria Judith Pieyns, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 15.11.1899. Als *“soldaat en landbouwer”* overleed hij te Gent (Akkergermstraat) op 4.5.1920.²⁹⁶

Arthur Pieters

Prosper Arthur Pieters werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 4.2.1896 als zoon van Pieter en Sidonie Remy. Hij was korporaal bij het 22ste Linie en sneuvelde te Oudekappelle (nu Diksmuide) op 21.2.1918.²⁹⁷

René Porrez

René Porrez, zoon van Marinus en Marie Clémence Gabriels, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 21.9.1893. Hij was ingelijfd bij het 2de Carabiniers en stierf in het Engels militair hospitaal te Hoogstade (nu Alveringem) op 25.4.1915.²⁹⁸ Hij werd ter plaatse begraven, graf 19, op 27.4.1915.²⁹⁹

Firmin Roos

Firmin François Roos werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 25.12.1892 als zoon van Désiré en Marie Leonie De Pessemier. Als korporaal bij het 5de Linie sneuvelde hij te Drie Grachten, een gehucht van Noordschote (nu Lo-Reninge), op 30.6.1916.³⁰⁰

Jozef Schollaert

Henri Louis Joseph Schollaert, zoon van Camiel en Marie Prudence Schollaert, werd geboren te Grotenberge op 29.7.1888 en woonde er. Hij was sergent-majoor bij het 1ste Linie en stierf te Sint-Niklaas, *“in het hospitaal”* op 25.11.1918.³⁰¹ Volgens *DB* sneuvelde hij *“aan de vaart van Schipdonck”* en werd hij op 2.12.1918 begraven te Sint-Niklaas. Het is ons niet duidelijk waarom de naam van deze soldaat op het monument van Sint-Maria-Oudenhove prijkt. We vinden hem, en dat lijkt ons logischer, ook op de gedenkstenen van Grotenberge.

Alfred Seeuws

Alfred Seeuws werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 10.11.1889 als zoon van Maurice en Marie Leonie Roos. Deze landbouwer, gehuwd met Marie Ida Van Hoorde, was soldaat bij het 10de Linie. Hij sneuvelde te Marche-les-Dames (nu Namen) op 22.8.1914.³⁰²

René Spitaels

René Spitaels, zoon van Pieter Jan en Rosalie Van Snick, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 1.8.1889. Soldaat bij het 10de Linie, sneuvelde hij te Marche-les-Dames (nu Namen) op 22.8.1914.³⁰³

Gustaaf Van Den Bossche

Gustaaf Van Den Bossche werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 24.10.1892. Hij was soldaat bij het 4de Lanciers, 2de escadron. Van Den Bossche werd begraven te De Panne.³⁰⁴ Hij overleed in hetv militair hospitaal “L’Océan” te *“Vinken”* op

11.6.1918 en werd begraven op de militaire begraafplaats van De Panne, graf B/56.³⁰⁵

Eugeen Van den Driessche

Eugeen Van den Driessche werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 9.10.1882. Hij stierf, als milicien 1902 te Borsbeek op 8.10.1914.³⁰⁶ Volgens de *ER* was hij sergeant-majoor en sneuvelde hij in september 1914.

Jozef Van den Driessche

Karel Lodewijk Joseph Van den Driessche, zoon van Camilus en Anne Marie Foncke, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 20.9.1894. Hij was soldaat bij het 4de Jagers te Voet en sneuvelde te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 2.5.1915.³⁰⁷

Laurent Van den Eede

Laurent Van den Eede, geboren te Schaarbeek op 25.2.1886 als zoon van Henri en Jeanne Catherine Herssens, was gehuwd met Emma Hoebeke en woonde te Sint-Maria-Oudenhove. Hij was, als milicien 1906, soldaat bij het 23ste Linie. Van Den Eede overleed te Londen op 28.1.1918 in het Belgisch militair hospitaal "*King Albert n° 3*".³⁰⁸

Xaveer Van der Stichelen

Xaveer Van der Stichelen werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 31.1.1893 als zoon van Camiel en Marie Renilde Van Den Bossche. Soldaat bij het 8ste Linie, neuveldde hij te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 22.10.1914.³⁰⁹

Adolf Van Elsué

Adolf Van Elsuwege (!) werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 9.9.1898 als zoon van Aloysius en Clementina Lemagie. Hij stierf te Hansbeke (nu Nevele) op 30.10.1918.³¹⁰ Volgens *DB* was hij bij het 13de Linie en sneuvelde hij te Landegem (nu Nevele). Dezelfde gegevens vinden we in de *ER*.

Oscar Van Waeyenberge

Oscar Van Waeyenberge, zoon van Aloïs en Clemence De Vuyst, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 20.10.1894. Soldaat 8ste Linie, sneuvelde hij te Merkem (nu Houthulst) op 29.11.1917³¹¹ en werd hij begraven te Westvleteren (nu Vleteren) op 2.12.1917.³¹²

Julien Vekeman

Juliaan Vekeman werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 17.1.1893 als zoon van Gustave en Pharaïlde Coolens. Vekamen overleed te Bergen op 6.11.1919.³¹³

Adolf Vermeeren

Alfons (!)Vermeeren, zoon van August en Maria Clementia Carbonel, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 27.4.1888. Hij was soldaat bij het 24ste Linie en stierf te Merkem (nu Houthulst) op 29.9.1918.³¹⁴

G. Versteirt

Vermoedelijk gaat het hier om Georges Versteirt, geboren te Schelderode op 10.1.1896. Hij diende als vrijwilliger bij het 1ste Linie en "*sneuvelde*" te Chartres (Frankrijk) op 19.4.1915.³¹⁵

Opgeëisten

Jozef Machtelinckx

Jozef Machtelinckx werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 8.11.1889 als zoon van Charles Louis en Celestina Van Der Meulen. Deze landbouwer overleed in zijn ouderlijke woning, Faliestraat, op 4.11.1918.³¹⁶

A. Pieyns

Achilles Emiel Pieyns, zoon van Emiel, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 7.10.1897. Pieyns, “*werkman*” van beroep, stierf op 21.10.1920 bij zijn ouders, in de Faliestraat.³¹⁷

Achiel Schietecatte

Camiel Achiel Schietecatte werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 27.7.1899 als zoon van Petrus en Marie Clementine Van Lierde. Als “*opgeëischte werkman*” overleed hij te Deinze op 23.5.1918 “*in het huis staande in de Meulenstraat n° 24*”. Dit gebeurde na een ziekte, want één van de aangevers van het overlijden wordt aangeduid als “*geneesheer die den zieke verzorgde*”.³¹⁸

Alfons Van der Straeten

Overleden in Duitsland in 1918³¹⁹ Verdere gegevens zijn ons niet bekend. In de bestanden van de Dienst Militaire Begraafplaatsen wordt een soldaat met dezelfde naam (of betreft het “onze” opgeïste?) in 1918 als vermist opgegeven.³²⁰

Henri Van der Meeren

Henri Van der Meeren werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 20.9.1899 als zoon van Cyriel en Romanie Maginet. Hij was “*werkman*” en stierf in zijn geboortedorp op 9.3.1918 in zijn ouderlijke woning aan de “*Nederstraete*”.³²¹

10. Strijpen

Gesneuvelden

Albert Braeckman

Albert Honoré Braeckman werd geboren te Strijpen op 2.11.1893 als zoon van Hector Marie en Pelagie Plasschaert. Hij sneuvelde te Avekapelle (nu Veurne) op 30.11.1917.³²² De militaire loopbaan van deze soldaat zag eruit als volgt: 10de Gemengde Batterij (1.8.1914), 7de Artillerie (6.3.'15), 13de Artillerie (10.12.'16), 1ste “R.A.L.” (28.4.'17) en 3de Artillerie (1.7.'17). Hij kwam om door een granaatinslag en werd op 3.12.1917 begraven te Veurne. Braeckman werd gerepatrieerd en op 23.9.1921 herbegraven te Strijpen.³²³

Florent Broekaert

Florent Broekaert, zoon van Leon en Marie Machtelings, werd geboren te Strijpen op 23.12.1890. Hij was soldaat bij het 1ste Linie en sneuvelde te Boezinge (nu Ieper) op 23.8.1916.³²⁴ Aimé De Bremme was ooggetuige van het gebeuren: “(...) *Daarna is het 1ste Linie Regiment opgeschoven naar de benedenkant van het sas van Boezinge. Na enige dagen is Florent Broekaert uit Strijpen bij hen in de eenheid gekomen. “Aimé, ga bij de kommandant en vraag of ik bij u mag blijven. Ik zal patrouille en hinderlaag doen” smeekte hij. De Kommandant ging er mee akkoord.*

*Kort daarna werd een nieuwe vooruitgeschoven post gemaakt, amper twintig meter van de vijandelijke Duitsers verwijderd. De hele nacht had de eenheid zakjes gevuld om die post klaar te krijgen. Wat er toen gebeurd is, weet ik niet, maar opeens kreeg Florent een bal in zijn hoofd. Hij was op slag dood. Wellicht had de ondervinding hem nog niet geleerd dat hij zijn hoofd niet mocht omhoog steken. Zijn helm lag drie meter verder. We konden hem niet oprapen omdat het te gevaarlijk was. We hebben daar uren de wacht gehouden bij onze gesneuvelde vriend. Tot wanneer het donker was en de brankardiers hem kwamen weghalen. Ook dat was oorlog”.*³²⁵

Joseph De Flo

Joseph De Flo werd geboren te Gent op 6.9.1890 als zoon van Leonia De Flo en woonde te Strijpen. Soldaat bij het 1ste Linie, sneuvelde hij te Diksmuide op 10.11.1914.³²⁶

Theophiel De Looze

Theophiel De Looze, zoon van Charles Louis en Melanie De Roover, werd geboren te Strijpen op 27.6.1893. Hij was soldaat bij het 22ste Linie en overleed te Adinkerke (nu De Panne) op 22.10.1918.³²⁷ Op 5 juni 1921 werd De Looze herbegraven te Strijpen.³²⁸

Alfons De Mulder

Alfons De Mulder werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 7.2.1892 als zoon van Petrus Honoré en Marie Emelie De Witte. Hij woonde te Strijpen op de Bruggenhoek en was “*werkman*”. Als soldaat bij het 7de Linie sneuvelde De Mulder te Kessel-Lo (nu Leuven) op 10.9.1914 “*op een onbekend uur ter plaatse genaamd Kloosterbosch*”.³²⁹

Jules De Zutter

Jules De Zutter sneuvelde te Ramskapelle (nu Nieuwpoort) op 13.11.1917.³³⁰ Vermoedelijk gaat het hier om dezelfde soldaat die op het huldemonument van Zottegem staat. Hij stierf alvast op dezelfde dag, hoewel in de in *DB* afgedrukte Zottegemse heldenlijst Booitshoeke (nu Veurne) als overlijdensplaats wordt opgegeven.

Jules D’Hauwers

Jules D’Hauwers, gesneuveld te Merkem (nu Houthulst) op 17.4.1918, werd opgenomen in de Zottegemse heldenlijst van *DB*, maar staat niet op het Zottegemse monument. Zie hierboven III.A.1.

Frans Labijn

Petrus (!) Labijn werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 15.12.1887 als zoon van Constant en Rosalie De Clercq. Hij woonde in Strijpen. Soldaat bij het 2de Jagers te Voet, sneuvelde hij te Epepegem (nu Zemst) op 26.8.1914.³³¹

Joseph Rasschaert

Joseph Rasschaert sneuvelde te “*Schiplaek*” op 25.8.1914.³³² Verdere gegevens ontbreken. In de bestanden van de Dienst Militaire Begraafplaatsen wordt Joseph Aloïs Rasschaert vermeld. Hij werd geboren te Sint-Blasius-Boekel (nu Zwalm) op 14.9.1884 en was soldaat bij het 1ste regiment “*G.T.A.G.*”. Hij sneuvelde te Steenkerke (nu Veurne) op 19.6.1918 en werd er begraven op het militair kerkhof, graf nr. 249.³³³

Joseph Solomé

Jérôme Ovide Joseph Solomé werd geboren te Erwetegem op 4.3.1893 als zoon van Hubertus en Pharailde De Bakker. Hij woonde te Strijpen met zijn vrouw, Janet Gertrude Smith. Solomé was soldaat bij het 6de Linie en kok. Hij overleed aan een longonsteking als complicatie van een griep ("*influenza and pneumonia*") in de Marylebone Infirmary te Paddington (Engeland) op 16.11.1918.³³⁴

Joseph Van Den Berghe

Josephus Van Den Berghe, zoon van Henricus en Maria Francisca Christiaens, werd geboren te Teralfene op 25.4.1877. Deze spoorwegarbeider woonde met zijn vrouw, Marie Emelie Baguet, in Strijpen. Hij werd als soldaat bij het 13de Linie krijgsgevangen genomen en stierf in Blankenburg am Harz (Duitsland) op 1.4.1917.³³⁵

Georges Van Der Stock

Georges Van Der Stock werd geboren te Strijpen op 8.7.1883 als zoon van Octave Prosper en Marie Elodie Vanden Bogaerde. Soldaat bij het 12de Linie, sneuvelde hij op 5 of 6 augustus 1914 te Herstal.³³⁶

Victor Vande Weghe

Victor Vande Weghe, "*Belgisch soldaat in verlof*", overleed te Strijpen op 9.4.1919 bij zijn oom, Frans van Nieuwenhove, "*na een kortstondige ziekte*"³³⁷. Hij woonde te Hautmont (Fr.). Hij werd geboren te Sint-Jans-Molenbeek als zoon van Camiel en Amelie Van Nieuwenhove.³³⁸ Het is logisch dat de naam van deze soldaat niet werd vermeld op het monument van Strijpen.

Opgeëisten

Alfons De Smet

Alfons De Smet werd geboren te Strijpen op 1.3.1892 als zoon van Egidius en Philomena Petrus. Hij was landbouwer en stierf te Zedelgem, "*tijdelijk alhier verblijvende*", op 27.4.1918.³³⁹

Florent De Vos

Geen gegevens teruggevonden.

Valère Pien

Valère Charles, ° Velzeke-Ruddershove 25.12.1897 als zoon van Albert en Marie Sylvie Hutse. "*Werkman*", overleden in de ouderlijke woning te Strijpen, Knutsegem, op 9.6.1917.³⁴⁰

Oscar Van Der Haegen

Oscar Cyrille Van Der Haegen, zoon van Pieter Francies en Marie Sidonie Van Steirthem, werd geboren te Erwetegem op 29.6.1897. Deze "*werkman*" overleed te Strijpen in de ouderlijke woning, Ledeborg, op 26.5.1918.³⁴¹

Isidoor Van Hooland

Geen informatie.

13. Velzeke-Ruddershove

Gesneuvelden

Oscar Cantaert

Oscar Theophile Cantaert werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 28.7.1893 als zoon van Pius en Anasthasia Ghijs. Hij sneuvelde te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 1.11.1914.³⁴² Cantaert was soldaat bij het 2de Jagers te Voet.³⁴³ Volgens inscriptie op monument (IM) verdween hij aan de IJzer in november 1914.

Leon Casteels

Leon Joseph Casteels, zoon van Charles Louis en Angelique Heylens, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 16.3.1893. Hij stierf te Saint-Georges op 24.10.1914.³⁴⁴ Waarschijnlijk wordt hier Sint-Joris (nu Nieuwpoort) bedoeld. Volgens IM was hij verdwenen aan de IJzer in december 1914.

Philemon De Cuyper

Philemon Isidoor De Cuyper werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 26.1.1893 als zoon van Pieter Dominique en Isalie De Spiegeleer. Hij was soldaat bij het 2de Jagers en sneuvelde te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 24.10.1914.³⁴⁵ Volgens IM is hij gesneuveld te Oostkerke (nu Diksmuide) op 28.10.1914.

Valère De Groote

Cyriel Valère De Groote, zoon van August en Constance Feliërs, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 2.9.1894. Hij was soldaat "*bij het bataillon pontonniers*" en stierf te Nieuwpoort op 13.10.1917.³⁴⁶ Volgens IM is hij gesneuveld te Veurne.

Leo De Visscher

Leo De Visscher werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 22.6.1893 als zoon van Charles Louis en Julie Reyms. Soldaat bij het 2de Jagers te Voet, sneuvelde hij te Eppegem (nu Zemst) op 12.9.1914.³⁴⁷ Volgens IM is hij gesneuveld op 14.11.1914.

Gustaaf De Vos

Volgens IM is Gustaaf De Vos verdwenen aan de IJzer in 1918.³⁴⁸ Augustin De Vos werd geboren te Godveerdegem op 15.12.1890 en was korporaal bij het 1ste regiment Carabiniers. Hij stierf te Rumbekke (nu Roeselare) op 14.10.1918.³⁴⁹

Oscar De Zutter

Oscar De Zutter werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 7.10.1889 als zoon van Jean Baptiste en Octavie Lefevre. Hij was soldaat bij het 5de Jagers te Voet en stierf in het "*Belgian Field Hospital in het Gesticht Clep*" te Hoogstade (nu Alveringem) op 27.2.1918.³⁵⁰ Volgens IM is hij overleden te Diksmuide op 27.1.1918.

Jules Engelbert

Jules Joseph Engelbert, zoon van Hyppoliet en Sylvie De Ridder, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 29.11.1892. Als soldaat bij het 2de Jagers, gesneuveld te Stuivekenskerke (nu Diksmuide) op 28.10.1914.³⁵¹ Volgens IM sneuvelde hij te Oostkerke (nu Diksmuide).

Theoduul Glas

Theoduul Glas werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 8.2.1888 als zoon van Seraphien en Marie Cordula De Cuyper. Hij was gehuwd met Marie Elodie Machtelinckx. Deze soldaat bij het 2de Jagers overleed te Buggenhout op 27.9.1914.³⁵² Volgens IM is hij gestorven op 3.10.1914.

Henri Schoon

Henri Schoon, zoon van Livinus en Leonie Hubeau, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 14.6.1885. Hij was soldaat bij het 2de Carabiniers en overleed te De Panne, "*In de Ambulance*", op 30.3.1918.³⁵³ Volgens IM is Schoon gestorven te De Panne op 8.3.1918, terwijl men in de *ER* vermeldt: "*gesneuveld aan den IJzer den 30 Maart 1918 en begraven te De Panne den 31 Maart 1918*".

Alfons Roelandt

Alfons Roelandt werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 26.2.1890 als zoon van Camiel en Eloie Cosijns. Soldaat bij het 1ste regiment Grenadiers, sneuvelde hij te Pervijze (nu Diksmuide) of Diksmuide tussen 21 en 26 oktober 1914.³⁵⁴ Volgens IM was hij verdwenen.

René Uytterhaegen

René Uytterhaegen, zoon van Charles Louis en Virginie De Cuyper, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 26.10.1893. Hij was soldaat bij het 2de regiment Carabiniers en stierf te Alveringem op 23.12.1914 om middernacht.³⁵⁵ Volgens IM sneuvelde hij aan de IJzer.

Emile Van de Castele

Achille Emile Van de Castele werd geboren te Munkzwalm op 12.11.1894 als zoon van Theophile en Marie Céline Glorieux. Hij woonde in Velzeke-Ruddershove en was soldaat bij het 13de Linie. Van de Castele sneuvelde te Ramskapelle (nu Nieuwpoort) op 5.8.1915.³⁵⁶ Volgens IM is hij gestorven te Adinkerke (nu De Panne).

Marinus Van De Castele

Marinus Van De Castele, zoon van Petrus en Mathilde Cosijns, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 12.6.1881. Hij was gehuwd met Marie Virginie Demeulemeester en "*werkman*" van beroep. Hij overleed te Velzeke-Ruddershove, op de wijk Wormen, op 18.4.1915 om 3uur 's namiddags.³⁵⁷

Alfons Van Effelterre

Alfons Van Effelterre werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 7.6.1890 als zoon van Prosper en Marie Odile Vermassen. Soldaat bij het 1ste Linie, sneuvelde hij te Diksmuide op 10.11.1914.³⁵⁸ Volgens IM was hij verdwenen te Diksmuide in 1916.

Triphon Van Audenaerde

Triphon Van Audenaerde was volgens IM gestorven te Boezinge (nu Ieper) op 7.7.16.³⁵⁹ Hij woonde te Elene en werd daar in het overlijdensregister ingeschreven. Zie hierboven, III.A.2.

Emiel Vekeman

Emiel Vekeman werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 13.6.1888 als zoon van Camiel en Mathilde Spranghers. Hij was soldaat bij het 5de regiment Genie en

sneuvelde te Diksmuide op 16.10.1914.³⁶⁰ Volgens IM was hij verdwenen op 12.8.1914.

Herm. Verheyen

Herm. Verheyen is volgens IM verdwenen op 7.10.1918.³⁶¹ Vermoedelijk betreft het hier Herman August Verheyen, geboren te Hundelgem (nu Zwalm) op 28.7.1892. Hij diende bij het 18de Linie en sneuvelde te Zarren (nu Kortemark) op 7.10.1918. Verheyen werd begraven op het militair kerkhof van Houthulst, graf B1/1111.³⁶²

Nicoo Verstricht

Nicodème Verstricht, zoon van Romanus en Leontine De Grootte, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 14.9.1887 en was gehuwd met Hélène Van de Castele. Hij overleed te Oostkerke (nu Diksmuide) op 27.10.1914.³⁶³

Ghisleen Wittebrood

Ghisleen Joseph Wittebrood werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 11.12.1892 als zoon van Leonard en Melanie Pien. Soldaat bij het 1ste Jagers te Voet, sneuvelde Wittebrood op 28.4.1918 te Beveren-aan-de-IJzer (nu Alveringem).³⁶⁴ Volgens IM is hij gesneuveld te Merkem (nu Houthulst).

Achiel Ysebaert

Emiel Achiel Ysebaert, zoon van Dominicus en Marie Van Cauwenberge, werd geboren te Dikkelvenne op 3.3.1890 en woonde te Velzeke-Ruddershove. Hij was soldaat "*bij het bataljon pontonniers*" en stierf te Adinkerke (nu De Panne) op 16.2.1917.³⁶⁵

Opgeëisten

Achiel Alfons Melkebeke

Achiel Alfons Melkebeke werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 17.2.1892 als zoon van Charles Louis en Marie Thérèse Fierens. Deze landbouwer overleed in de Paddestraat te Velzeke-Ruddershove op 4.10.1915 om 4 uur 's morgens.³⁶⁶

Hector Joseph Prieels

Hector Joseph Prieels, zoon van Charles Louis en Eugenie Van der Meiren, werd geboren te Roborst op 7.1. 1887. Hij woonde in Velzeke-Ruddershove met zijn vrouw, Mathilde De Loor. Deze "*werkman*" stierf in zijn woonplaats, op de wijk Gehuchte, op 23.7.1917 om 1 uur 's namiddags.³⁶⁷

Albert Vekeman

Albert Vekeman werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 2.1.1895 als zoon van Kamiel en Elodie De Grootte. "*Werkman*" van beroep, stierf hij in zijn geboortedorp, in de Schoolstraat, op 10.11.1917 om 3 uur 's namiddags.³⁶⁸

Victor Vervondel

Victor Joseph Vervondel, zoon van Benjamin en Virginie De Corte, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 10.3.1897. Deze landbouwer overleed te Velzeke-Ruddershove, in de Breistraat, op 22.10.1918.³⁶⁹

In Velzeke-Ruddershove stierven nog twee burgerslachtoffers die we niet op het monument terugvinden :

Charles Fostier

Charles Gedeon Leonard Fostier werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 17.5.1904 als zoon van Vital en Angelina Segers. Hij overleed in zijn geboortedorp, op de wijk "Leegworm", op 17.11.1918 om 7 uur 's avonds.³⁷⁰

Julien Mornie

Julien Mornie "*wonende te Nederename en er waarschijnlijk geboren*" als zoon van Charles Louis en Justina De Keukelaere, "*schijnende oud acht jaren*", overleed op 2 november 1918 "*op het Dorp*", om 11 uur 's avonds.³⁷¹

B. 1940-1945

1. Zottegem

Tijdens de Tweede Wereldoorlog sneuvelden zes militairen :

Victor Cornelis

Victor Cornelis werd geboren te Anderlecht op 20 maart 1894. Hij was inpakker van beroep en woonde met zijn vrouw, Gabrielle De Ridder, in Zottegem. Cornelis overleed te Gent "*in het Park (Casino)*" op 12 maart 1940 om halftien 's avonds.³⁷²

Polidoor De Backer

Polidoor De Backer werd geboren te Zottegem op 10 april 1910 en woonde in de Godveerdegemstraat nr. 15. Deze beroepssoldaat overleed te Gent "*Akkerstraat 149*" op 29 april 1946 om vier uur 's morgens.³⁷³

Theofiel Van De Castele

Theofiel-Valère Van De Castele, zoon van Richard en van Romanie Cantaert, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 26 maart 1917. Hij sneuvelde te Maldegem op 27 mei 1940.³⁷⁴

Urbain Van Der Bracht

Urbain Van Der Bracht werd geboren te Zottegem 14 mei 1912 en was gehuwd met Maria Van Ruyskensvelde. Van Der Bracht was soldaat bij het 4de Lanciers en stierf op 18 mei 1940 te Tienen.³⁷⁵ Zijn uitvaartplechtigheid vond plaats in de H. Hartkerk te Bevegem op 30 augustus 1941 en de gemeente kwam hierin financieel tussen.³⁷⁶

Werner Rivière

Werner Albert Rivière was mecanicien van beroep en soldaat *bij "t regiment Karabiniers Prins Boudewijn"*. Hij werd geboren te Zottegem op 13.2.1917 als zoon van Fernand en Jeanette Van Herzeele.³⁷⁷ Hij overleed te Brugge "*in het huis E34 Komvest*" op 15 juni 1943 om zes uur in de morgen.³⁷⁸

Elf politieke gevangenen en zeven "*andere slachtoffers*" lieten het leven. Samen met de gesneuvelde soldaten kregen ze een monument op het Politieke Gevangenenplein. Een aantal onder hen kreeg een individuele hulde ; hun levensschets wordt in hoofdstuk II afgedrukt.

Veruit de meeste van de op het monument vermelde personen kregen geen afzonderlijke gedenkplaat en/of straatnaam. We schetsen hun biografie.³⁷⁹

Politieke gevangenen

Werner Ceuterick

Werner Ceuterick, geboren te Oudenaarde op 28.5.1908, woonde als ongehuwd handelaar in de L. Roelstraat. Hij werd tijdens de beruchte razzia van 15 augustus 1944 aangehouden.³⁸⁰ Ceuterick stierf te Sandbostel (Duitsland) op 16.4.1945.³⁸¹

Adrien De Moor

Adrien De Moor werd geboren te Zottegem op 9.2.1911. Deze ongehuwde bediende, woonde in de Nieuwstraat nr. 8. Hij werd naar Duitsland weggevoerd met het konvooi dat op 23 mei 1944 in Buchenwald aankwam.³⁸² De Moor stierf in het beruchte bijkamp Dora op 22.1.1945.³⁸³

Albert Florin

Ivo, Albert Florin werd geboren te Zottegem op 17.3.1906 en woonde als ongehuwde bediende in de Kazernstraat. Hij werd eveneens weggevoerd met het Buchenwaldtransport van 23 mei 1944 en overleed in dat concentratiekamp op 24.2.1945.³⁸⁴

August Keymeulen

Ook August Keymeulen werd tijdens de razzia van 15 augustus '44 opgepakt. Hij werd geboren te Zottegem op 13.9.1898 en was gehuwd met Marie Van de Velde. Keymeulen hield herberg op het "*Statieplein*". Hij stierf te Neuengamme (Duitsland) op 15.3.1945.³⁸⁵

Albert Segers

Albert Theodoor Segers werd geboren te Zottegem op 24 oktober 1915. Hij huwde Marie-Louise Seymortier en vestigde zich als landmeter in de Trapstraat nr. 19. Segers werd eveneens die fameuze 15de augustus '44 van zijn bed gelicht. Hij kwam om in de baai van Lübeck op 3 mei 1945, twee dagen voor het einde van de oorlog!³⁸⁶ Vermoedelijk zat hij, samen met 7.000 andere gevangenen uit het concentratiekamp Neuengamme op de *Cap Arcona*, die op 3 mei door geallieerde vliegtuigen werd gekelderd in de Lübecker Bocht bij Neustadt. Slechts 489 opvarenden overleefden dit drama.³⁸⁷

Gaston Stautemas

Gaston Stautemas, één van de slachtoffers van de razzia van 15 augustus '44, werd geboren te Zottegem op 2.9.1922. Hij was ongehuwd koster van Bevegem en woonde in de Trapstraat nr. 22. Stautemas overleed in het concentratiekamp van Neuengamme op 28.3.1945.³⁸⁸

Andere slachtoffers

René De Clerck (sic)

René Maria Gerarda De Clercq, handelaar wonend in Trapstraat 29, werd geboren Grotenberge op 22 mei 1898. Hij huwde Germaine Haegeman. René De Clercq stierf op 3 september 1944 op de wijk Kerkfontein te Hillegem (nu Herzele).³⁸⁹

Marie De Rouck

Maria Melanie De Rouck werd geboren te Strijpen op 9 juni 1920. Deze ongehuwde kleermaakster woonde te Zottegem in de Erwetegemstraat nr. 8. Zij overleed op 5 augustus 1944 te Maagdenburg (Duitsland).³⁹⁰

Jozef Moreels

Jozef Moreels, een ongehuwd handelaar, woonde in de Hospitaalstraat 43. Hij werd geboren te Strijpen op 16 oktober 1922. Moreels stierf te Lirak (Duitsland) op 28 augustus 1944.³⁹¹

Lucien Plasschaert

Lucien Antoon Plasschaert, zoon van Ivo en Maria Van Der Massen, werd geboren te Zottegem op 9 februari 1922. Hij woonde bij zijn zuster, Alice, te Velzeke-Ruddershove, Dorpstraat 87 en was kleermaker van beroep. Hij dook onder voor de verplichte arbeid in Duitsland, maar werd op 18 april 1944 opgepakt en weggevoerd. Lucien Plasschaert overleed op 28 april 1945 in het *Thüringischen Landeskrankenhaus* te Stadtroda. Blijkens het afschrift van de Duitse overlijdensakte was hij tewerkgesteld in Kahla.³⁹² Een "*plechtige ziele dienst*" werd voor hem gecelebreerd in de Velzeekse parochiekerk op 16 mei 1949.³⁹³ Het stoffelijk overschot van Lucien Plasschaert werd op 17 oktober 1951 opgegraven op het Anstaltsfriedhof van Stadtroda en overgebracht naar de Franse Nationale Begraafplaats van Berlijn-Fronhau. Op 23.5.1953 werd het door het Rode Kruis aan het gemeentebestuur van Velzeke-Ruddershove overhandigd. Het lijk werd opgebaard in het gemeentehuis waar het door de "*geestelijke en wereldlijke overheden en de plaatselijke bonden van oud-strijders, krijgsgevangenen en opgeëisten*" werd afgehaald en stoetsgewijze naar de parochiekerk werd gebracht. Na een korte kerkdienst werd het naar Zottegem gevoerd en bijgezet op het kerkhof.³⁹⁴

Louis Steurbout

Bij de bevrijding van Zottegem kwam het ter hoogte van "De Luchtbal" tot een treffen tussen een kolonne Duitse troepen en Engelse soldaten.³⁹⁵ Louis Steurbout, geboren te Zottegem op 29.9.1902 als zoon van August en Victorine De Schuymer³⁹⁶, werd bij dat treffen als burgerslachtoffer zwaar gewond. Hij overleed in de Sint-Elisabethkliniek, toen in het Egmontkasteel gehuisvest, op 4 september 1944 om 12 uur 's middags.³⁹⁷ Zijn naam werd gebeiteld in de plaquette onthuld bij de viering van de vijftigste verjaardag van de bevrijding van Zottegem.³⁹⁸

Richard Van Paemel

Geboren te Grotenberge op 12.2.1914, huwde Richard Frans Van Paemel Elisabeth Coessens en ging in Zottegem in de Villicusstraat nr. 36 wonen. Als "*werkman*" werd hij verplicht tewerkgesteld in Duitsland. Hij overleed er te Halle op 11.9.1944³⁹⁹ tijdens een bombardement op de fabriek waar hij was tewerkgesteld. Zijn stoffelijk overschot werd gerepatriëerd en op 9 april 1949, na een officiële plechtigheid en een kerkdienst, te Zottegem begraven.⁴⁰⁰

Albert Van Der Sijpt

Albert Van Der Sijpt werd geboren Velzeke-Ruddershove op 6 oktober 1910. Hij huwde Rosalie Van Durme en woonde in de Grotenbergestraat te Zottegem. Hij was aardewerker. Van Der Sijpt overleed in het Duitse Nordseebad-Wouderooge, Ost-Friesland, op 25 april 1945.⁴⁰¹

2. Elene

Zie hoofdstuk II.

3. Erwetegem

In deze gemeente sneuvelden vier militairen en lieten drie burgerlijke slachtoffers het leven.

Militairen

Robert De Tandt

Robert De Tandt werd geboren te Erwetegem op 13 september 1914 als zoon van Theophiel. Hij woonde in de Emmerstraat 175. De Tandt was, als soldaat van de klasse 1934, ingelijfd bij het 18de Linie, 13de compagnie, 4de bataljon. Hij sneuvelde te Flixecourt (dep. Somme, Frankrijk) op 20 mei 1940, tijdens een bombardement. Zijn overlijdensakte werd pas opgemaakt te Flixecourt op 1.10.1941. Zijn graf, op het gemeentelijke kerkhof, werd geïdentificeerd aan de hand van "*une bouteille placée à la tombe renfermant une carte d'identité (...)*".⁴⁰² Dit was ook al tijdens de Eerste Wereldoorlog een courante manier om een latere identificatie mogelijk te maken. Zo vertelde een ooggetuige over de repatriëring, in 1922, van de gesneuvelden op het kerkhof van Nieuwpoort: "*Bij vele lijken vond men flesschen gedolven en daarin de papieren op den gesneuvelde gevonden en ook de naam en het thuiswijs op een blaadje geschreven*".⁴⁰³

Gilbert Dierickx

Gilbert Dierickx, zoon van Leo en Marie Galle, werd geboren te Erwetegem op 2.2.1912. Hij was gehuwd met Julienne Marguerite Serbruyns. Dierickx sneuvelde op 10 mei 1940 te Vroenhoven (nu Riemst). De plaatselijke veldwachter kon de soldaat identificeren "*door de papieren op hem gevonden*" en woonde de teraardebestelling bij.⁴⁰⁴

Jozef Van Crombrugge

Jozef Van Crombrugge, zoon van Cyriel, werd geboren te Sint-Maria-Lierde op 22.2.1908. Hij woonde, als drukker, met zijn moeder-weduwe te Erwetegem. Hij werd krijgsgevangen genomen en stierf in het lazaret van Memel (Duitsland) op 23.6.1940 om 14 uur.⁴⁰⁵

Robert Van Ro

Robert Joseph Van Ro werd geboren te Erwetegem op 4.10.1912 als zoon van Alfons en Marie Van Wayenberge. Hij was gehuwd met Maria Haegeman en woonde te Erwetegem. Van Ro was soldaat bij het 22ste Linie, 11de compagnie. Hij sneuvelde te Oostwinkel (nu Zomergem) op de wijk Leischoot op 27 mei 1940.⁴⁰⁶

Burgerlijke slachtoffers

Madeleine Serbruyns

Georges Van Caenegem

Beiden overleden bij het bombardement van Merelbeke in 1944. Ze werden geboren in Erwetegem maar woonden in Merelbeke. Toch werden ze in de lijst van de Erwetegemse burgerlijke slachtoffers opgenomen.

Camiel Van Den Berge

Camiel Van Den Berge, zoon van Remi en Maria De Ridder, werd geboren te Erwetegem op 8.10.1924. Hij overleed te Tongres-Saint-Martin (nu Chièvres) op 14 juni 1940. De overlijdensakte specificeert dat een boer (waarschijnlijk zijn werkgever, die hem een onderduikadres verschafte) hem om half acht 's morgens levenloos vond in de "*rue de Chièvres*".⁴⁰⁷

Charley Claser⁴⁰⁸

Charley Edmond Henri Claser werd geboren te Aalst op 27.7.1901 als zoon van Oscar en Julianne Barnevelde. Hij was gehuwd met Nelly Ringoir. Zijn vrouw en twee kinderen woonden tijdens de oorlog in Erwetegem, "*Dorp*" onder de schuilnaam "Van Nieuwenhove".⁴⁰⁹ Hij was "*officier van het Belgisch Leger*" en verzetsstrijder. Claser werd opgepakt en stierf te Gross-Rozen (Duitsland) op 12.12.1944.⁴¹⁰

4. Godveerdegem

Hier sneuvelden drie soldaten en kwam een burger om in ballingschap.

Gesneuvelden

Charles De Maeseneer

Charles Joseph De Maeseneer werd geboren te Sint-Lievens-Esse op 14.2.1921 als zoon van Gustaaf en Julia Ghijs. Hij woonde bij zijn ouders in Godveerdegem, Langestraat 1. De Maeseneer was milicien van de lichteing 1940, ingelijfd bij het 31ste Artillerieregiment, 5de batterij. Hij overleed in Peuplingues (dep. Pas-de-Calais, Frankrijk) op 24 mei 1940.⁴¹¹

Albert Van Crombrugge

Alouis Albert Van Crombrugge, zoon van Oscar en Marie Louise Van Damme, werd geboren te Grotenberge (Rodestraat) op 21.3.1915. Hij woonde, als ongehuwde, in het Waalse Gibecq. Soldaat bij het 16de Linie, sneuvelde hij te Oostrozebeke op 28.5.1940.⁴¹²

André Van Damme

André Petrus Van Damme werd geboren te Grotenberge op 1.6.1912 als zoon van Alouis en Sylvie De Croo. Van Damme sneuvelde te Herderen (nu Riemst) op 11.5.1940, "*te onbepaalde ure*".⁴¹³

Burgerlijk slachtoffer

Jules De Smet

Jules De Smet, zoon van Jean Baptiste en Marie De Brouwer, werd geboren te Grotenberge op 25.9.1896. Als ongehuwde mijnwerker woonde hij bij zijn ouders te Godveerdegem, Kerkstraat 28. De Smet kwam om in het concentratiekamp van Neuengamme op 22.1.1943. De Duitse overlijdensakte vermeldt als doodsoorzaak : "*Cardiale Insufficienz*".⁴¹⁴

5. Grotenberge

Er sneuvelden drie militairen en vielen vier burgerlijke slachtoffers.

Militairen

Roger Niemegeerts

Richard Roger Niemegeerts, zoon van Gilbert en Marie-Joanna Van der Pulst, stierf in de Grotenbergestraat, ter hoogte van de voormalige herberg "De Mostaardfabriek", op 3 september 1944 om 1 uur in de namiddag. Hij werd doodgeschoten door een achtergebleven colonne Duitse soldaten toen hij op de terugtrekkende troepen wou schieten. Deze ongehuwde schrijnwerker was 19 jaar en woonde te Grotenberge, Dries 11.⁴¹⁵ Het weze duidelijk dat het begrip "militair" hier met de nodige korrel zout dient genomen.

Boudouin van Male de Ghorain

Baudouin Léon Jeanne Marie Joseph Ghislain van Male de Ghorain was gehuwd met Margueritte de Ghellinck d'Elseghem Vaernewyck. Als 31jarige reserve-onderofficier bij het 34ste Linie, sneuvelde hij te Brasschaat op 18.5.1940.⁴¹⁶

Adolf Van Melckebeke

Adolf Lucien Leander Van Melckebeke werd geboren te Deuil (Frankrijk, Seine-et-Oise) op 12.4.1922 als zoon van Jules en Aimée Claus. Hij was "*vliegenier*" en woonde te Grotenberge op de Steenweg Gent-Geraardsbergen 15. Hij overleed te Bendysh-Hall Badwinter (Engeland) op 19.2.1945.⁴¹⁷ Op 20 april 1947 vond in de kerk van Grotenberge een grootse plechtigheid plaats waarbij de (posthuum toegekende) "*ere-tekens en diploma's*" van de gesneuvelde aan zijn ouders werden overhandigd.⁴¹⁸

Burgerlijke slachtoffers

Emiel Broeckaert

Emiel Broeckaert, een spoorwegarbeider waarover we schaars zijn geïnformeerd, stierf tijdens het bombardement van Merelbeke op Paasmaandag 1944.⁴¹⁹ Volgens het verslagboek van Fernand De Keukeleire overleed hij op 5.9.1944.

Elvire De Geyter⁴²⁰

Maria Elvira De Geyter, dochter van Charles en Leopoldine Beerens, werd geboren te Grotenberge op 24.6.1880. Ze woonde in Grotenberge, maar verbleef aan de Louisalaan 383 te Brussel. Ze stierf op 10 mei 1940 in de Brusselse Hoogstraat, tijdens een luchtaanval.⁴²¹

Ernest De Smaele

Ernest Rachel De Smaele werd geboren te Grotenberge op 4 mei 1901 als zoon van Gustaaf en Marie Hortence Van Caenegem. Hij was gehuwd met Sara Burggrave en woonde in zijn geboortedorp, in de Kerkstraat. Als "*spoorwegwerkmán*" werd hij gedood op 10 april 1944 in het rangeerstation van Merelbeke.⁴²²

Frans Van Paemel

De naam van Richard Frans Van Paemel staat ook op het monument van Zottegem. Zie III.B.1.

6. Leeuwegem

In Leeuwegem werd één slachtoffer genoteerd.

Richard Bekaert

Richard Gustaaf Albert Bekaert, zoon van Jozef en Maria De Hanscutter, werd geboren te Leeuwegem op 22.6.1917. Hij woonde bij zijn ouders. Bekaert sneuvelde op 27 mei 1940 te Ingelmunster "*langs den openbaren weg, wijk A*".⁴²³

7. Oombergen

In Oombergen vielen drie slachtoffers : een krijgsgevangene en een weggevoerde.

Gerard Rouckhout

Gerard Victor Rouckhout werd geboren te Oombergen op 2.10.1910 als zoon van Karel Lodewijk en Maria Cansse. Hij was gehuwd met Clara Van Damme en woonde in Oombergen, in de Dorpsstraat. Rouckhout werd krijgsgevangen genomen en stierf op 16.7.1940 in Stablack-Görken (Duitsland).⁴²⁴

René Van Cauwenberge

René Albert Van Cauwenberge, zoon van Achilles en Justina Van Melckebeke, werd geboren te Oombergen op 1.5.1920. Hij was soldaat en stierf te Willemstad (Nederland) op 6 juni 1940.⁴²⁵

Michel De Winne

Michel De Winne werd geboren te Oombergen op 27.1.1924 als zoon van Gustave en Maria Verlie. Hij woonde bij zijn ouders in Oombergen, Espenhoek 72. De Winne stierf te "*Heuwied*" (Duitsland) op 2.2.1945.⁴²⁶

8. Sint-Goriks-Oudenhove

De Tweede Wereldoorlog eiste hier twee slachtoffers : Roger De Sutter en Achiel De Pessemier.

Roger De Sutter

Roger De Sutter, zoon van Cyrille en Maria De Bleecker, werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 4.2.1925. Hij woonde bij zijn ouders in de Driesstraat 150. Roger De Sutter was als oorlogsvrijwilliger ingelijfd bij het 22ste bataljon Fusiliers. Hij stierf te Aken (Duitsland) "*post nr. 6, Nenpfortstrasse 20*" op 1 juli 1945, "*dû à un accident survenu en service*".⁴²⁷

Achiel De Pessemier

Achiel De Pessemier werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 20.12.1904 als zoon van Camiel en Marie Lapage. Hij was gehuwd met Maria Lotens en woonde op

de Roter. Achiel De Pessemier werd op 1 augustus 1944 te Roeulx (Henegouwen) door de Gestapo aangehouden,⁴²⁸ toen hij, als mijnwerker, met de fiets naar de mijn was gereden om zijn loon op te halen. Er was net een rexist doodgeschoten en heel wat mensen werden meteen als gijzelaar opgepakt.⁴²⁹ De Pessemier werd waarschijnlijk eerst naar Gross-Rosen weggevoerd. Later kwam hij in Dora en Harzungen terecht.⁴³⁰ Hij overleed te Harzungen op 4 maart 1945.⁴³¹

9. Sint-Maria-Oudenhove

In Sint-Maria-Oudenhove sneuvelde, blijkens de gegevens op het hulde-monument en de lijst gehanteerd op het stadhuis, één soldaat. Van burgerlijke slachtoffers wordt geen gewag gemaakt.

Evariest De Tandt

Evariest De Tandt, zoon van Adolf en Maria Moreels, werd geboren te Sint-Maria-Oudenhove. Hij was soldaat bij het "*Korps 33 R.J. 2e Geneeskundig Korps, 3e Ambulancie lichte heelkunde*" en stierf op 25 mei 1940 te Sint-Niklaas in het "*gesticht Onze Lieve Vrouw Presentatie, in de Plezantestraat*". De Tandt was 29 jaar.⁴³²

10. Strijpen

Hier vielen acht slachtoffers: één soldaat, drie politieke gevangenen en vier burgerlijke oorlogsslachtoffers.

Militairen

Gerard Merchiers

Gerard Merchiers werd geboren te Strijpen op 7.7.1916 als zoon van Polydore en Julie Geenens. Hij woonde te St.-Colomb-par-Lauzun (dep. Lot et Garonne, Frankrijk). Merchiers sneuvelde te Torhout op 21 mei 1940.⁴³³

Politieke gevangenen

Julien De Munck

Julianus Camiel De Munck, zoon van Basiel en Martha Seeuws, werd geboren te Sint-Goriks-Oudenhove op 29.11.1920. Hij was mijnwerker en woonde te Strijpen, Molenkouter 287. De Munck werd naar Duitsland gevoerd met het Buchenwaldkonvooi van 10 augustus 1944 en kwam er in Dora terecht.⁴³⁴ Hij overleed te Ellrich, een ander bijkamp, op 13.2.1945.⁴³⁵

Richard Ghyselincx

Richard Joseph Ghyselincx werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 12.12.1923 als zoon van Leon en Maria De Coker. Hij was een ongehuwde ijzergieter en woonde in Strijpen. Ghyselincx stierf in Jena (Duitsland) op 22.5.1945.⁴³⁶

Sylvain Van Caenegem

Sylvain Van Caenegem werd geboren te Grotenberge op 27.8.1903 en woonde te Strijpen. Hij stierf, als Belgisch arbeider in ballingschap, op 15 maart 1943 om 6 uur

's morgens in het "*Kreiskrankenhaus*" te Köthen (Duitsland). De overlijdensakte vermeldt als doodsoorzaak "*Brustwandphlegmone ; Kreislaufschwäche*".⁴³⁷

Burgerlijke oorlogsslachtoffers

Andre Baele

André Baele, geboren te Strijpen op 9.3.1916⁴³⁸, was onderwijzer aan het Zottegemse College en lid van het C.O.V.

Net als Jules Lootens was hij aangesloten bij het Geheim Leger. Hij werd gedood bij de bevrijding van Zottegem op 3 september 1944. Blijkens de overlijdensakte werd André Baele om acht uur 's avonds doodgeschoten "*aan de Meirestraat*".⁴³⁹

Yvonne De Looze

Yvonne Lydie De Looze, dochter van Albert en Maria Claus, werd geboren te Strijpen op 26.8.1926. Zij was fabrieksarbeidster en woonde te Strijpen. Zij was één van de slachtoffers van de schietpartij aan de Meire. Haar overlijdensakte vermeldt: "*den derden september, om acht ure 's avonds, aan de Meirestraat overleden (neergeschoten door de Duitschers)*".⁴⁴⁰

Zoë François

Over Zoë François vonden we geen informatie terug. Naar verluidt zou ze begin mei 1940 zijn omgekomen bij een luchtaanval, toen ze op de vlucht was voor de oprukkende Duitsers.

Marcel De Pessemier

Marcel Severinus De Pessemier werd geboren te Zottegem op 22.10.1920 als zoon van Victor en Marie-Louise Van Durme. Deze ongehuwde "*werkman*" woonde in Strijpen. Hij overleed te Bremen-Farge (Duitsland) op 30 juni 1941.⁴⁴¹

11. Velzeke-Ruddershove

Militairen

Albert Cosijns

Albert Leopold Cosijns werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 24.8.1918 als zoon van Franciscus en Marie Saelens. Hij was milicien van de lichte 1938 en ingelijfd bij het 8ste Artillerieregiment. Hij sneuvelde te Zwijnaarde (nu Gent), in de Scheldestraat, op 21 mei 1940. Hij werd in zijn geboortedorp begraven op 21.10.1940. Postuum kreeg hij de eretekens van Ridder der Orde van Leopold II met palm en het Oorlogskruis 1940 met palm. Ze werden aan zijn vader overhandigd tijdens een plechtigheid in de Velzeekse parochiekerk op 15 december 1946.⁴⁴²

Robert van den Berge

Robert van den Berge, zoon van Cyriel, werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 9.12.1904. Hij werd krijgsgevangen genomen en stierf op 12.1.1944 in het "*Stammlager A*" te Schleswig (Duitsland).⁴⁴³

Politieke gevangenen

Robert Van Elsue

Robert Van Elsue werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 5.6.1923 als zoon van Albert en Gabriela De Loor. Hij was "grondwerker", gehuwd met Emilienne Solomé, en woonde op de Blarenhoek, nr. 200. Van Elsue werd samen met Theophiel De Clercq opgepakt op 13.8.1944. Hij stierf in het concentratiekamp van Neuengamme in het voorjaar ("*in de loop van de maanden januari-februari-maart*") van 1945.⁴⁴⁴ Zijn lijk werd op 25 april 1961 te Sandbostel opgegraven en naar België gerepatrieerd. Op 28 juli 1961 werd het overgebracht naar het Velzeekse gemeentehuis.⁴⁴⁵

Theophiel De Clercq

Theophiel De Clercq werd geboren te Velzeke-Ruddershove op 21.1.1886 als zoon van Jean Baptist en Dominica De Clercq. Hij woonde te Velzeke-Ruddershove op de Blarenhoek, was gehuwd met Marie Van Den Bossche en was gemeenteraadslid. Het antwoord van het gemeentebestuur op een vraag van het Ministerie van Wederopbouw, Dienst Statuut van de Politieke Gevangene, leert ons het volgende : "*(...) werd aangehouden door Gestapo en Feldgendarmierie op 13.8.1944 als gijzelaar. Zijn pleegkind (Charles Van Wambeke) werd vermoord in een kuil, gemaakt op de hofstede van eerstgenoemd waar hij verweermiddelen als lid ener weerstandsgroepering in opborg. Een tweede persoon zich in dezelfde kuil bevindende, werd weggevoerd (Robert Van Elsue). De Clercq Th. werd verantwoordelijk gesteld en als vergeldingsmaatregel weggevoerd*".⁴⁴⁶ Hij kwam om in het concentratiekamp van Neuengamme op 15.11.1944.⁴⁴⁷

Gewapende verzetsstrijder

Charles Van Wambeke

Karel Van Wambeke, zoon van Philomene-Oscar en Clara Labijn, werd geboren te Zottegem op 17.4.1921. Hij woonde te Velzeke-Ruddershove. Als brigadechef van de Belgische Nationale Beweging had hij een schuilplaats op het erf van Theophiel De Clercq. Daar werd hij op 13 augustus 1944 om zes uur in de morgen omgebracht.⁴⁴⁸

Burgerlijke oorlogsslachtoffers

Pelagie De Clercq

Pelagie Germaine De Clercq, dochter van Rénatus en Leontina Haelterman, werd geboren te Herzele op 2.7.1915. Deze haarkapster woonde met haar man, Albert De Zutter, in Velzeke-Ruddershove. Bij de bevrijding van Zottegem ging ze, samen met haar dochtertje, kijken naar de voorbijtrekkende soldaten. Zij was één van de slachtoffers van de dramatische 3de september 1944 te Strijpen, waar ook haar dochterje het leven bij inschoot.⁴⁴⁹

Lucienne De Zutter

Lucienne Leontine Zulma, geboren te Herzele op 5.7.1937, was het dochtertje van Albert en Pelagie De Clercq. Het zevenjarige kind werd zwaar gekwetst bij de bevrijding van Zottegem en overleed op 5 september 1944 in de Sint-Elisabethkliniek te Zottegem.⁴⁵⁰

BESLUIT

De beide wereldoorlogen vergden in Zottegem ten minste 251 doden, waarvan 185 in WO I en 66 in WO II. Tijdens de Eerste Wereldoorlog sneuvelden 148 soldaten en vielen 37 burgers ; in 40/45 noteerden we 14 gesneuvelden en 42 burgerslachtoffers. WO I was dus niet alleen dodelijker, ook de verhouding burger/soldaat lag totaal anders. Vanzelfsprekend heeft dat alles in de eerste plaats te maken met de duur van de militaire verrichtingen : vier jaar in 14/18 tegenover achttien dagen in 40/45. De cijfers worden verder gekleurd en bepaald door de aard en de intensiteit van het verzet, waarbij in 40/45 beduidend meer slachtoffers vielen.

We zien dat alles perfect weerspiegeld in de monumenten : 11 huldemonumenten voor de gesneuvelden van WO I tegen slechts één voor de slachtoffers van WO II contrasteren sterk met de negen huldemonumenten voor niet-militaire slachtoffers van WO II tegen slechts twee huldeplaquettes - waarvan er intussen één is verdwenen - voor de spionnen Roels en Van Den Bossche.

Opvallend is ook dat ondanks de bijzonder sterke huldeblijken voor de gesneuvelden van het IJzerfront, er op het grondgebied van Zottegem slechts één enkele erebegraafplaats bewaard bleef.

¹ "Zottegem" slaat zowel op de fusiegemeente als op het vroegere "kleine" Zottegem ; uit de context waarin het woord wordt gebruikt, valt gemakkelijk te achterhalen welke vlag de lading dekt, zodat we geen gebruik hebben gemaakt van de woorden "Zottegem-centrum" of "Groot-Zottegem".

² Een verkorte versie, toegespitst op de Tweede Wereldoorlog, van deze bijdrage werd in april 1995 door de stad Zottegem als gelegenheidsbrochure gepubliceerd : *De Zottegemse slachtoffers van de oorlog 1940-1945 en het monument op het Politieke Gevangenenplein*.

³ Raymond CARTIER, *De Tweede Wereldoorlog*, Bussum : Van Holkema & Warendorf, 1977, passim.

⁴ Gebruikte afkortingen : SZ = Stad Zottegem ; SAZ = Stadsarchief Zottegem ; OR = overlijdensregister ; 1925/2 = akte nr. 2 van 1925 ; ° = geboren te ; fs = zoon van ; DB = *De Beiaard*. Ook de gemeentenamen worden afgekort, bijvoorbeeld SMO = Sint-Maria-Oudenhove.

⁵ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*.

⁶ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*.

⁷ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen* en SZ, OR Z, 1914-1919.

⁸ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 18.2.1921.

⁹ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 25.6.1921.

¹⁰ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*, brief aan Mevr. Van Den Bossche en familie.

¹¹ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen* : "Ik ondergetekende Magerman Omer grafmaker te Sottegem verklaar het getal graven bestaande uit Belgen en een Franschman te onderhouden aan den prijs van vijf franken per graf en per jaar".

¹² SZ, OR Z, 1914/58.

¹³ Gilbert PORIAU, *Zottegem in de oorlog 1914-1918*, typoscript, Zottegem, 1984, pp. 6-7.

¹⁴ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*, brief van de *Etat-Civil Français de Belgique*, dd. 9.1.1923.

¹⁵ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*, brief van 28.9.1922.

¹⁶ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*, brief van 21.10.1922.

¹⁷ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 28.12.1925.

¹⁸ SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*, brief van het provinciebestuur dd. 9.7.1925.

¹⁹ Over de identiteit van deze soldaat tast men inderdaad in het duister. In een brief van 31.8.1920 aan de Burgemeester van Zottegem, schrijft een zeker Louis Legendre uit Saint-Malo-les-Bains : "Le capitaine Brun, chef de la section de l'Etat Civil a Bruxelles nous a envoyé une lettre disant qu'un militaire français repondant au nom de Legendre Mathurin reposait dans le cimetière de votre ville. Je vous serai bien reconnaissant de me faire savoir si vous avez quelques indications concernant ce militaire car mon frère Legendre Jules, soldat au 162e Regiment d'Infanterie (...) à été tué le 10 novembre 1914 à Zuydschoote à 4 km de Boosinghe. D'après monsieur le capitaine Brun il se pourrait que se militaire soit mon frère, vous même disiez que ce corps avait été ramené a Sotteghem vers le 20 novembre. (...)". SAZ, Zottegem, dossier 547.43, *Militaire begraafplaatsen*.

²⁰ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 21.3.1931.

²¹ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 28.12.1935.

²² SZ, Notulen Schepencollege Zottegem, 30.7.1957.

²³ Zegspersoon Marcella Soetens-De Muyter, Elene.

²⁴ Zie deel III.

²⁵ DB, 12.4.1919.

²⁶ DB, 19.4.1919.

²⁷ DB, 26.4.1919.

²⁸ DB, 4.5.1919.

²⁹ DB, 17.5.1919.

³⁰ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 25.5.1919.

³¹ DB, 28.6.1919.

³² DB, 12.7.1919.

³³ Luc DE BOTH, *Spoorwegspionage tijdens Wereldoorlog I in Zottegem : het net van Léonce Roels en Désiré Van den Bossche*, in : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, Handelingen II-1985, pp. 9-77.

³⁴ SAZ, dossier 568. Verslag van de zitting van 11 januari 1921 van de plaatselijke commissie belast met de voorbereiding van het oorlogsmonument.

³⁵ DB, 6.9.1919.

- ³⁶DB, 28.9.1919.
- ³⁷DB, 28.9.1919.
- ³⁸DB, 4.10.1919.
- ³⁹DB, 25.10.1919.
- ⁴⁰SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 24.4.1920.
- ⁴¹SAZ, *dossier 568. Monumenten en Landschappen*.
- ⁴²SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 18.2.1921.
- ⁴³Althans volgens de concurrerende Gentse beeldhouwer Van der Meersche, in een furieus schrijven aan het College van Burgemeester en Schepenen.
- ⁴⁴SAZ, *dossier 568. Monumenten en Landschappen*, brief van J. Vits aan het College van Burgemeester en Schepenen, maart 1921. Geciteerd in Luc DE BOTH, o.c., p. 59.
- ⁴⁵Getuige de minuut van het schrijven van het College aan beeldhouwer Vits, 21 juli 1921.
- ⁴⁶SAZ, *dossier 568*. Brief van de Gentse notaris Louis Heyse aan het College dd. 7.7.1921.
- ⁴⁷Luc DE BOTH, o.c., p. 60.
- ⁴⁸SAZ, *dossier 568*. Het schrijven is vermoedelijk kort voor 25 september 1921 opgesteld.
- ⁴⁹SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 10.10.1933.
- ⁵⁰SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 25.6.1921.
- ⁵¹DB, 14.5.1921.
- ⁵²Danny LAMARCQ, *Het "elektriciteitsgesticht" te Zottegem. Een kwarteeuw elektriciteitscentrale in de Egmontstad*, in : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde. Handelingen V, Zottegem, 1991, p. 152.
- ⁵³SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 9.8.1921.
- ⁵⁴SAZ, Zottegem, dossier 568.
- ⁵⁵Luc DE BOTH, o.c., p. 60 en de verschillende programma's en uitnodigingen, bewaard in het Centrum voor Streekgeschiedenis.
- ⁵⁶SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 25.6.1921
- ⁵⁷DB, 9.7.1921.
- ⁵⁸SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 4.4.1933.
- ⁵⁹SZ, *Notulen Schepencollege Zottegem*, 27.4.1953.
- ⁶⁰Idem, 21.4.1958.
- ⁶¹DB, 12.4.1919.
- ⁶²DB, 8.1.1921.
- ⁶³Luc DE BOTH, o.c., p. 19-20.
- ⁶⁴Het verhaal van deze spionage wordt uitvoerig beschreven in : Luc DE BOTH, o.c., pp. 9-77.
- ⁶⁵Nestor VAN DEN BOSSCHE, *Zottegemse straatnamen*, in : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, Handelingen I-1983, pp. 46-47.
- ⁶⁶SZ, *Notulen Schepencollege Zottegem*, 12.7.1954.
- ⁶⁷DB, 19.4.1947.
- ⁶⁸Luc DE BOTH, o.c., p. 36.
- ⁶⁹SZ, *Notulen Gemeenteraad Zottegem*, 25.6.21.
- ⁷⁰SZ, OR Zottegem, 1918/79.
- ⁷¹SZ, Centrum voor Streekgeschiedenis.
- ⁷²Gilbert PORIAU, o.c., p. 61.
- ⁷³Zegspersonen : o.a. Willy De Clercq, Albert De Vos en Albert Van Der Meulen.
- ⁷⁴Bij een eerder plaatsbezoek waren we aan dit gedenkteken voorbijgelopen zodat we in de brochure "De Zottegemse slachtoffers ..." foutief vermeldden dat er in Godveerdegem geen monument was terug te vinden.
- ⁷⁵DB, 12.6.1920.
- ⁷⁶DB, 31.1.1920.
- ⁷⁷DB, 7.2.1920.
- ⁷⁸Zie deel III, Grotenberge.
- ⁷⁹SAZ, *dossier Grotenberge, 547.41*.
- ⁸⁰DB, 19.4.1919.
- ⁸¹DB, 16.8.1919.
- ⁸²DB, 9.7.1921.
- ⁸³DB, 5.2.1921.
- ⁸⁴DB, 13.9.1919.
- ⁸⁵DB, 28.8.1920.

- ⁸⁶SZ, Notulen Gemeenteraad Velzeke-Ruddershove 13.8.1919 : "Gezien het gemeentebestuur aan Zijne verdedigers van het Vaderland erkentelijkheid wilt betoonen en het zijne bijdragen om de feesten met luister te doen vieren : een hulpgeld van 1.000 fr. wordt aan het feestcommissie gelast met het inrichten van een vredefeest, verleend".
- ⁸⁷DB, 4.10.1919.
- ⁸⁸DB, 17.4.1920 en 24.4.1920.
- ⁸⁹DB, 1.5.1920.
- ⁹⁰Guldenboek van de Belgische Weerstand. Gepubliceerd door de Commissie voor de Historiek van de Weerstand opgericht door het Ministerie van Landsverdediging, Brussel : Editions Leclercq, 1948, pp. 391-395.
- ⁹¹Charles LAPAIGE, *Historiek Politieke Gevangenen 1940-45. Secteur Zottegem*, manuscript, 1995.
- ⁹²SAZ, Zottegem, dossier 568.
- ⁹³SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 10.1.1948.
- ⁹⁴SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 18.6.1962.
- ⁹⁵SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 3.12.1962. SAZ, Zottegem, dossier 568, *Monument oorlogsslachtoffers 1940/1945*.
- ⁹⁶SAZ, Zottegem, dossier 568, *Monument oorlogsslachtoffers 1940/1945*.
- ⁹⁷Hier werd de overlijdensdag verkeerd gekapt : niet 9 maar wel 15 maart.
- ⁹⁸Het jaar van overlijden werd hier verkeerd gebeiteld : niet 1945, wel 1944.
- ⁹⁹Dit is duidelijk een verkeerde overlijdensdatum. Zowel de Rode Kruis-fiche als het overlijdensregister vermelden de datum 4.9.1944.
- ¹⁰⁰Nestor VAN DEN BOSSCHE, o.c., pp. 54-55.
- ¹⁰¹Armand SCHAUTTEET, *Zottegems oorlogsdagboek 1940-1945 [van Omer Coessens]*, in : 28ste Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, Zottegem, 1985, p. 80. Arthur Van Driessche, die zelf slachtoffer was van deze razzia, voegt daar nog aan toe : Arthur Van Damme en landmeter Seghers.
- ¹⁰²SZ, OR Z, 1946/20.
- ¹⁰³SZ, Notulen Schepencollege Zottegem, 27.3.1946 en Notulen Gemeenteraad Zottegem, 3.7.1946.
- ¹⁰⁴DB, 21.9.1946 en 28.9.1946.
- ¹⁰⁵SZ, OR Z, 1945/51.
- ¹⁰⁶Nestor VAN DEN BOSSCHE, o.c., p. 48.
- ¹⁰⁷Brigitte D'HAINAUT & Christine SOMERHAUSEN, o.c.
- ¹⁰⁸Armand SCHAUTTEET, o.c., p. 77. Leopold De Looze zat - blijkens Brigitte D'HAINAUT & Christine SOMERHAUSEN, *Dora 1943-1945. 2500 Belgische politieke gevangenen werden als Hitler-slaven ingezet bij de aanmaak van de eerste raketten uit de geschiedenis, in een dodelijke, ondergrondse annex van het Buchenwald-concentratiekamp*, Berchem : EPO, 1992. - inderdaad op hetzelfde konvooi als Firmin Bogaert en kwam later terecht in Dora. In hetzelfde transport zat ook nog rijkswachter Désiré De Cnijff (° Zottegem 23.2.1907).
- ¹⁰⁹SZ, OR Z, Akte nr.1945/51.
- ¹¹⁰Nestor VAN DEN BOSSCHE, o.c., p. 48.
- ¹¹¹SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 3.7.1946.
- ¹¹²DB, 28.9.1946, p. 4.
- ¹¹³SZ, OR Z, 1945/69.
- ¹¹⁴Armand SCHAUTTEET, o.c., p. 80.
- ¹¹⁵SZ, OR Z, 1945/69.
- ¹¹⁶SAZ, Zottegem, dossier 547.401.
- ¹¹⁷Idem, Uitnodiging door het College van Burgemeester en Schepenen, dd. 1.2.1961.
- ¹¹⁸Met name in DB van 18.1.47, 9.8.47, 23.8.47, 13.9.47 en vooral 5.10.47.
- ¹¹⁹*125 jaar Onze-Lieve-Vrouw van Deinsbekecollege te Zottegem. 1862-1987*, Zottegem : Printor, 1987, p. 123.
- ¹²⁰*In memoriam* geschreven door onderwijzer Karel De Vos, geciteerd in *125 jaar Onze-Lieve-Vrouw van Deinsbekecollege ...*, p. 123.
- ¹²¹*125 jaar Onze-Lieve-Vrouw van Deinsbekecollege ...*, p. 121-122.
- ¹²²Idem, p. 122.
- ¹²³DB, 2.2.1946.
- ¹²⁴SZ, OR Z, 1946/69.
- ¹²⁵*125 jaar Onze-Lieve-Vrouw van Deinsbekecollege ...*, p. 122.
- ¹²⁶SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 30 augustus 1993.
- ¹²⁷Armand SCHAUTTEET, o.c., p. 79.

- ¹²⁸Brigitte D'HAINAUT & Christine SOMERHAUSEN, *o.c.*
- ¹²⁹SZ, OR Z, 1945/89.
- ¹³⁰DB, 23.8.1947.
- ¹³¹Koenraad DE WOLF, *De politieke geschiedenis van Groot-Zottegem. 40 jaar C.V.P.*, Zottegem : Printor, 1986, pp. 67-68.
- ¹³²Citaat uit de rede uitgesproken door Alf. De Potter bij de onthulling van het gedenkteken aan de Elense kerk op 7.4.1946.
- ¹³³PHIL., *Wedersamenstelling van het drama te Leeuwergem*, in : DB, 7.6.1947.
- ¹³⁴7 Doodstraffen door de Krijgsraad uitgesproken voor de moordaanslag op Baron Idesbald della Faille d'Huyse, in : DB, 19.7.1947.
- ¹³⁵De moord op Baron Idesbald della Faille D'Huyse. Twee doodstraffen worden bevestigd te Oudenaarde door de Krijgsraad, in : DB, 16.8.1947.
- ¹³⁶De moord op Baron della Faille D'Huyse. J. Dieltjens en G. Van Eenaeme voor de vierschaar gedaagd, in : DB, 8.10.1949.
- ¹³⁷SZ, Notulen gemeenteraad Elene, 18.8.1944.
- ¹³⁸SZ, Notulen gemeenteraad Elene, 17.9.1944.
- ¹³⁹Het verlag van deze herdenkingsplechtigheid werd in de notulen van de gemeenteraad Elene opgetekend, samen met een doorslag van redevoeringen bij die gelegenheid uitgesproken [SAZ, Notulen gemeenteraad Elene, na 9.12.1945]. We vinden ook een uitvoerige beschrijving in de plaatselijke pers : *Onthulling der gedenkplaat ter roemvolle nagedachtenis aan den Weled. H. Baron Idès Della faille d'Huyse en diens weled. zoon Baron Boudouin*, in : DB, 13.4.1946.
- ¹⁴⁰Nestor VAN DEN BOSSCHE, *o.c.*, p. 42.
- ¹⁴¹*Onthulling der gedenkplaat ter roemvolle nagedachtenis aan den Weled. H. Baron Idès Della faille d'Huyse en diens weled. zoon Baron Boudouin*, in : DB, 13.4.1946.
- ¹⁴²SZ, OR E, 1945/6.
- ¹⁴³Nestor VAN DEN BOSSCHE, *o.c.*, p. 42.
- ¹⁴⁴Getikte samenvatting van het verslagboek (privé-archief Fernand De Keukeleire, Grotenberge).
- ¹⁴⁵SZ, Notulen gemeenteraad Grotenberge, 26.4.1948.
- ¹⁴⁶SAZ, dossier Grotenberge, 568.1. Advies dd. 9.9.1948.
- ¹⁴⁷SZ, Notulen gemeenteraad Grotenberge, 16.1.1950.
- ¹⁴⁸SZ, Notulen schepencollege Grotenberge, 22.5.1951.
- ¹⁴⁹*De Oorlogsmisdaden bedreven gedurende de bevrijding van het Belgisch grondgebied. Het gebied van Oost- en West-Vlaanderen*, Luik : Georges Thone, 1947, pp. 23-24.
- ¹⁵⁰Danny LAMARCQ, *Ooggetuige Roger De Pessemier vertelt. Strijpens drama bij de bevrijding van Zottegem*, in : De Beiaard, 7.5.1994.
- ¹⁵¹Zegspersoon Michel De Smet, Velzeke-Ruddershove.
- ¹⁵²Luc SCHEPENS, *In Pace. Soldatenkerkhoven in Vlaanderen*, Tielt/Amsterdam : Lannoo, 1974, p. 68.
- ¹⁵³Ria CHRISTENS & Koen DE CLERCQ, *Frontleven 14/18. Het dagelijks leven van de Belgische soldaat aan de Ijzer*, Tielt : Lannoo, 1987, p. 82.
- ¹⁵⁴René LYR, *Onze Helden gesneuveld voor het Vaderland. België's epische strijd van 1914 tot 1918. Eerelijst der officieren, onderofficieren, soldaten, zeelieden en burgers die vielen voor de verdediging der Belgische haardsteden*, Brussel : Nationale Uitgeverij, 1931, p. 332.
- ¹⁵⁵*Eerelijst der soldaten van Geeraardsbergen en omliggende tot heden gekend als gestorven voor het Vaderland*, Geraardsbergen : Invaliedenhuis, s.d. (begin 1919?).
- ¹⁵⁶Brief dd. 21.8.1995. Met onze welgemeende dank. In de betreffende gevallen verwijzen we in voetnoot naar zijn schrijven als "VAN HERREWEGHE".
- ¹⁵⁷DB, 1.2.19, 8.2.19, 15.2.19, 1.3.19 en 15.3.19. Op 23.2.19 werd de reeks onderbroken "door plaatsgebrek wegens de papierschaarste" en op 8.3.19 ruimde men plaats voor een reportage over de terechtgestelden Roels en Van Den Bossche. De lijst is niet volledig en het weekblad doet in zijn editie van 29.3 dan ook een oproep : "Aan al de burgers van 't Sottegemsche. Naar gij zien kunt, zijn er groote leemten in onze heldenlijsten. Die moeten aangevuld worden tot grootere glorie onzer gesneuvelde, tot meerdere troost der overlevenden. Daarom is iedereen uitgenoodigd, die bijzonderheden weet : 1° over leven, of afsterven ; 2° over de wijze waarop zij doodelijk gekwetst werden of sneuvelden ; 3° over datums en plaatsen waar zij vielen en waar zij begraven werden ; dergelijke inlichtingen op te sturen naar 't bureel van het blad, die ze zal overbrieven naar de persoon welke zich bijzonder bezig houdt met het oprichten van 't guldenboek".

- ¹⁵⁸ SZ, OR Z, 1924/70. Deze procedure werd vastgelegd in de wet van 28 juli 1921. In de besluitwet van 17 juli 1918 werden eerder de criteria vastgelegd voor de in het overlijdensregister in de rand te vermelden aanduiding “*Stierf voor België*”. Volgens de *ER* was hij brigadier.
- ¹⁵⁹ SZ, OR Z, 1925/69.
- ¹⁶⁰ SZ, OR Z, 1923/52 ; v. Op zijn grafsteen staat als overlijdensdatum 11.11.1918.
- ¹⁶¹ Volgens de bronnen van het SAZ was hij adjudant bij het 3de regiment Jagers te Voet en sneuvelde hij op 4.11.1918 te Kluizen (nu Evergem). Een en ander wordt op dezelfde manier omschreven in zijn begrafenisbericht, gepubliceerd in *DB* van 25.6.1921.
- ¹⁶² SZ, OR Z, 1923/53 ; v.
- ¹⁶³ Wordt in de documenten van SAZ "Emiel" genoemd. Hij sneuvelde in de nacht van 31 september op 1 oktober 1918.
- ¹⁶⁴ SZ, OR Z, 1919/64.
- ¹⁶⁵ Gegevens uit *DB* en SZ, OR Z, 1918/120.
- ¹⁶⁶ Gegevens uit *DB*.
- ¹⁶⁷ Gegevens uit *DB*.
- ¹⁶⁸ Volgens gegevens op zijn grafzerk.
- ¹⁶⁹ Gegevens uit *DB*.
- ¹⁷⁰ Gegevens uit *DB*. Volgens de gegevens op zijn grafzerk sneuvelde hij te Hoogstade (nu Alveringem) op 18.10.1918.
- ¹⁷¹ Gegevens uit *DB*.
- ¹⁷² SZ, OR Z, 1918/119. Op zijn grafzerk wordt hij verkeerdelijk “Vital Corte” genoemd.
- ¹⁷³ SZ, OR Z, 1919/8.
- ¹⁷⁴ Gegevens uit *DB*.
- ¹⁷⁵ SZ, OR Z, 1918/19 en Geboorteregister Z, 1893/108.
- ¹⁷⁶ SZ, OR Z, 1923/18 ; v.
- ¹⁷⁷ Gegevens uit *DB*.
- ¹⁷⁸ SZ, Geboorteregister Z, 1888/80.
- ¹⁷⁹ SZ, OR Z, 1923/17 ; v.
- ¹⁸⁰ SZ, OR Z, 1920/70.
- ¹⁸¹ SZ, OR Z, 1923/15.
- ¹⁸² SZ, OR Z, 1924/36 ; v.
- ¹⁸³ SZ, OR Z, 1924/48 ; v.
- ¹⁸⁴ *DB*, 4.5.1919.
- ¹⁸⁵ Gegevens *DB*.
- ¹⁸⁶ SZ, OR Z, 1915/9.
- ¹⁸⁷ Gegevens *DB*.
- ¹⁸⁸ Gegevens *DB*. Zie ook Robert Van De Sande.
- ¹⁸⁹ SZ, OR Z, 1923/27.
- ¹⁹⁰ SZ, OR Z, 1923/27 ; v.
- ¹⁹¹ SZ, OR Z, 1926/16 ; v.
- ¹⁹² SZ, OR Z, 1923/43 ; v.
- ¹⁹³ Gegevens *DB* en SZ, OR Z, 1919/13.
- ¹⁹⁴ SZ, OR Z, 1933/69b ; v.
- ¹⁹⁵ Gegevens *DB*.
- ¹⁹⁶ SZ, OR Z, 1925/43 ; v. In het hulderegister plaats *DB* hem als milicien van de klasse 1905 in het 5de Regiment Genie en sneuvelde hij te Woesten (nu Vleteren). Hetzelfde weekblad geeft in een ander nummer Merkem (nu Houthulst) op als overlijdensplaats.
- ¹⁹⁷ SZ, OR Z, 1925/21 ; v.
- ¹⁹⁸ Informatie *DB* en SZ, OR Z, 1919/36.
- ¹⁹⁹ SZ, OR Z, 1925/33.
- ²⁰⁰ Informatie *DB*.
- ²⁰¹ Informatie *DB*.
- ²⁰² Informatie *DB*.
- ²⁰³ Informatie *DB*.
- ²⁰⁴ Roger LAMPAERT, *België tijdens de Eerste Wereldoorlog. 1914 : de inval*, Erpe : De Krijger, 1994, p. 47.
- ²⁰⁵ VAN HERREWEGHE
- ²⁰⁶ Informatie *DB*. Volgens het weekblad was hij soldaat bij het 1ste Linie.

- ²⁰⁷ R. LYR, o.c., pp. 22 en 76.
- ²⁰⁸ SZ, OR Z, 1918/41.
- ²⁰⁹ SZ, OR Z, 1917/21. Volgens de gegevens op zijn grafzerk ° 8.2.1897 en + 15.4.1917.
- ²¹⁰ SZ, OR Z, 1918/117.
- ²¹¹ SZ, OR Z, 1921/28 ; Geboorteregister Z, 1895/99.
- ²¹² SZ, OR Z, 1918/116.
- ²¹³ SZ OR Z., 1918/95-99.
- ²¹⁴ SZ, OR E., randschrift 1916/6 ; 1924/5 ; v. Volgens *DB* van 5.4.1919 sneuvelde hij in 1918.
- ²¹⁵ SZ, OR Erw., 1922/23b. Volgens een "Lijst der gesneuvelden" in het Zottegemse Stadsarchief (dossier Erwetegem, 547.41) stierf hij in Zwitserland op 10.2.1917.
- ²¹⁶ SZ, OR Erw., 1922/20.
- ²¹⁷ SZ, OR Erw., 1923/14.
- ²¹⁸ SZ, OR Erw., 1923/15.
- ²¹⁹ SZ, OR Erw., bijlage 1924.
- ²²⁰ ER
- ²²¹ SZ, OR Erw., bijlage 1924.
- ²²² ER
- ²²³ SZ, OR Erw., 1915/13. Volgens een "Lijst der gesneuvelden" in het Zottegemse Stadsarchief (dossier Erwetegem, 547.41) stierf hij op 17.4.1915.
- ²²⁴ ER
- ²²⁵ SZ, OR Erw., 1928/29 en bijlagen.
- ²²⁶ SZ, OR Erw., bijlage 1925. Volgens een "Lijst der gesneuvelden" in het Zottegemse Stadsarchief (dossier Erwetegem, 547.41) stierf hij op 2.6.1918 te Merkem (nu Houthulst).
- ²²⁷ SZ, OR Erw., 1919/22. Volgens een "Lijst der gesneuvelden" in het Zottegemse Stadsarchief (dossier Erwetegem, 547.41) stierf hij op 17.5.1919.
- ²²⁸ SZ, OR Erw., bijlage 1925. Volgens een "Lijst der gesneuvelden" in het Zottegemse Stadsarchief (dossier Erwetegem, 547.41) stierf hij op 5.8.1914 te Sart-Tilmont. Bedoeld wordt waarschijnlijk Sart-Tilman (nu Luik).
- ²²⁹ VAN HERREWEGHE
- ²³⁰ SZ, OR Erw., 1918/10 en 1918/11.
- ²³¹ Zegspersoon Albert De Vos, Erwetegem.
- ²³² SZ, OR Erw., 1919/26.
- ²³³ SZ, OR Erw., 1918/7.
- ²³⁴ SZ, OR Erw., 1918/24.
- ²³⁵ SZ, OR Erw., 1919/23.
- ²³⁶ SZ OR Godv., randschrift 1918/10 ; 1925/4 ; v. De ER geeft duidelijk afwijkende informatie : "soldaat bij het 3e Carabinier, geboren te Godveerdegem den 15 December 1890, gevallen op 3 October 1918 en begraven te Roesselare".
- ²³⁷ SZ OR Godv., randschrift 1916/4 ; 1925/2 ; v.
- ²³⁸ DB, 17.9.1921
- ²³⁹ SZ OR Godv., randschrift 1915/8 ; 1924/9 ; v.
- ²⁴⁰ ER, o.c.
- ²⁴¹ SZ OR Godv., randschrift 1915/14
- ²⁴² SZ, OR Gro., 1924/13, v. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, dossier Grotenberge, 547.41) sneuvelde hij op 18.10.1914.
- ²⁴³ VAN HERREWEGHE.
- ²⁴⁴ VAN HERREWEGHE.
- ²⁴⁵ SZ, OR Gro., 1924/14, v.
- ²⁴⁶ SZ, OR Gro., 1922/16, v. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, dossier Grotenberge, 547.41) was hij soldaat bij het 14de Linie en werd hij begraven te Westrozebeke (nu Staden).
- ²⁴⁷ SZ, OR Gro., 1921/8, v. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, dossier Grotenberge, 547.41) was hij soldaat bij het 2de Linie, 9de Compagnie en werd hij begraven te Adinkerke (nu De Panne).
- ²⁴⁸ SZ, OR Gro., 1922/25, v.. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, dossier Grotenberge, 547.41) sneuvelde hij te Houplines (dep. Nord, Frankrijk) en werd hij begraven te Armentières (dep. Aisne, Frankrijk). Dezelfde informatie vinden we terug in de ER.

- ²⁴⁹ SZ, OR Gro., 1925/1, v. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, *dossier Grotenberge, 547.41*) sneuvelde hij te Ieper en werd hij begraven te Beveren-aan-de-IJzer (nu Alveringem) op 28.9.1918.
- ²⁵⁰ ER, o.c.
- ²⁵¹ SZ, OR Gro., 1924/18.
- ²⁵² SZ, OR Gro., 1924/17, v. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, *dossier Grotenberge, 547.41*) sneuvelde hij te Oeren (nu Alveringem) en werd hij ter plaatse begraven.
- ²⁵³ SZ, OR Gro., 1923/15, v. Volgens een "Lijst der gesneuvelde soldaten" (SAZ, *dossier Grotenberge, 547.41*) was hij korporaal bij het 24ste Linie en sneuvelde hij te Houthulst. Analoge informatie vinden we in de ER.
- ²⁵⁴ SZ, OR Gro., 1918/19.
- ²⁵⁵ SZ, OR Gro., 1918/22.
- ²⁵⁶ SZ, OR Gro., 1918/12.
- ²⁵⁷ SZ, OR L., randschrift 1917/2, bijlage 1924, v.
- ²⁵⁸ ER, o.c.
- ²⁵⁹ SZ, OR L., randschrift 1914/7, bijlage 1923, v.
- ²⁶⁰ ER, o.c.
- ²⁶¹ SZ, OR L., 1923/7.
- ²⁶² SZ, OR L., copie overlijdensakte Guemps (dep. Pas-de-Calais, Frankrijk) tussen 1918/10 en 1918/15.
- ²⁶³ R. LYR, o.c., p. 340. De geboorteplaats klopt in geen geval. Opsporingen in de geboorteregisters van Gent bleven vruchteloos. We mogen dan ook aannemen dat de informatie van VAN HERREWEGHE nauwkeuriger is.
- ²⁶⁴ VAN HERREWEGHE.
- ²⁶⁵ SZ, OR L., 1925/6.
- ²⁶⁶ SZ, OR O., randschrift 1917/10 ; 1924/6 ; v.
- ²⁶⁷ DB, 19.4.1919.
- ²⁶⁸ SZ, OR O., randschrift 1914/9 ; 1925/4 ; v.
- ²⁶⁹ SZ, OR O., 1925/5
- ²⁷⁰ DB, 19.4.1919.
- ²⁷¹ SZ, OR O., randschrift 1918/7 ; 1926/3 ; v.
- ²⁷² DB, 19.4.1919.
- ²⁷³ SZ, OR SGO 1923/10 ; v. Volgens DB (19.4.1919) overleed hij te Luik op 5.8.1914.
- ²⁷⁴ SZ, OR SGO 1923/17 ; v.
- ²⁷⁵ SZ, OR SGO, Copie overlijdensakte Duinkerke (dep. Nord, Frankrijk) ingevoegd tussen 1919/4 en 1919/9.
- ²⁷⁶ SZ, OR SGO 1919/5.
- ²⁷⁷ SZ, OR SGO, Copie overlijdensakte Calais ingevoegd tussen 1921/4 en 1921/9.
- ²⁷⁸ SZ, OR SGO 1918/1.
- ²⁷⁹ SZ, OR SGO 1916/9.
- ²⁸⁰ DB, 12.7.1919.
- ²⁸¹ SZ, OR SMO, randschrift 1918/23 ; bijlage 1925/6 ; v. DB plaats hem bij de 2de Jagers te Paard en geeft als overlijdensplaats Alveringem op. Dezelfde overlijdensplaats staat op de gedenksteen in de kerk. Ook volgens de ER gevallen te Alveringem, op 21.3.1918 en begraven te Oeren (nu Alveringem) op 25.3.1918.
- ²⁸² SZ, OR SMO, 1915/47. DB plaats het jaar van overlijden in 1915.
- ²⁸³ SZ, OR SMO, randschrift 1918/55 ; bijlage 1924/1 ; v.
- ²⁸⁴ ER, o.c.
- ²⁸⁵ SZ, OR SMO, randschrift 1916/20 ; bijlage 1924/3 ; v.
- ²⁸⁶ Gegevens uit "Zesde Lijst der Belgische soldaten gesneuveld voor het Vaderland", p. 67 nr. 744. Deze gegevens werden op 9.9.1917 aan de gemeente SMO doorgespeeld.
- ²⁸⁷ SZ, OR SMO, 1919/32.
- ²⁸⁸ SZ, OR SMO, randschrift 1916/21 ; bijlage 1923 ; v.
- ²⁸⁹ "Zesde Lijst ...", p. 82 nr. 58.054.
- ²⁹⁰ SZ, OR SMO, randschrift 1918/24 ; bijlage 1924/2 ; v. Volgens DB en volgens de gedenkplaat in de kerk sneuvelde hij te Westvleteren (nu Vleteren). Dat lezen we ook in de ER met de bijkomende vermelding : begraven op 15.4.1918.
- ²⁹¹ Losse bijlage in OR 1911-20.

- ²⁹² SZ, OR SMO, randschrift 1918/28 ; bijlage 1924/4 ; v.
- ²⁹³ SZ, OR SMO, 1919/17. Volgens *DB* was hij bij het 2de Linie en overleed hij te Oeren (nu Alveringem). Deze plaatsnaam staat ook op zijn doodsprentje en op de gedenkplaat in de kerk. Ook volgens de *ER* gesneuveld te Oeren (nu Alveringem) en op 2.12.1917 begraven te Westvleteren (nu Vleteren).
- ²⁹⁴ SZ, OR SMO, 1924/15 ; v. en "*Derde Lijst ...*" p. 190 nr. 57.908. Op de gedenksteen in de kerk staat "Adinkerke" als plaats van overlijden.
- ²⁹⁵ SZ, OR SMO, randschrift 1914/31 ; bijlage 1925/2 ; v. Hij komt voor op de "*Derde Lijst ...*", aan de gemeente SMO betekend op 25.8.1916, p. 206 nr. 49.200, maar zijn voornaam is er verkeerd als "Raymond" opgegeven. Volgens *DB* en volgens de informatie op de gedenkplaat in de kerk sneuvelde hij te Eppegem (nu Zemst). Dezelfde overlijdensplaats vinden we ook in de *ER* ; hij werd er op 28.8.1914 begraven.
- ²⁹⁶ SZ, OR SMO, 1920/14.
- ²⁹⁷ SZ, OR SMO, randschrift 1918/10 ; bijlage 1925/1 ; v. *DB* plaatst hem in het 8ste Linie en hij zou gesneuveld zijn te Hoogstade (nu Alveringem) op 10.2.1918. Laatstgenoemde plaats wordt ook op de gedenkplaat in de kerk vermeld en in de *ER*. Volgens die laatste bron werd hij begraven op 12.2.1918.
- ²⁹⁸ SZ, OR SMO, 1920/50.
- ²⁹⁹ "*Zesde Lijst ...*", p. 30 nr. 840.
- ³⁰⁰ SZ, OR SMO, randschrift 1916/15 ; bijlage 1927/1 ; v. Volgens de *ER* sneuvelde hij "eervol" te "*Steenstrate*" op 29.6.1916.
- ³⁰¹ SZ, OR SMO, bijvoegsel 1918 ; bijlage 1925/5 ; v. Volgens zijn doodprentje overleed hij op 26.11.1918.
- ³⁰² SZ, OR SMO, 1919/28. Op zijn doodsprentje staat 18 Oogst 1918. Volgens de *ER* getroffen op 17.8.1914 en begraven op 22.8.
- ³⁰³ SZ, OR SMO, 1919/39. In *DB* noemt men hem "Honoré" en plaatst men de sterftedatum op 17.8.1914. Ook in de *ER* noemt men hem "Honoré" ; volgens deze bron is hij gestorven en begraven op 18.8.1914.
- ³⁰⁴ *ER*, o.c.
- ³⁰⁵ VAN HERREWEGHE.
- ³⁰⁶ SZ, OR SMO, 1915/26 en *DB*
- ³⁰⁷ SZ, OR SMO, randschrift 1915/27 ; bijlage 1924/5 ; v. ; In de "*Derde Lijst ...*", p. 274 nr. 755, wordt hij omschreven als milicien 1914, soldaat 2de klasse bij het 2de Jagers te Voet.
- ³⁰⁸ SZ, OR SMO, 1919/29.
- ³⁰⁹ SZ, OR SMO, randschrift 1914/39 ; bijlage 1926/1 ; v. ; In *DB* werd hij vermeld als "*vermist sinds 1914*". In de *ER* lezen we : "*volgens kamaraden (sic) gevallen in 1914*".
- ³¹⁰ SZ, OR SMO, randschrift 1918/65 ; bijlage 1925/3 ; v.
- ³¹¹ SZ, OR SMO, randschrift 1917/45 ; bijlage 1924/6 ; v. ; *DB* plaatst hem in het 2ste Linie.
- ³¹² *ER*
- ³¹³ SZ, OR SMO, 1919/!! "Soldaat" volgens lijstje in potlood op laatste bladzijde van het OR 1911-20.
- ³¹⁴ SZ, OR SMO, randschrift 1918/54 ; bijlage 1925/2 ; v. ; Volgens *DB* overleed hij te Houthulst en was hij soldaat bij het 2de Linie. In het OR SMO 1925/2 is de plaats van overlijden Klerken (nu Houthulst) ; in OR SMO 1918/54 Merkem (nu Houthulst). Op de gedenkplaat in de kerk staat dan weer Houthulst, een plaatsnaam die we ook in de *ER* terugvinden.
- ³¹⁵ VAN HERREWEGHE.
- ³¹⁶ SZ, OR SMO, 1918/68.
- ³¹⁷ SZ, OR SMO, 1920/35.
- ³¹⁸ SZ, OR SMO, 1918/41.
- ³¹⁹ Gegevens gedenksteen in de kerk van SMO.
- ³²⁰ VAN HERREWEGHE.
- ³²¹ SZ, OR SMO, 1918/16. Op de gedenkplaat in de kerk wordt hij "Vermeeren" genoemd.
- ³²² SZ, OR S. randschrift 1917/25 ; 1924/11 ; v. Volgens *DB* van 19.4.1919 overleden op 21.11.1917.
- ³²³ Gegevens ontleend aan Jozef Van Effelterre, als bijlage van een brief aan ons gericht dd. 3.8.1992.
- ³²⁴ SZ, OR S. randschrift 1916/20 ; 1923/6 ; v.
- ³²⁵ LIBAN, *Dagboek van een oorlogsveteraan. Zottegemnaar in vuurlinie van WO I*, deel 5, in : PLUS, 8.12.1988.
- ³²⁶ SZ, OR S. randschrift 1914/36 ; 1924/20 ; v.
- ³²⁷ SZ, OR S., 1926/8.

- ³²⁸ DB 11.6.1921.
³²⁹ SZ OR S. , 1921/11.
³³⁰ DB 19.4.1919.
³³¹ SZ, OR S. randschrift 1914/28 ; 1924/7 ; v.
³³² DB 19.4.1919.
³³³ VAN HERREWEGHE.
³³⁴ SZ, OR S., 1926/29.
³³⁵ SZ, OR S., 1936/7. Volgens DB van 19.4.1919 gestorven te Soltau (Duitsl.).
³³⁶ SZ, OR S. randschrift 1914/26 ; 1924/27 ; v.
³³⁷ DB 12.4.1919.
³³⁸ SZ, OR S., 1919/8.
³³⁹ SZ, OR S., 1918/19.
³⁴⁰ SZ, OR S., 1917/10.
³⁴¹ SZ, OR S., 1918/23.
³⁴² SZ, OR V.-R., randschrift 1914/38 ; bijlage 1924 ; v.
³⁴³ René LYR, o.c., p. 138.
³⁴⁴ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/37 ; bijlage 1924 ; v.
³⁴⁵ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/39 ; 1925/10 ; v.
³⁴⁶ SZ, OR V.-R., randschrift 1917/37 ; bijlage 1924 ; v.
³⁴⁷ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/32 ; bijlage 1924 ; v.
³⁴⁸ Geen informatie in OR V.-R.
³⁴⁹ VAN HERREWEGHE.
³⁵⁰ SZ, OR V.-R., 1928/35.
³⁵¹ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/40 ; 1925/24 ; v.
³⁵² SZ, OR V.-R., randschrift 1914/33 ; bijlage 1923 ; v.
³⁵³ SZ, OR V.-R., 1925/15.
³⁵⁴ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/42 ; 1925/57 ; v.
³⁵⁵ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/43 ; 1925/9 ; v.
³⁵⁶ SZ, OR V.-R., randschrift 1915/42 ; bijlage 1923 ; v.
³⁵⁷ SZ, OR V.-R., 1915/13.
³⁵⁸ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/41 ; 1925/35 ; v.
³⁵⁹ Geen informatie in OR V.-R.
³⁶⁰ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/35 ; bijlage 1924 ; v.
³⁶¹ Geen informatie in OR V.-R.
³⁶² VAN HERREWEGHE.
³⁶³ SZ, OR V.-R., randschrift 1914/36 ; bijlage 1924 ; v.
³⁶⁴ SZ, OR V.-R., randschrift 1918/20 ; 1925/30 ; v.
³⁶⁵ SZ, OR V.-R., randschrift 1917/11 ; 1925/31 ; v.
³⁶⁶ SZ, OR V.-R., 1915/51.
³⁶⁷ SZ, OR V.-R., 1917/33.
³⁶⁸ SZ, OR V.-R., 1917/40.
³⁶⁹ SZ, OR V.-R., 1918/48.
³⁷⁰ SZ, OR V.-R., 1918/54.
³⁷¹ SZ, OR V.-R., 1918/50.
³⁷² SZ, OR Z, 1940/27.
³⁷³ SZ, OR Z, 1946/45.
³⁷⁴ SZ, OR Z, 1940/46b.
³⁷⁵ SZ, OR Z, 1940/44b. Op zijn doodprentje staat : *“heldhaftig vermoedelijk gesneuveld den 16 Mei 1940 te Grimde (Tienen).*
³⁷⁶ SZ, Notulen Gemeenteraad Zottegem, 27.8.1941.
³⁷⁷ SZ, Geboorteregister Zottegem, acte nr. 10 van 1917.
³⁷⁸ SZ, OR Z, acte nr. 34 van 1943.
³⁷⁹ De gesneuvelde militairen worden elders in deze bijdrage behandeld. Zie I.1.
³⁸⁰ Deze razzia wordt uitvoerig besproken in 1.2. L. Lefèvre
³⁸¹ SZ, OR Z, 1945/88.
³⁸² Brigitte D'HAINAUT & Christine SOMERHAUSEN, o.c., *Bijlagen.*
³⁸³ SZ, OR Z, randschrift 1945/10 ; 1950/56 ; v.
³⁸⁴ SZ, OR Z, 1945/90.

- ³⁸⁵ SZ, OR Z, 1945/68.
- ³⁸⁶ SZ, OR Z, 1951/48.
- ³⁸⁷ David RICHARDS, *Puzzel u slim. Kronologische lijst van meer dan 9000 historische feiten en gebeurtenissen*, Antwerpen : De Vlijt, s.d., p. 373.
- ³⁸⁸ SZ, OR Z, 1945/48b en 1945/54.
- ³⁸⁹ SZ, OR Z, 1944/98.
- ³⁹⁰ SZ, OR Z, 1949/56.
- ³⁹¹ SZ, OR Z, 1945/86.
- ³⁹² SZ, OR V, 1945/39.
- ³⁹³ DB, 14.5.1949.
- ³⁹⁴ SAZ, *dossier Velzeke-Ruddershove, 547.401*.
- ³⁹⁵ Zie hoofdstuk Strijpen
- ³⁹⁶ SZ, Geboorteregister Zottegem, 1902/88.
- ³⁹⁷ SZ, OR Z, 1944/81.
- ³⁹⁸ Zie hoofdstuk Strijpen
- ³⁹⁹ SZ, OR Z, 1949/53. Eerder was als plaats van overlijden Maagdenburg opgegeven (OR Z 1945/67).
- ⁴⁰⁰ DB, 9.4.1949.
- ⁴⁰¹ SZ, OR Z, 1946/7.
- ⁴⁰² SZ, OR Erw, 1942/9.
- ⁴⁰³ LUC SCHEPENS, o.c., p. 97.
- ⁴⁰⁴ SZ, OR Erw, 1940/21.
- ⁴⁰⁵ SZ, OR Erw, 1941/22.
- ⁴⁰⁶ SZ, OR Erw, 1940/20.
- ⁴⁰⁷ SZ, OR Erw, 1944/17.
- ⁴⁰⁸ Deze verzetman staat niet op de lijst van de Erwetegemse slachtoffers. We vinden hem evenmin op de gedenksteen aan de kerk.
- ⁴⁰⁹ Zegspersoon Albert De Vos, Erwetegem.
- ⁴¹⁰ SZ, OR Erw, 1944/21b.
- ⁴¹¹ SZ, OR Go, 1940/3b.
- ⁴¹² SZ, Geboorteregister Go, 1915/7 en gegevens op doodsprentje.
- ⁴¹³ SZ, OR Go, 1940/5.
- ⁴¹⁴ SZ, OR Go, 1946/6b en 1948/5.
- ⁴¹⁵ SZ, OR Z, 1944/11 en OR Gro, 1944/61.
- ⁴¹⁶ Volgens gegevens op zijn doodsprentje. In de overlijdensregisters vonden we gegevens over deze gesneuvelde terug.
- ⁴¹⁷ SZ, OR Gro, 1945/4b.
- ⁴¹⁸ DB, 26.4.1947.
- ⁴¹⁹ Zegspersoon Michel Raes, Grotenberge. In de overlijdensregisters van Grotenberge vonden we geen gegevens terug.
- ⁴²⁰ Op het oorlogsmonument staat "Elavie De Geyter".
- ⁴²¹ SZ, OR Gro, 1940/22.
- ⁴²² SZ, OR Gro, 1944/5.
- ⁴²³ SZ, OR L, 1940/22.
- ⁴²⁴ SZ, OR O, 1940/7.
- ⁴²⁵ SZ, OR O, 1941/3.
- ⁴²⁶ SZ, OR O, 1945/11.
- ⁴²⁷ SZ, OR SGO, 1945/5.
- ⁴²⁸ SAZ, *Dossier Sint-Goriks-Oudenhove, 547.3*.
- ⁴²⁹ Zegspersoon Georges De Sutter, Sint-Goriks-Oudenhove.
- ⁴³⁰ Brigitte D'HAINAUT & Christine SOMERHAUSEN, o.c., p. 224.
- ⁴³¹ SZ, OR SGO, 1950/11. Volgens het *Guldenboek ...* overleed hij te Dachau.
- ⁴³² SZ, OR SMO, 1940/14.
- ⁴³³ Volgens de informatie op zijn doodsprentje - gedrukt te Strijpen bij Magerman. Met dank aan Roger Geenens
- ⁴³⁴ Brigitte D'HAINAUT & Christine SOMERHAUSEN, o.c.
- ⁴³⁵ SZ OR S, 1948/14.
- ⁴³⁶ SZ OR S, 1951/17. Volgens zijn doodsprentje stierf hij "in het kamp van Kale".
- ⁴³⁷ SZ OR S, 1948/18.

⁴³⁸ SZ OR S, 1944/20.

⁴³⁹ SZ, OR S, 1944/20.

⁴⁴⁰ SZ, OR S, 1944/21.

⁴⁴¹ SZ, OR S, 1949/13.

⁴⁴² DB, 21.12.1946.

⁴⁴³ SZ, OR V.-R., 1941/55.

⁴⁴⁴ SZ, OR V.-R., 1950/13.

⁴⁴⁵ SAZ, *dossier Velzeke-Ruddershove, 547.401.*

⁴⁴⁶ SAZ, *dossier Velzeke-Ruddershove, 547.15.* Brief gedateerd 18.3.1949.

⁴⁴⁷ SZ, OR V.-R., 1946/39.

⁴⁴⁸ SZ, OR V.-R., 1944/35.

⁴⁴⁹ SZ, OR V.-R., 1944/41. In het OR wordt vermeldt dat ze stierf "*einde Hoogstraat*".

⁴⁵⁰ SZ, OR V.-R., 1944/42.